

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**AZERBAYCAN VE ERMENİSTAN ARASINDAKİ BARIŞ
SÜRECİNİN TÜRKİYE MEDYASINDA SUNUMU: HABER
ÇERÇEVELEME KURAMI BAĞLAMINDA BİR ANALİZ**

Ruslan ALASGAROV

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Mikail UĞUŞ

TEMMUZ - 2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**AZERBAYCAN VE ERMENİSTAN ARASINDAKİ BARIŞ
SÜRECİNİN TÜRKİYE MEDYASINDA SUNUMU:
HABER ÇERÇEVELEME KURAMI BAĞLAMINDA BİR
ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ruslan ALASGAROV

Enstitü Anabilim Dalı: Gazetecilik

**“Bu tez 29/07/2025 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Mikail UĞUŞ	Başarılı
Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Alaattin ASLAN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Ruslan ALASGAROV

29/07/2025

ÖN SÖZ

Gazetecilik üzerine aldığım lisans eğitimimi ilerletmek, alanımda yüksek lisans yapmak daha donanımlı olmak benim için bir hedefti. Bu hedefe tek başıma ulaşmam zor olurdu. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından sunulan Türkiye Bursları, eğitimim için en büyük destek oldu. Bu nedenle, yüksek lisans eğitimim boyunca yanımda olan YTB ailesine en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans tez çalışmam konusunda beni motive eden ve tezimin gelişimine katkı sağlayan danışmanım Doç. Dr. Mikail Uğuş'a desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum. Son olarak, eğitimimle ilgili her adımda beni koşulsuz destekleyen aileme, tez sürecimde moral olarak yanımda olan tüm arkadaşlarıma minnettarım.

Medyanın kurduğu çerçevelerin hakikati gölgelemektense yansıtması dileğiyle...

Ruslan ALASGAROV

29/07/2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	ii
TABLO LİSTESİ.....	iii
GÖRSEL LİSTESİ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: AZERBAYCAN VE ERMENİSTAN ARASINDAKİ KARABAĞ	
SORUNU VE ÇATIŞMA SÜREÇLERİ	8
1.1. Dağlık Karabağ Sorununun Oluşum Süreci	8
1.2. Karabağ Savaşları.....	12
1.2.1. Birinci Karabağ Savaşı	13
1.2.2. 2016 Nisan Savaşı (2-5 Nisan)	15
1.2.3. Tovuz Çatışması.....	16
1.2.4. İkinci Karabağ Savaşı	17
2. BÖLÜM: HABER ÇERÇEVELEME KURAMI	23
3. BÖLÜM: BARIŞ GAZETECİLİĞİ	38
4. BÖLÜM: AZERBAYCAN VE ERMENİSTAN ARASINDAKİ BARIŞ	
SÜRECİNİN TÜRKİYE MEDYASINDA SUNUMU	46
4.1. Sorumluluk Çerçevesi	46
4.2. Çatışma Çerçevesi	57
4.3. İnsani İlgı Çerçevesi	67
4.4. Ahlakı Değerler Çerçevesi.....	77
4.5. Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi.....	82
SONUÇ	91
KAYNAKÇA.....	101
ÖZ GEÇMİŞ	134

KISALTMALAR

- AA** : Anadolu Ajansı
AB : Avrupa Birliği
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
AGİT : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKPM: Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi
ANKA: ANKA Haber Ajansı
BBC : British Broadcasting Corporation
BM : Birleşmiş Milletler
CNN : Cable News Network
DHA : Demirören Haber Ajansı
İHA : İnsansız Hava Aracı
İHA : İhlas Haber Ajansı
KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KP : Komünist Partisi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Sorumluluk Haberlerinde Görsellerin İçeriği.....	48
Tablo 2: Sorumluluk Haberlerinde Kaynak Dağılımı	50
Tablo 3: Sorumluluk Haberlerinde Açıklamaların Dağılımı	52
Tablo 4: Sorumluluk Haberlerinde Alt Başlıkların Dağılımı	54
Tablo 5: Sorumluluk Haberlerinde Son Cümlelerin Dağılımı.....	56
Tablo 6: Çatışma Haberlerinde Görsellerin İçeriği	59
Tablo 7: Çatışma Haberlerinde Kaynak Dağılımı	61
Tablo 8: Çatışma Haberlerinde Açıklamaların Dağılımı.....	62
Tablo 9: Çatışma Haberlerinde Alt Başlıkların Dağılımı	64
Tablo 10: Çatışma Haberlerinde Son Cümlelerin Dağılımı	66
Tablo 11: İnsani İlgi Haberlerinde Görsellerin İçeriği	69
Tablo 12: İnsani İlgi Haberlerinde Kaynak Dağılımı	72
Tablo 13: İnsani İlgi Haberlerinde Açıklamaların Dağılımı.....	73
Tablo 14: İnsani İlgi Haberlerinde Alt Başlıkların Dağılımı.....	75
Tablo 15: İnsani İlgi Haberlerinde Son Cümlelerin Dağılımı	76
Tablo 16: Ahlaki Değerler Haberlerinde Görsellerin İçeriği.....	78
Tablo 17: Ahlaki Değerler Haberlerinde Kaynak Dağılımı	79
Tablo 18: Ahlaki Değerler Haberlerinde Açıklamaların Dağılımı	79
Tablo 19: Ahlaki Değerler Haberlerinde Alt Başlıkların Dağılımı	80
Tablo 20: Ahlaki Değerler Haberlerinde Son Cümlelerin Dağılımı.....	81
Tablo 21: Ekonomik Sonuçlar Haberlerinde Görsellerin İçeriği.....	83
Tablo 22: Ekonomik Sonuçlar Haberlerinde Kaynak Dağılımı	85
Tablo 23: Ekonomik Sonuçlar Haberlerinde Açıklamaların Dağılımı	86
Tablo 24: Ekonomik Sonuçlar Haberlerinde Alt Başlıkların Dağılımı	88
Tablo 25: Ekonomik Sonuçlar Haberlerinde Son Cümlelerin Dağılımı.....	89

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1: İlham Aliyev’in ABD Temsilcileriyle Görüşmesi.....	49
Görsel 2: Ermenistan’da Protestocular	61
Görsel 3: Ermenilere Gıda Yardımı Taşıyan Yardım Aracı	71
Görsel 4: İlham Aliyev ve Azerbaycan Askerleri.....	78
Görsel 5: Recep Tayyip Erdoğan, Ceyhun Bayramov ve Hakan Fidan ile Birlikte	84

ÖZET	
Başlık: Azerbaycan ve Ermenistan Arasındaki Barış Sürecinin Türkiye Medyasında Sunumu: Haber Çerçeveleme Kuramı Bağlamında Bir Analiz	
Yazar: Ruslan ALASGAROV	
Danışman: Doç. Dr. Mikail UĞUŞ	
Kabul Tarihi: 29/07/2025	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 109 (ana kısım) + 24 (ek)
Günümüzde çatışma konusu, literatürde ve medya pratiğinde barış gazeteciliği perspektifiyle ele alınarak dikkat çeken bir konuma ulaşmıştır. Bu bağlamda bu tez, 27 Eylül 2020 tarihinde Azerbaycan ile Ermenistan arasında başlayan İkinci Karabağ Savaşı'nın ardından, ülkeler arasındaki barış sürecine ilişkin gelişmelerin, Azerbaycan'la resmî müttefik olan Türkiye'nin medya sektöründe nasıl temsil edildiğini, hangi çerçevelerle sunulduğunu incelemektedir. Bu doğrultuda Türkiye'de yayımlanan beş gazetede —Sözcü, Sabah, Cumhuriyet, Milliyet ve Hürriyet— ilgili haberlere içerik analizi uygulanmış, haberler çerçeveleme kuramı kapsamında değerlendirilmiştir. Bu çalışma, barış sürecinin medyadaki sunumuna odaklanarak önceki savaş merkezli çalışmalardan ayrılmaktadır. Barış sürecinin farklı çıkarlar doğrultusunda çerçevelenerek haberleştirilmesi, bu çalışmayı literatürdeki savaş odaklı araştırmalardan ayıran özgün bir katkı sunmaktadır. Araştırma bulgularına göre, Türkiye medyası barış sürecine ilişkin gelişmeleri büyük ölçüde “sorumluluk çerçevesi” içinde sunmakta; haberlerde bölgesel ve ulusal aktörlerin tutumlarına geniş yer verilmekte; Azerbaycan ve Türkiye'nin çıkarlarını yansıtan resmî söylemler öne çıkarılmaktadır. Buna karşılık, barış sürecinin taraflarından biri olan Ermenistan'ın yaklaşımlarına sınırlı düzeyde yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca, incelenen gazetelerde haber çerçevelerinin büyük ölçüde resmî haber ajansları kaynaklı olduğu ve bu durumun çerçevelemede homojenleşmeye yol açtığı saptanmıştır. Bu bağlamda tez çalışması, Azerbaycan-Ermenistan barış sürecinin medya temsiline ilişkin literatüre katkı sunmasının yanı sıra, gelecekte Türkiye medyasına yönelik yapılacak haber çerçeveleme ve çerçevelerin homojenleşme eğilimlerine odaklanan araştırmalara da zemin hazırlamaktadır.	
Anahtar Kelimeler: Haber Çerçeveleme, Tematik Haber Çerçeveleri, Azerbaycan-Ermenistan Barış Süreci, Barış Gazeteciliği	

ABSTRACT	
Title of Thesis: An Analysis of the Presentation of the Azerbaijan-Armenia Peace Process in the Turkish Media within the Framework of News Framing Theory	
Author of Thesis: Ruslan ALASGAROV	
Supervisor: Assoc. Prof. Mikail UĞUŞ	
Accepted Date: 29/07/2025	Number of Pages: vi (pre text) + 109 (main body) + 24 (add)
The issue of conflict has recently gained significant attention in both academic literature and media practice, particularly through the lens of peace journalism. In this context, this thesis examines how developments concerning diplomatic reconciliation between Azerbaijan and Armenia, following the Second Karabakh War that began on September 27, 2020, have been represented and framed in the media of Turkey, a country that is an official ally of Azerbaijan. To this end, a content analysis was conducted on relevant news articles published in five Turkish newspapers — Sözcü, Sabah, Cumhuriyet, Milliyet, and Hürriyet— and the findings were evaluated within the framework of framing theory. According to the research findings, the Turkish media largely presents developments in the peace process within a “responsibility frame”; the news extensively features the stances of regional and national actors and highlights official discourses reflecting the interests of Azerbaijan and Turkey. In contrast, the approaches of Armenia, one of the key parties in the peace process, are given limited coverage. Furthermore, it was determined that the news frames in the examined newspapers are largely based on official news agency sources, which has led to a homogenization in framing. In this regard, this thesis not only contributes to the literature on the media representation of the Azerbaijan-Armenia peace process but also lays the groundwork for future studies focusing on news framing and the tendencies toward homogenization in Turkish media.	
Keywords: News Framing, Thematic News Frames, Azerbaijan-Armenia Peace Process, Peace Journalism	

GİRİŞ

Beşeriyetin ortaya çıkışından itibaren savaş ve çatışmalar insan yaşamının bir parçası olmuştur. Günümüzde de insanlık, hala acı veren savaşlara tanıklık etmektedir. Azerbaycan'ın Karabağ bölgesi de, stratejik önemi nedeniyle çatışmaların merkezi haline gelmiş ve bölgede çeşitli askeri gerilimler ile savaşlar yaşanmıştır. Bölgedeki sorunların temelleri, büyük güçlerin politikaları ve etnik göçlerle şekillenmiştir. Bu durum, toprak paylaşımı anlaşmazlıklarını derinleştirerek, 20. yüzyılın başlarından itibaren etnik ve dini çatışmalara yol açmıştır. 1988-1994 yıllarında meydana gelen Birinci Karabağ Savaşı'ndan sonra ara ara yaşanan çatışmaların yanı sıra, 2020 yılında Ermenistan ve Azerbaycan arasında İkinci Karabağ Savaşı patlak vermiştir. Hem 44 günlük savaş dönemi hem de savaştan sonra iki ülke arasında gerçekleşen görüşmeler, dünya kamuoyunun ve medyanın ilgisini çekmiştir. Bölge için büyük bir güç olan Türkiye ise bu süreçte önemli bir rol oynamıştır. Savaş, Türkiye medyası tarafından aktif bir şekilde dünya kamuoyuna aktarılmış, savaşın sona ermesinin ardından ise iki ülke arasındaki barış sürecine ilişkin gelişmeler ve olası barış anlaşması Türkiye medyasının dikkatle takip ettiği bir konu olmuştur.

İlk savaşlardan itibaren insanlar, mektuplar aracılığıyla hatta dünyanın diğer ucundaki savaşlar hakkında dahi bilgi edinmişlerdir. Zamanla bu alan kurumsallaşarak "savaş gazeteciliği" kavramını ortaya çıkarmıştır. Kitle iletişim araçları, savaş gazeteciliği bağlamında savaşların en sıcak noktalarından gelişmeleri aktarmakta, bu olayları ve etkilerini haberleştirerek kamuoyuna bilgi sunmaktadır. Başka bir ifadeyle, bu bilgiler insanlara iletilirken, konuya ilişkin algıları şekillendirilmektedir. Bu süreçte kullanılan dil ve üslup, olayların nasıl algılanacağını doğrudan etkilediğinden, savaş gazeteciliğinde tarafsız kalmak oldukça güçtür. Savaş ve olağanüstü koşulların etkisiyle gazetecilik pratiği, zaman zaman ciddi bilgi hatalarına, iftiralara, hakaretlere ve çeşitli hukuki ihlallere sebep olabilmektedir. Özellikle, bu tür haberlerde egemen güçlerin çıkarlarının ön plana çıkarılması ve toplumun bu doğrultuda yönlendirilmesi yaygın bir durumdur.

Savaş ve çatışmalarla ilgili haber yaparken üzerinde durulması gereken başlıca kavramlardan biri 'barış gazeteciliği'dir. Literatürde bu kavram, sıkça barış odaklı gazetecilik veya hak odaklı gazetecilik olarak da ele alınmaktadır. Barışın sağlanması karmaşık ve zorlu bir süreçtir; ancak savaşlarla ilgili olayları haberleştirirken barışçıl bir dil kullanmak, medya ve iletişim açısından barışa verilen en büyük destek olabilir. Barış

gazeteciliği kimi zaman yalnızca çatışma süreçleriyle ilişkilendirilse de, aslında her alanda uygulanması gereken bir gazetecilik pratiğidir. Barış, şiddetin yokluğu anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda, medyanın şiddet içerikli yayınlar yapmaktan kaçınması gerekmektedir.

Diğer tüm alanlar gibi, savaş ya da barış haberleri de medya tarafından belirli bir çerçevede sunulmaktadır. Bu olayların halk tarafından nasıl algılanacağı, büyük ölçüde haberin içine yerleştirildiği çerçevelerle ilişkilidir. Bu nedenle, çerçeveler, sosyal gerçekliği şekillendiren önemli araçlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Çerçeve kavramının sosyolojik bağlamdaki ilk değerlendirmesini yapan Bateson (1955, s. 125), mesajları çerçeve içine alınmış bir resme benzetir. Mesajı ileten kişi, bilgileri kendi algısına göre düzenler ve çerçevenin dışında kalanları "gereksiz" olarak değerlendirir. Goffman (1974, s. 22) ise çerçevelemeyi, bireylerin toplumsal gerçekliği anlamlandırmak ve etkileşimleri düzenlemek için kullandığı temel bir yapı olarak tanımlar. Bu çerçeveler, bireylerin davranışlarını toplumsal normlara göre değerlendirmelerini sağlar.

Araştırmanın Konusu

İnsanların tarih boyunca gerçekleşen savaşlarla ilgili doğrudan enformasyon edinme isteği, geleneksel gazetecilik anlayışına ek olarak barış gazeteciliği kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu alan, tarihte yaşanmış savaşlarda en sıcak bölgelerde çalışan gazetecilerin emeği sayesinde gelişmiş ve kabul görmüştür.

Barış gazeteciliği, egemen güçlerin çıkarlarına hizmet eden ve onların ideolojisini yansıtarak toplumu yönlendiren medya anlayışından farklı olarak, savaşların gerçekliğini yansıtırken barış kavramına zarar verebilecek söz ve ifadeler yerine daha barış odaklı bir haber dili kullanmayı amaçlamaktadır. Barış haberlerinin nasıl ve hangi çerçevelerle sunulduğu da çok önemlidir. Çünkü medya kuruluşlarının haberleri nasıl çerçevelediği, kamuoyunun olayları algılama biçimini doğrudan etkileyebilir.

Günümüzde, hem pratikte hem de akademik literatürde barış gazeteciliği ve barış odaklı haberlere geniş bir yer verilmesi ve bu alandaki çalışmaların araştırılması büyük bir önem arz etmektedir. Bu bağlamda, barış odaklı haberlerin medya tarafından nasıl ele alındığının incelenmesi, hem akademik alanda bilgi birikimini artıracak hem de medya pratiklerinde daha sorumlu ve etkili bir yaklaşımın benimsenmesine olanak tanıyacaktır. Bu çalışmanın konusu, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki barış sürecinin Türkiye mediasındaki sunumunun analiz edilmesidir. Analiz, haber çerçeveleme kuramı

bağlamında gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'deki medya organlarının Azerbaycan-Ermenistan barış sürecini nasıl sundukları, hangi çerçevelerle ele aldıkları araştırılmıştır. Özellikle, medya mensuplarının bu önemli konuya dair kullandıkları haber anlatımı şekilleri analiz edilerek, barış sürecinin medyada nasıl şekillendirildiği ve kamuoyuna nasıl aktarıldığına dair kapsamlı bir çözümleme yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki olası barış sürecinin Türkiye mediasındaki sunumunu, haber çerçeveleme kuramı çerçevesinde detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamıştır. Haberlerin nasıl sunulduğu, barış veya çatışma yanlısı bir bakış açısının güçlenmesine neden olabilir. Bu bağlamda, medyanın, toplumsal algıları ve uluslararası ilişkileri şekillendirme gücüne sahip olduğu göz önüne alındığında, barış sürecine dair haberlerin hangi çerçevelerle sunulduğu önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Çalışmada, Türkiye'deki medya kuruluşlarının konuya ilişkin haberlerinde hangi çerçeveleme stratejilerinin kullanıldığı, barış sürecinin nasıl temsil edildiği ve kamuoyuna nasıl aktarıldığı analiz edilmiştir. Bu bağlamda, çalışma, Türkiye'deki medya tüketicilerinin Azerbaycan-Ermenistan barış sürecine dair algılarının nasıl şekillendirildiğini anlamaya yardımcı olacaktır.

Araştırma, haber çerçeveleme kuramını kullanarak, medya mensuplarının Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki barış sürecini ve olası barış anlaşmasını nasıl çerçevelerle sunduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu çalışma, barış sürecinin medyada nasıl işlediğini anlamak, toplumsal barışa katkı sağlamak adına medyanın rolünü vurgulamak ve barışa yönelik sorumlu gazeteciliğin gerekliliğini ortaya koymak için önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, medyanın barış sürecini nasıl şekillendirdiği, toplumsal algı üzerindeki etkileri ve barışa dair mesajların nasıl iletildiği araştırılmıştır.

Araştırmanın Önemi

21. yüzyılda İsrail-Filistin, Ukrayna-Rusya gibi büyük savaşlar, insanlık için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Savaşların sonuç ve gerçekliklerini tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmasa da, bu tür olayların önlenmesine yönelik en önemli araçlardan biri barış odaklı gazeteciliktir. Çatışma, savaş gibi olaylarda insan haklarını savunan, nefret dilinden uzak, etik ve vicdanlı bir yaklaşım benimsenilmesi haberde barışa ulaşmaya yardımcı olacaktır. Günümüz dünyasında, uygulamaya konulması açısından büyük

zorluklar barındıran bir kavram olan barış gazeteciliğine hem pratikte, hem de akademik çalışmalarda yer ayırarak farkındalık yaratmak büyük önem taşıyor.

20. yüzyılın ilk dönemlerinden itibaren Azerbaycan Türkleri ve Ermeniler arasında etnik ve dini çatışmaların ortaya çıkmasıyla temeli atılan Dağlık Karabağ sorunu ve milletler arasında farklı zamanlarda yaşanan savaş ve çatışmalar, insanlık tarihinin acı sayfalarından biri olarak kaydedilmektedir. 2 ülke arasında yaşanan bu süreç, bölgesel güvenlik ve uluslararası ilişkiler anlamında dünyanın dikkat merkezinde olmuştur. Özellikle, İkinci Karabağ Savaşı, Rusya ve Türkiye arasında, aynı zamanda İsrail ve İran arasında bir vekalet savaşı biçiminde değerlendiriliyor. Bu anlamda, bölgesel bir nitelik taşısa da, küresel ölçekte değişen enerji ve güç dengelerinin bir yansıması olarak geniş coğrafyada etkisini hissettirmiş Karabağ Savaşı ile ilgili barış odaklı çalışmaların yapılması önemlidir. Azerbaycan, barış anlaşmasının tesisine yönelik girişimleri başlatan taraf olmuştur. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, bu konuyu ilk kez 2021 yılında gündeme getirmiştir. 2 Ekim 2022’de Cenevre’de barış anlaşmasına ilişkin müzakereler resmen başlamıştır.

Literatürdeki önceki çalışmalara bakıldığında ise, genellikle Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki savaş süreci ve savaşın medyaya yansımalarının incelendiği görülmektedir. Bu çalışma, taraflar arasındaki olası barış sürecinin ve planlanan barış anlaşmasının medyada nasıl sunulduğunu analiz edecek. Böylelikle, araştırma, konuya özgün bir yaklaşım sergileyerek, diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Savaş dönemine ait haberlerin haber çerçeveleme kuramı bağlamında incelenmesi akademik literatürde yaygın bir araştırma konusu olmuştur. Ancak, barışın haberleştirilmesi de belirli çıkarlar doğrultusunda farklı çerçeveler kullanılarak yapılmaktadır. İki ülke arasındaki barış süreci, üçüncü ülkeler tarafından farklı şekillerde haberleştirilmektedir. Bu bağlamda, barış sürecini temsil eden haberlerin haber çerçeveleme kuramı çerçevesinde incelenmesi, konunun özgünlüğünü artıran bir diğer unsurdur.

Aynı zamanda Azerbaycan’da medya üzerine yapılan akademik araştırmalarda haber çerçeveleme kuramına yeterince yer verilmemesi, bu çalışmayı Azerbaycan açısından literatürdeki önemli bir boşluğu doldurma potansiyeli taşımaktadır.

Türkiye, hem Azerbaycan ile olan stratejik ortaklığı hem de Kafkasya’daki diplomatik rolü nedeniyle bu barış sürecinin önemli aktörlerinden biridir. Bu anlamda, çalışma

Türkiye medyasının Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki olası barış sürecini nasıl çerçevelediğini analiz ederek hem akademik hem de toplumsal açıdan önemli katkılar sunmayı amaçlıyor. Bu araştırma, Türkiye medyasının barış sürecini nasıl yansıttığı, ülkenin dış politikasıyla örtüşen veya çelişen söylemleri inceleme fırsatı verecek ve Türkiye’deki medya söylemlerinin uluslararası bir konuya nasıl yaklaştığını anlamaya yönelik önemli veriler sunacaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, nitel ağırlıklı bir içerik analizi çalışmasıdır. Çalışmada haberler, belirlenen çerçeveleme kategorileri doğrultusunda incelenmiş ve haber metinlerinde kullanılan dil, kavramlar ve görseller analiz edilmiştir. Bununla birlikte, haber tarama süreci belirli ölçütlere göre gerçekleştirilmiş ve çerçeve kategorileri üzerinden veriler sınıflandırılmıştır. Bu yönüyle çalışma, nicel yönler de içermekte olup, karma yöntem özellikleri taşımaktadır.

Bu amaçla, Türkiye’de çeşitli siyasal ve ideolojik yaklaşımları temsil eden Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü ve Cumhuriyet gazeteleri çalışma için örneklem olarak seçilmiştir. Analize dahil edilen haber içerikleri, gazete arşivleri kullanılarak temin edilmiştir, Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerinde “Azerbaycan Ermenistan Barış”, “Azerbaycan Barış Anlaşması”, “Ermenistan Barış Anlaşması” anahtar kelimeleri ile haber taraması yapılmıştır. Araştırma kapsamında 2 Ekim 2022 ile 13 Mart 2025 tarihleri arasındaki haberler incelenmiştir. 2 Ekim 2022’de iki ülkenin dışişleri bakanlarının Cenevre’de barış görüşmeleri kapsamında bir araya gelmesi, müzakere sürecinin başlangıcını işaret etmektedir. 13 Mart 2025’te Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov’un, tarafların olası bir barış anlaşması metni üzerinde uzlaştığını açıklaması, sürecin tamamlanma aşamasına geldiğini göstermektedir. Bu nedenle, araştırma kapsamında seçilen tarihler, barış müzakerelerinin gelişimini ve medyada nasıl çerçevelendiğini analiz etmek için anlamlı bir zaman aralığını oluşturmaktadır.

İlgili gazetelerden konuyla ilgili olarak toplanan 525 haberden 415’i analiz kriterlerini karşılaması nedeniyle araştırma kapsamında incelenmiştir. Haberlerin seçilmesinde, araştırma kriteri olarak Tankard tarafından belirlenen beş temel unsurun haberlerde yer alıp almadığı ve aynı gazetelerdeki tekrar haberlerin ayıklanması esas alınmıştır. Bu haberler Valkenburg, Semetko ve De Vreese’in araştırmalarına göre belirlenen beş çerçeve içinde değerlendirilmiştir. Bu çerçeveler; sorumluluk, çatışma, insani ilgi,

Ahlaki Değerler ve ekonomik sonuçlardır. Bu çerçeveler, haberlerin içeriğinin hangi açılardan sunulduğunu belirlemek amacıyla kullanılacaktır. Araştırmaya dâhil edilen 415 haberin çerçeve türlerine göre dağılımı şu şekildedir: Sorumluluk çerçevesi 215, çatışma çerçevesi 108, insani ilgi çerçevesi 54, ekonomik sonuçlar çerçevesi 36, ahlaki değerler çerçevesi ise 2 haberde yer alıyor.

Haber çerçeveleri, belirli bir bağlamda olay veya konunun tüm boyutlarıyla ele alındığı deneysel bir çalışma olup, çerçeveleme sürecinde haberlerdeki ortak unsurların belirlenmesi ve dil ile kavramların dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, araştırmada Tankard (2001, s. 100) tarafından sağlanan 11 çerçeve mekanizmasından 5 temel unsur kullanılmıştır; görseller, kaynaklar, açıklamalar, alt başlıklar, ve son cümleler. Her bir çerçevede, haberlerde kullanılan bu 5 unsur da incelenerek kapsamlı bir analiz gerçekleştirilmiştir.

Bu tez çalışmasının yöntemi, daha önce benzer bir şekilde Gügünağaoğlu (2020) tarafından hazırlanan ve Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı bünyesinde sunulan 'Haber Çerçeveleme Kuramı Bağlamında Anadolu Ajansı ve TASS Haber Ajansı'nın Karlov Suikastı Haberleri' başlıklı yüksek lisans tezinde uygulanmış ve başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Bu yöntem, Amannur Bagdollakzy (2023) tarafından T.C. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde hazırlanan yüksek lisans tezinde de kullanılmıştır. Söz konusu çalışmalar, haber çerçeveleme yaklaşımını temel alarak belirli bir olayın medya temsilini incelemiş ve bu bağlamda benzer bir metodolojik çerçeve benimsemiştirler.

Çalışma kapsamında, Azerbaycan, Ermenistan, üçüncü devletler ve uluslararası örgütlerin barış sürecine ilişkin üstlendikleri sorumlulukları konu edinen haberler, sorumluluk çerçevesine dahil edilmiştir. Bu anlamda, sorumluluk çerçevesi bağlamında değerlendirilen haberlerde Azerbaycan ve Ermenistan'ın barış müzakereleri çerçevesinde yürüttüğü diplomatik girişimler, tarafların uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri ve barışın tesisi için üstlendikleri taahhütler önemli bir yer tutmaktadır.

Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaları konu edinen haberler, çatışma çerçevesine dahil edilmektedir. Bu çerçevede değerlendirilen haberlerde, Azerbaycan ve Ermenistan'ın karşılıklı suçlamaları, askeri operasyonlar ve güç kullanımı öne çıkarken, uluslararası aktörlerin sürece yönelik müdahaleleri de vurgulanmaktadır.

Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaların insan üzerindeki etkilerini ele alan haberler, insani ilgi çerçevesine dahil edilmektedir. Bu bağlamda, savaş mağdurlarının durumu, zorunlu göçler, kayıp kişilerin akıbeti, insani yardımlar ve esir değişimleri haberlerin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Çerçeveye dahil edilen haberlerde Karabağ'dan göç eden sivillerin yaşadığı insani kriz, taraflar arasında gerçekleştirilen insani girişimler öne çıkmaktadır. Azerbaycan Türklerinin Karabağ'a dönüş süreci, bölgeye yapılan yardımlar ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki insani iş birliği örnekleri, haber içeriğinde önemli bir yer tutmaktadır.

Ahlaki değerler çerçevesine dahil edilen haberler, çatışma ve diplomatik süreçlerin etik boyutunu merkeze alarak şekillenmektedir. Bu çerçevede değerlendirilen haberlerde, tarafların söylemlerinde doğruluk, adalet, sadakat ve etik değerlere yapılan vurgular ön plana çıkmaktadır. Ahlaki değerlere dayalı haberler, araştırmacının yorumlarına bağlı olarak nitelik değiştirebilen öznel bir yapıya sahiptir.

Analize dâhil edilen sonuncu ekonomik sonuçlar çerçevesine dahil edilen haberler ise, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaların ve barış süreçlerinin bölgesel ekonomi üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Bu çerçevede değerlendirilen haberlerde, ticaret yollarının açılması, enerji projeleri, sınırların normalleşmesi ve ulaşım hatlarının yeniden inşası gibi konular öne çıkmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsamı ve yöntemi doğrultusunda, çalışmanın belirli sınırlılıkları vardır. Çalışmanın Türkiye medyası ile sınırlı kalması ve çalışmanın Türkiye medyasından sadece 5 gazetenin internet sitelerinden alınan, 2.5 yıl içerisinde yapılan haberlerle sınırlı kalması önemli bir kısıtlılıktır. Çalışma, diğer kitle iletişim araçlarının analize tabi tutulması ile genişletilebilir. Aynı zamanda başka ülkeler vs. arasındaki barış sürecinin Türkiye medyasında sunumu da araştırılarak karşılaştırma yapılabilir.

Tezde kullanılan çerçeveleme kuramı, haber içeriklerinin belirli temalar üzerinden sınıflandırılmasını sağlasa da, haberlerin algılanma biçimlerini doğrudan ölçmemektedir. Bu nedenle, haberlerin toplumsal etkisi üzerine çıkarımlar sınırlı kalmaktadır. Bunların beraberinde, çalışmanın bundan sonraki yapılacak çalışmalara yol göstereceği ve karşılaştırmalı yapılan konuya ilişkin araştırmalar için veri sağlayacağı düşünülmektedir.

1. BÖLÜM: AZERBAYCAN VE ERMENİSTAN ARASINDAKİ KARABAĞ SORUNU VE ÇATIŞMA SÜREÇLERİ

Anadolu'ya, batıya, kuzeye ve güneye açılan önemli yolların kesişim noktasında bulunan Karabağ, tarih boyunca çeşitli hanedanlar ve toplulukların yerleşim alanı olmuştur. Bu stratejik konumu, bölgeyi geçmişten günümüze kadar süregelen uluslararası anlaşmazlıkların odağı haline getirmiştir (Kuduban & Kaya, 2018, s. 944). Bu durumun, Karabağ'ın tarihsel olarak hem jeopolitik çekişmelere hem de etnik temelli anlaşmazlıklarla sebep olması ile beraber, büyük savaşlara sahne olması, bölgenin 30 yıl süren çatışma döngüsünden çıkamamasına yol açmıştır. Sonuncu savaş ise bölge için barış umudunu da beraberinde getirmiştir. Tezin bu bölümünde, Karabağ sorununa zemin hazırlayan tarihsel gelişmeler, savaşın yaşanma süreci ve son dönemde alevlenen gerilimler literatür ışığında ele alınacaktır.

1.1. Dağlık Karabağ Sorununun Oluşum Süreci

Tarihi kayıtlarda, 18. yüzyıldan önce, Ermeni ve Azerbaycanlı nüfusun bir arada yaşadığına dair bilgiler bulunmaktadır ve bu dönemde etnik çatışmalara rastlanmamıştır. Ancak 18. yüzyıldan itibaren Rusya Kafkasya'da bölgesel hâkimiyetini genişletme amacıyla, bölgedeki Ermeni nüfusunun artırılması sağlanmış ve bu durum, etnik çatışmaların tetiklenmesine yol açmıştır (Aliyev, 2006, s. 157). Başka sözle, bölgedeki sorunun temelleri, büyük güçlerin politikaları ve etnik göçler ile şekillenmiştir. Bu süreç, toprak paylaşımıyla ilgili anlaşmazlıkları artırmış ve 20. yüzyılın ilk dönemlerinden itibaren milletler arasında etnik ve dini temelli çatışmaların gelişimi için uygun bir ortam yaratmıştır (Söker, 2017, s. 558).

Nadir Şah'ın ölümünün ardından, 19. yüzyılın başlarında, Rusya ve İran arasındaki hâkimiyet mücadelesinde Rusya, 1806'da Azerbaycan'daki birçok hanlığı ele geçirerek üstünlük sağlamıştır. İran, Rusya'ya karşı mağlup olduktan sonra 1813'te imzalanan Gülistan Antlaşması ile Azerbaycan'daki birçok hanlığın Rusya'nın hâkimiyetine girmesini kabul etmiştir (Yeşilot, 2008, s. 188).

Türkmençay Antlaşması, 1828 yılında imzalanarak, Gülistan Antlaşması'nda belirlenen hükümleri pekiştirmiştir. Bu antlaşma ile Nahçıvan ve Revan, Rusya'nın kontrolüne geçmiştir. Aras Nehri sınır olarak kabul edilerek, nehrin kuzey bölgesi Rusya'ya, güneyi ise İran'a verilmiştir. Bu anlaşma, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü ciddi şekilde

zedelemiş ve bölgedeki siyasi dengeyi değiştirmiştir (Sariahmetoğlu, 2011, s. 73). İran ve Rusya arasında imzalanan Türkmençay Antlaşması, Rusların Güney Kafkasya üzerindeki egemenliklerini pekiştirmelerini sağlamıştır. Böylelikle, Türkmençay ve Gülistan antlaşmaları, İran'ın Kafkasya ile iki bin yılı aşkın süredir devam eden bağlarını sona erdirmiştir (Özyılmaz, 2013, s. 198).

Antlaşma, Rusya için önemli bir stratejik avantaj sağlamış, Kafkasya topraklarına yerleşme amacını gerçekleştirmesine yardımcı olmuştur. Bu antlaşmayı fırsat bilen Rusya, binlerce Ermeni'yi Kafkasya'ya göç ettirmiştir. Bu göçler, bölgedeki etnik yapıyı köklü bir şekilde değiştirmiştir (Pehlivan, 2016, s. 98). Başka sözle, Çar Rusyası, 19. yüzyılın ilk yarısında, Yakın Doğu'daki stratejik etkisini pekiştirmek amacıyla Ermeni nüfusunu Kafkasya'ya göç ettirmiştir. 1828 yılında, Rusya Ermenileri Kafkasya'ya yerleştirerek Azerbaycan topraklarında yoğun bir Ermeni yerleşimi sağlamış ve bu süreç, iki halk arasında uzun süreli etnik ve siyasi çatışmaların zeminini oluşturmuştur (Karabağlı, 2008, s. 467).

Rus Çarı I. Nikolay, 21 Mart 1828'de Ermenilere Osmanlı ve İran'a karşı verdikleri destek nedeniyle Karabağ ve Nahçıvan'ı kapsayan bir 'Ermeni Vilayeti' kurulmasını emretmiştir. 1829'da bu vilayetin kurulması için çalışmalar başlamıştır. Rusların desteğiyle Ermeniler, "Büyük Ermenistan" fikrini benimsemiş ve bu hedefi gerçekleştirmek için çabalarını yoğunlaştırmışlardır (Bilgin, 2020, s. 15).

19. yüzyılın sonlarından itibaren Kafkasya bölgesinde demografik yapıda önemli değişiklikler gözlenmiştir. Vaserman ve Ginat (1994), 1880 yılında bölgedeki Ermeni nüfusunun toplam nüfusun %53'üne ulaştığını, 1989 yılına gelindiğinde ise bu oranın %77'ye yükseldiğini belirtmektedir. Ermeni nüfusunun bölgedeki oranının artışı, uygulanan sistematik ve siyasi politikaların bir sonucu olarak dikkat çekmektedir (aktaran Özyılmaz, 2013, s. 199).

Göçlerden sonra, 1905-1906 yıllarında, Ermenilerin Azerbaycan topraklarındaki faaliyetleri, ciddi toplumsal çatışmalara yol açmıştır. Ermeniler, Bakü, İrevan, Zengezur, Karabağ gibi bölgelerde büyük kırımdalar gerçekleştirmiş, 50 binden fazla Azerbaycanlı hayatını kaybetmiştir. Ermeni terörist gruplarının saldırıları, özellikle Azerbaycanlıların yaşam alanlarını hedef almış, köyler yakılmıştır. Bu dönemde Azerbaycanlılar, Ermeni saldırılarına karşı "Difai" (Savunma) adlı bir örgüt kurarak karşı koymuş ve bazı bölgelerde Ermenilere karşı başarılı direnişler göstermiştir (QAT, 2008, s. 15-16).

1918, Bakü, Karabağ, Nahçıvan ve Zengezur için karmaşık bir dönem olmuştur. Nuri Paşa, 15 Eylül'de Bakü'yü işgalci güçlerden kurtardıktan sonra Karabağ bölgesindeki durumun ciddiyetini fark ederek acil önlemler almış ve Kafkas İslam Ordusu güçlerini bölgeye yönlendirmiştir. Bu kapsamda, Ermeni çetelerinin saldırılarını durdurmayı hedeflemiştir. Şuşa Kalesi çevresindeki stratejik alanlarda yaşanan çatışmalarda, Kafkas İslam Ordusu Ermeni direnişini kırmış ve Ermeni güçlerini geri çekilmeye zorlamıştır. 1918'de Ermenistan Dışişleri Bakanlığı, Karabağ'da barış sağlamak amacıyla Nuri Paşa ile görüşmeyi planlasa da, İtilaf Devletleri'nin baskısıyla Kafkas İslam Ordusu Karabağ'dan çekildi; ancak Türklerin bölgeden ayrılmasının ardından Ermeni güçleri kanlı çatışmalara devam etmiştir (QAT, 2008, s. 5-14).

1920'lerin sonlarında Sovyetler Birliği'nin Ermenistan'da hakimiyet kurmasından sonra, Ermeniler komşularına karşı toprak talepleri gündeme getirmişlerdir. Sovyetler Birliği'nin 70 yıllık yönetimi süresince, Ermeniler Azerbaycan toprakları üzerinden topraklarını genişletmeye devam etmişlerdir. Moskova'daki Ermeni lobisinin desteğiyle, Stalinin onayıyla Azerbaycanlılara yönelik deportasyon politikası uygulanmıştır. 1920'de Zengezur bölgesini ele geçiren Ermeniler, 1921'de Dağlık Karabağ'ı da Ermenistan'a katmayı amaçlamışlardır (Abdullayev, 2004, s. 10).

4 Temmuz 1921'de RK(b)P MK Transkafkasya Bürosu Plenumu'nda Karabağ meselesi tartışılmıştır. Görüşmede dört ana konu üzerinde oylama yapılmıştır:

1. Karabağ'ın Azerbaycan sınırları içinde tutulması,
  2. Karabağ genelinde Azerbaycanlı ve Ermeni nüfusun katılımıyla bir plebisit (referandum) düzenlenmesi,
  3. Karabağın Dağlık bölgelerinin Ermenistan'a bağlanması,
  4. Referandumun yalnız Dağlık Karabağ'daki Ermeni nüfus arasında gerçekleştirilmesi.
- Toplantıda alınan karar doğrultusunda, Dağlık Karabağ'ın Ermenistan SSR'ye verilmesi ve referandumun yalnız Ermeni nüfus arasında yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak N. Nerimanov, bu karara itiraz ederek konunun nihai çözümü için Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi'nin değerlendirmesine sunulmasını gerekli görmüştür (Seyidova, 2022, s. 247).

5 Temmuz 1921'de RK(b)P MK Transkafkasya Bürosu, Dağlık Karabağ meselesini yeniden ele almıştır. Görüşmeler sonucunda, bölgenin Azerbaycan SSR sınırları içinde kalmasına ve Şuşa'nın merkez olacağı geniş bir özerklik verilmesine karar verilmiştir. 19

Temmuz 1921’de Azerbaycan MİK Başkanlık Divanı toplantısında, N. Nerimanov, Tiflis’te Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan arasında sınırların belirlenmesine yönelik görüşmeler hakkında bilgi vermiştir. Nerimanov, Dağlık Karabağ’ın özyönetim hakkı ile Sovyet Azerbaycanı’nın ayrılmaz bir parçası olarak kalacağını belirtmiştir (Paşayev, 2001, s. 327).

Paşayevin (2013, s. 6-7) araştırmasına göre, Kasım 1945’te Ermeniler, yeniden Karabağ’a yönelik toprak iddialarını Sovyet yönetimine sunmuşlardır. Ermenistan KP’nin lideri konumundaki Birinci Sekreter Arutyunov, Karabağ’ın Ermenistan’a katılmasını istemiş, ancak Azerbaycan Komünist Partisi’nin lideri konumundaki Mir Cafer Bağırov ise, Karabağ’ın Azerbaycan toprakları içerisinde yer aldığını savunmuştur. Bu göç, Sovyet Rusya’nın desteğiyle Kür-Aras bölgesindeki tarımsal verimliliği artırmak bahanesiyle gerçekleştirilmiştir (aktaran Bayramov & Edi, 2020, s. 394). Başka sözle, Ermeniler, Karabağ’ı elde edemeyince, Türksüz Ermenistan kurma hedefi doğrultusunda Azerbaycan Türklerini zorla göç ettirmeye başlamışlardır.

Sovyetler Birliği Bakanlar Kurulu’nun 23 Aralık 1947 tarihli 4083 sayılı kararı doğrultusunda, 1948-1950 yılları arasında Ermenistan SSC’de yaşayan Azerbaycanlı nüfus, Azerbaycan SSC’nin Kür-Araz ovasına göç ettirilmiştir. Göçün temel gerekçesi, pamuk üretimi yapılan bölgelerde iş gücü sağlamak olarak gösterilse de, esas amaç Azerbaycanlıları Ermenistan’dan çıkarmak ve onların yerine Ermenileri yerleştirmektir. Stalin tarafından onaylanan karar, 10 Mart 1948’de alınan ek bir kararla genişletilmiş ve zorunlu göç süreci büyük çapta uygulanmıştır (Abdullayev, 2004, s. 11).

1960’lı yıllarda, Dağlık Karabağ bölgesi Azerbaycan’a bağlı olarak varlığını sürdürmüş, bu dönemde, Ermenilerin bu duruma karşı çıkıp, Dağlık Karabağ’ı sınırlarına katma istekleri yeniden şekillenmiştir. Ermeniler, bu isteği daha önceki dönemlerde de dile getirmiş olsa da, 1960’lı yıllarda bu talepler daha belirgin hale gelmiş, bölgedeki etnik ve siyasi gerilimlerin artmasına neden olmuştur (Sarıahmetoğlu, 2011, s. 13).

Kasım 1987’de, Sovyetler Birliği’nin başındaki isim Mihail Gorbaçov’un ekonomi danışmanı Ermeni asıllı Abel Aganbekyan, Fransa ziyareti sırasında Ermeni lobisiyle bir görüşme yapmış ve bu toplantıda ilk kez Dağlık Karabağ’ın Ermenistan’a bağlanması gerektiğini dile getirmiştir. Aganbekyan’ın Paris’teki açıklamaları, yurtdışında yayımlanan Ermenice gazete ve dergiler ile radyo yayınlarının ana konusu haline gelmiştir. Aynı yıl boyunca, Erivan’dan Dağlık Karabağ’a gönderilen gizli görevliler,

sanayi tesisleri ve Ermenilerin yaşadığı köylerde propaganda faaliyetleri yürüterek bölgenin Ermenistan'a bağlanması için imza toplamıştır (Valiyeva, 2016, s. 31-32).

Ermeni milliyetçi çevreler, 1988 yılı başlarında Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan'dan ayrılması için yürütülen bilgi politikasında temkinli bir taktik benimsemiş, mitinglerde başlangıçta çevrecilik ve demokratikleşme gibi konular öne çıkarılmıştır. Ancak, kısa süre içinde mitinglerde kullanılan propaganda konusu, milliyetçi ve ayrılıkçı talepler doğrultusunda değişmiş, 'Karabağ Ermenistan'ın tarihsel topraklarıdır' gibi sloganlarla Azerbaycan'dan ayrılma talepleri ön plana çıkmıştır (Süleymanlı, 2011, s. 46-47). Bu hadiseler, Ermenistan'a Dağlık Karabağ'ın bağlanmasına yönelik planlı stratejinin parçası olarak kabul edilmektedir.

1988'de Ermenistan, uluslararası hukuku ihlal ederek Dağlık Karabağ'ı kendi topraklarına katma amacıyla faaliyetlere başlamış ve Azerbaycanlıları tarihi topraklarından zorla göç ettirme planları geliştirmiştir. "Denizden denize Büyük Ermenistan" ideali doğrultusunda hareket eden Ermeniler, 20. yüzyılın sonlarında bu hedefi gerçekleştirmek için yeniden çatışmaya yönelmiştir. 1988'den itibaren başlayan Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ çatışması, Rus Bolşeviklerinin Ermeni Taşnaklarla iş birliğine dayanan tarihsel süreçlerin bir sonucudur (Seyidova, 2022, s. 254).

1988 yılında SSCB Yüksek Sovyeti, Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan'dan ayrılma isteğini reddetmiştir. Ancak aynı yıl, Ermenistan Yüksek Sovyeti, Karabağ'ın Ermenistan'a katılması yönünde karar almıştır. 1989'da Ermeni Ulusal Hareketi (EUH) ve Azerbaycan Halk Cephesi (AHC) kurulmuş; aynı yıl Ermenistan Parlamentosu, Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a bağlandığını duyurmuştur (Canar, 2012, s. 26).

1.2. Karabağ Savaşları

1985 sonrası dönemde, Glasnost ve Perestroyka süreçlerinin başlamasıyla birlikte, Sovyetler Birliği'nin çözülme sürecine girdiği bir döneme girilmiştir. Bu süreçte, uzun yıllardır Sovyetler Birliği'nin çatısı altında örtbas edilen birçok sorun gibi, Karabağ meselesi de tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılma süreciyle birlikte, Karabağ'daki Ermeniler, "ulusların kendi kaderini tayin hakkı" ilkesini bir meşruiyet aracı olarak kullanarak ayrılıkçı faaliyetlere yönelmişlerdir (Kurban & Çümen, 2020, s. 20-21). Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Azerbaycan bağımsızlığını kazansa da, bu

durum sorunların sona erdiği anlamına gelmemiştir. Aksine, Azerbaycan toplumu, bağımsızlık sonrası dönemin en zorlu sürecini özellikle ilk dört yıl içinde, 1991-1994 yılları arasında yaşamıştır (Valiyeva, 2016, s. 25). Başka sözle, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki sorunun kökenleri Sovyetler Birliği dönemine kadar uzansa da, Sovyetlerin dağıldığı 1990'lardan itibaren bölgedeki gerilim silahlı çatışmalara dönüşerek uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiştir. İki ülke arasında yaşanan bu mücadeleler, sadece askeri değil, siyasi ve toplumsal boyutlarıyla da dikkat çeken bir niteliktedir. Bu alt başlıkta, Karabağ meselesi çerçevesinde farklı dönemlerde meydana gelen savaşlar ve çatışmalar, kronolojik sıra ile ele alınacaktır.

1.2.1. Birinci Karabağ Savaşı

Dağlık Karabağ'da Sovyetlerin dağılmasıyla yaranan kargaşadan faydalanan Ermenistan yönetimi, 1948-1953 yıllarından sonra 1988-1991 yılları arasında gerçekleşen ikinci göç dalgasında, Karabağ'daki Müslümanları zorla Azerbaycan'ın diğer bölgelerine göç ettirmiş, direnenleri ise öldürmüştür. 1991'de en son Müslüman köyü boşaltılmasıyla Ermeniler, bölgedeki Türk mimarisini yok ederek, bölgenin Ermeni toprağı olduğunu iddia etmeye çalışmıştır (Bayramov & Edi, 2020, s. 396).

Sovyetler Birliği döneminde Dağlık Karabağ, Birlik içi bir konu olarak kabul edilmiş, Sovyetlerin çöküşüyle birlikte bu sorun, devletlerarası bir çatışmaya dönüşerek uluslararası boyut kazanmıştır (Karaağaç, 2021, s. 23).

Azerbaycan ve Ermenistan'ın bağımsızlıkları uluslararası alanda tanındıktan sonra 1992 yılında Dağlık Karabağ bölgesinde, Ermenistan ile Azerbaycan arasında kapsamlı bir savaş başlamış, bu savaş, bölgedeki etnik gerilimlerin ve siyasi çatışmaların şiddetini artırarak, uzun yıllar süren bir çatışma sürecinin temelini atmıştır. Ermeniler, Dağlık Karabağ'ı "bağımsız" ilan ederek, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğüne karşı iddialarını sürdürdüler. 1991'de Dağlık Karabağ'da kurulan yeni "Bağımsız Cumhuriyet", Ermenistan'ın doğrudan çatışmaya dahil olmadığı, ancak bölgeye olan çıkarlarını korumaya çalıştığı bir siyasi hamleydi (De Vall, 2008, s. 189).

Sovyetler Birliği'nin bölgedeki etkinliği çerçevesinde Moskova'nın desteği ve sağladığı tolerans sayesinde Ermenistan, düzenli bir ordu kurma sürecini başarıyla tamamlarken, Azerbaycan ise güçlü bir düşmanla mücadele etmek zorunda kalmasına rağmen henüz milli ordusunu oluşturamamıştı (Özyılmaz, 2013, s. 200). Başka sözle, bu dönemde

savaşın gerçekleşmesi, Ermenistan'ın stratejik çıkarlarına hizmet edecek bir durum olarak değerlendirilebilir.

1992 yılının 25-26 Şubat tarihlerinde, Ermeni birlikleri ve 366. Rus askeri desteğiyle Azerbaycan'ın Hocalı ilçesinde yaşanan katliam, birçok uluslararası kuruluş ve yabancı devlet tarafından kınanmış, fakat, olayla ilgili sorumlulara karşı herhangi bir yasal işlem başlatılmamıştır (Aliyev, 2006, s. 159). Resmi verilere göre bu soyqırımında 613 kişi öldürülmüş, 8 aile yok edilmiş, 487 kişi sakat kalırken, 1275 kişi rehin alınmıştır. 63 çocuk, 70 yaşlı ve 106 kadın yaşamını yitirenler arasında bulunmaktadır. (Ahmadov, 2015, s. 233-234).

Ermenistan ordusu, 8 Mayıs 1992'de Şuşa şehrini işgal ederek Dağlık Karabağ'ın tamamını kontrol altına alma sürecini başlatmıştır. 18 Mayıs 1992'de Laçın'ın da alınmasıyla, Dağlık Karabağ ile Ermenistan arasında 1.835 kilometre karelik bir kara bağlantısı kurulmuştur. 27 Mart-2 Nisan 1993 tarihlerinde Kelbecer'in işgaliyle Ermenistan'ın saldırıları Dağlık Karabağ sınırlarının dışına taşmıştır. 1993 boyunca söz konusu bölgelerden Ağdam, Füzuli, Cebrayıl, Kubadlı ve Zengilan Ermeni kuvvetleri tarafından ele geçirilmiştir. Toplamda, Dağlık Karabağ'dan dört kat büyük bir alan Ermenistan'ın kontrolüne geçmiştir. 1988-1993 yılları arasında Ermenistan'ın saldırıları sonucunda 20.000 Azerbaycanlı hayatını kaybetmiş, 100.000'den fazla kişi yaralanmış, 50.000 kişi engelli kalmıştır (Ahmadov, 2015, s. 234-235).

Azerbaycan'a ait Qubadlı, Cebrayıl, Füzuli ve Zəngilan bölgelerine saldırılar sırasında Karabağ Ermeni güçleri, hukuka aykırı şekilde sivillerin bulundukları yerlerden zorla çıkarılması, ayırım gözetmeksizin ateş açılması, rehin alma ve sivil altyapının yağmalanması ile tahrip edilmesi gibi eylemlerde bulunmuştur. Karabağ Ermeni güçleri, bu müdahaleyi, Azerbaycan tarafından yapıldığı iddia edilen topçu saldırılarını engelleme gerekçesiyle savunmuştur. Bu durum, yüz binlerce Azerbaycanlı sivilin yerinden edilmesine ve mülteci durumuna düşmesine yol açmıştır (HRW, 1994, s. 52). Ermenilerle yaşanan çatışmalar, Azerbaycan'ın topraklarının %20'sinin kontrolünü kaybetmesine ve bu bölgelerin Ermenistan destekli güçler tarafından işgal edilmesine yol açmıştır (Şeyban, 2022, s. 33)

BM Güvenlik Konseyi, 822, 853, 874 ve 884 sayılı kararlarla, Dağlık Karabağ sorununun çözümünü için adımlar atmıştır. Örgütün kararlarında da Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'a müdahalesi açıkça ifade edilmese de, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü kabul edilmiş ve

işgalci birliklerin bölgeden çekilmesi istenmiştir. Ancak, Güvenlik Konseyi, Ermenistan tarafından söz konusu kararların uygulanmaması karşısında etkili bir yaptırım uygulamaktan kaçınmıştır (Aliyev, 2006, s. 161). Sorunun barışçıl yollarla çözümünü sağlamak amacıyla, 1994 yılında ilan edilen ateşkesin ardından, ABD, Rusya ve Fransa eş başkanlığında olan Minsk Grubu da, gerçekleştirdiği çeşitli girişimlere rağmen somut bir başarı elde edememiştir (Söker, 2017, s. 559). Yani, uluslararası örgütler, Karabağ sorununa dair etkili çözümler üretme konusunda yetersiz kalmışlardır.

Güney Kafkasya, Rusya'nın yakın çevre politikalarında stratejik ve tarihî bir öneme sahiptir. Bölgede Dağlık Karabağ sorununun ortaya çıkışında Rusya'nın belirgin bir etkisi olmuştur. Rusya'nın desteğiyle 1992'de Azerbaycan topraklarının beşte birini ele geçiren Ermenistan, 1994'teki ateşkesle askeri operasyonlarını durdurmuştur. Ancak, Ermenistan 28 yıl boyunca farklı gerekçelerle işgali sürdürmüş ve Azerbaycan'ın diplomasi ile çözüm önerilerini reddederek mevcut statükoyu korumaya çalışmıştır (Ercan, Abbasov & Gemici, 2023, s. 156).

Rusya'nın Ermenistan'a destekleri Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında da devam etmiştir. 1994 yılında Bişkek kentinde ateşkes anlaşması yapılmış olmasına rağmen, Rusya Ermenistan'a silah temin etmeyi sürdürmüştür. Anlaşmadan sonraki 4 yılda Rusya tarafından Ermenistan'a yaklaşık 1 milyar dolar değerinde ağır silah transfer edilmiştir (Kazımlı, 2018, s. 108). Bu durum, Azerbaycan'ın güvenlik politikalarında yeni arayışlara yönelmesine neden olmuştur.

1.2.2. 2016 Nisan Savaşı (2-5 Nisan)

1994'teki ateşkesle rağmen hem savaş sırasında hem de sonrasında binlerce asker ve sivil hayatını kaybetmiştir. Özellikle (2008, 2010, 2016 ve 2018) gibi dönemlerde yaşanan Ermenistan kaynaklı ihlaller ve kışkırtmalar, gerginliğin tırmanmasına ve yeni bir savaş riskinin doğmasına neden olmuştur (Sarıkaya, 2020, s. 8).

Ermenistan'ın cephe hattında gerginliği artıran provokasyonları ve sivillere yönelik saldırıları, 2 Nisan 2016'da yoğunlaşmıştır. Ermeni silahlı birliklerinin büyük çaplı silahlarla düzenlediği bu saldırılar, Azerbaycan ordusu tarafından kararlılıkla engellenmiş ve etkili bir şekilde karşılık verilmiştir. Bu çatışmalar sırasında, 1994 ateşkesinden bu yana Ermenistan'a en ağır darbe indirilmiştir. Azerbaycan ordusu, kısa süre içinde işgal altındaki toprakların bir kısmını düşmandan temizlemiştir. Bu başarı, Azerbaycan'ın

ilerleyen süreçte işgal altındaki diğer bölgelerini kurtaracağına dair güçlü bir mesaj olmuştur (Huseynov, 2019, s. 135-136).

2016 2-5 Nisan 4 Gün Savaşı, tarafların kullandığı taktikler, Azerbaycan'ın hedefleri ve savaş sonrası gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda, Karabağ sorunda yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilebilir. Bişkek'te 1994'te imzalanan ateşkes anlaşması sonrasında yaşanan nisan çatışmaları, sorunun seyrini değiştirmiştir. 5 Nisan sonrası ateşkes ihlalleri artmış ve taraflar büyük çaplı bir çatışma olasılığına dikkat çekmiştir (Tuncel, 2016, s. 303).

2016 yılının Nisan ayında patlak veren çatışmalar, bölgede yeni bir savaşın çıkabileceğine dair işaret olarak görülmüştür. Bu çatışma, 1991-1994 yıllarındaki dönemin dengelerinden farklı bir tablo ortaya koymuştur. Azerbaycan, bu çatışmalarda ilk defa hızlı bir askeri harekatla, Ermenistan'ın işgali altındaki topraklarının bir kısmını geri almayı başarmış ve Ermenistan ordusunun üstünlüğü iddialarını geçersiz kılmıştır (Aslanlı, 2020, s. 4).

Savaşta, 320'den fazla Ermeni askeri öldürülmüş, 500'ü yaralanmış; 30 tank, 25 top ve diğer zırhlı araçlar tahrip edilmiştir. Azerbaycan ordusu, Terter'in Talış köyü çevresindeki tepeler, Cebrayıl'daki Leletepe ve Çocuk Mercanlı ile Goranboy'un Gülistan ve Terter'in Sukavuşan (Madagiz) köylerini işgalden kurtarmıştır. ABD'nin ilgisizliği, Rusya'nın etkisiz tutumu ve Türkiye'nin Azerbaycan'a açık desteği, Ermenistan'ın beklentilerini boşa çıkarmıştır. Fransa Ermeni yanlısı, ABD ve AB ise diplomatik söylemlerle sınırlı kalmıştır. AKPM Başkanı Agramunt, Ermenistan'ın Azerbaycan topraklarını terk etmesi gerektiğini vurgulamıştır (Asker, Özpınar, 2021, s. 88).

1.2.3. Tovuz Çatışması

Karabağ'daki yasa dışı yönetimin oluşturduğu güvenlik tehdidi ve Azerbaycan'ın Batı ile stratejik bağlantılarını hedef alma girişimi, Tovuz'a yönelik saldırılara yol açmıştır. Bu eylemler, Azerbaycan için kritik öneme sahip enerji ve ulaşım hatlarını tehdit etmiş, Azerbaycan'ın ulusal güvenliğini yanı sıra Türkiye'nin bölgedeki stratejik çıkarlarını da tehlikeye atmıştır. Hadise, 12 Temmuz 2020'de gerçekleşmiş olup, İkinci Karabağ Savaşı'nın başlangıcına zemin hazırlamıştır (Dumlu & Şahin, 2024, s. 173).

Ermenistan, sınır bölgesinin gerisinden Azerbaycan'ın askeri mevzileri ile yanaşı sivil yerleşim alanlarına yönelik de roketatar ve top atışlarıyla saldırı gerçekleştirmiştir. Azerbaycan ise buna tank ve top atışlarıyla misilleme yapmıştır. 12 Temmuz'da başlayan bu gerilim, yalnızca o tarihle sınırlı kalmamış, ilerleyen günlerde de aralıklı olarak sürmüştür (Güler, 2020, s. 2).

Tovuz saldırısının arkasında birkaç neden bulunmaktadır. İlk olarak, Ermenistan yönetimi, ülke içindeki ekonomik ve sosyal sorunlardan dikkatleri uzaklaştırmak amacıyla bu saldırıyı gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda, Ermenistan, Azerbaycan'ın ve uluslararası ortaklarının gerçekleştirdiği kritik enerji altyapı projelerini hedef alarak, Avrupa'nın enerji güvenliğini tehdit etmeyi amaçlamıştır (Jafarova, 2020, s. 3).

Ermenistan'ın Tovuz bölgesine düzenlediği saldırılar sonucunda, biri general, biri albay olmak üzere on bir Azerbaycan askeri ve bir sivil hayatını kaybetmiştir. Bu saldırıların ardından Azerbaycan, söz konusu olaylara karşılık olarak cevap hakkını tam anlamıyla kullanacağını ifade etmiştir (Aslanlı, 2020, s. 4).

12-16 Temmuz 2020 tarihleri arasında, Ermenistan tarafından Azerbaycan'ın Tovuz bölgesinde bulunan askeri üs mevzilerine yönelik başlatılan saldırılar, daha sonra Ağdam, Dondar Kuşçu ve Vahitli köylerine yapılan saldırılarla devam etmiştir. Bu olay, dört gün süren bir gerilimle şekillenmiş ve "Tovuz Çatışması" olarak kayıtlara geçmiştir (Derin, 2023, s. 70).

Temmuz 2020'de Ermenistan'ın Tovuz bölgesine yönelik saldırısı, Azerbaycan ordusunun etkili karşılık vermesiyle sonuçlanmış ve Ermeni güçleri ağır kayıplar vermiştir. Bu süreçte, Ermenistan tarafında yüzlerce asker etkisiz hale getirilmiş ve birçok askeri araç imha edilmiştir. Azerbaycan, sahada kesin zafer kazanmıştır (Sarıkaya, 2020, s. 8).

2014'te aynı bölgede yaşanan çatışmalar ve bu çatışmalarda sivillerin yaralanması göz önüne alındığında, saldırının aslında yeni bir strateji değil, daha önce benimsenmiş bir yaklaşımın devamı olduğu söylenebilir. Ermenistan, Dağlık Karabağ'daki çatışmaların yanı sıra bu bölgeyi ikinci bir cephe olarak değerlendirmiştir (Güler, 2020, s. 3).

1.2.4. İkinci Karabağ Savaşı

Dağlık Karabağ sorunu, sadece Azerbaycan ile Ermenistan arasında çıkan bir çatışma olmasının yanı sıra, Kafkasya bölgesinin jeopolitik dengelerini belirleyen en kritik

faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Dağlık Karabağ Azerbaycan'a stratejik konumunu güçlendirme fırsatı sunmaktadır. Bu bağlamda Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorununu çözmeyi, savaşta kaybedilen toprakları geri almayı ve yerlerinden edilen vatandaşlarını topraklarına geri döndürmeyi en önemli dış politika önceliği ve güvenlik meselesi olarak görmüştür (Veliyev vd., 1998, s. 22).

Temmuz 2020'de, Ermenistan tarafından ciddi bir ateşkes ihlali gerçekleştirilmiştir. Ermenistan, Azerbaycan'ın Avrupa enerji güvenliği açısından kritik olan boru hatlarına saldırmış ve bu durum Azerbaycan için bardağı taşıran son damla olmuştur. Bunun ardından 27 Eylül'deki son provokasyon, büyük bir savaşın başlamasını kaçınılmaz hale getirmişti. Ateşkes girişimlerinin başarısız olmasının temel nedeni ise, daha önceki ateşkes süreçlerinin etkin bir şekilde yürütülmemiş olmasıydı (Aslanlı, 2020, s. 4).

Ermenistan ordusu, 27 Eylül'de Terter, Ağdam, Fuzuli ve Cebrayıl'da bulunan sivilere yönelik ağır silahlarla saldırılar düzenlemiş, bu olaylarda çok sayıda sivil yaralanmış ve hayatını kaybetmiştir. Azerbaycan, karşı saldırıya geçerek cephedeki Ermeni askerlerinin ve tesislerinin yerlerini tespit edip imha etmiştir. Çatışmaların ilk gününde Fuzuli ve Cebrayıl bölgelerindeki altı köy Ermeni işgalinden kurtarılmış, her iki ülke de seferberlik ilan etmiştir (Bilgin, 2020, s. 17).

28 Eylül'de, bir köy ve stratejik önem taşıyan Murovdag Azerbaycan ordusu tarafından geri alınmıştır. Murovdag, Ermenistan'ın Dağlık Karabağ ile bağlantısını sağlamak amacıyla kritik bir konumda yer almaktadır. Bu bölge, Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'a yönelik ikmal yollarından biri olan M11 karayolunun kontrolünü sağlamak açısından büyük stratejik öneme sahiptir (Özdaşlı, 2021, s. 58).

Azerbaycan ordusu, yürüttüğü askeri harekât kapsamında operasyonel üstünlük sağlayarak belirli stratejik bölgeleri kontrol altına almıştır. Harekâtın ilk aşamalarında 12 hava savunma sisteminin etkisiz hâle getirilmesi, Ermenistan'ın hava savunma kapasitesini önemli ölçüde sınırlandırmıştır. Azerbaycan güçlerinin silahlı insansız hava araçları ve hava destek unsurlarını etkin kullanımı, sahadaki dinamikleri değiştirerek Ermenistan birliklerinin belirli bölgelerden çekilmesine ve önemli kayıplar vermesine neden olmuştur (Asker, Özpınar, 2021, s. 91).

Ermenistan ordusu BM-30 Smerç, "Toçka-U" ve Skad füzeleriyle Gence ve Berde'yi hedef alarak sivil kayıplara yol açmıştır. 4 Ekim'de Mingachevir'e yönelik saldırıda elektrik santrali ve baraj vurulmak istenmiş, ancak Azerbaycan'ın Rusya, Türkiye ve

İsrail menşeli modern silah sistemleri ve İHA'ları sayesinde saldırı etkisiz hale getirilerek ekolojik felaket önlenmiştir. Bu teknolojik üstünlük, Azerbaycan ordusuna sahada stratejik avantaj sağlamıştır (Cafarova vd., 2021, s. 8).

Ermenistan, 44 günlük İkinci Karabağ Savaşı'nda 100'e yakın sivilin ölümüne yol açmış, toplamda 3410 müstakil ev, sivillere mahsus 512 tesis ve 120 çok katlı bina ağır tahribata uğramıştır. Ermenistan, Lahey ve Cenevre Sözleşmeleri ile Roma Statüsü'ne aykırı hareket etmiş, ayrıca 1954 tarihli Lahey Sözleşmesi'ni ihlal ederek kültürel ve tarihi varlıklara zarar vermiştir (Özdaşlı, 2021, s. 75).

Dağlık Karabağ bölgesinde bulunan ve 28 yıl Ermeni kontrolünde olan Şuşa kenti, 8 Kasım 2020'de Azerbaycan'ın eline geçmiştir. Bunun ardından Ermenistan 10 Kasım'da mağlubiyeti kabul edip anlaşma imzalamıştır (Karaağaç, 2021, s. 23).

10 Kasım tarihli üçlü anlaşmanın metni aşağıdaki gibi aktarılmaktadır:

1. "10 Kasım 2020 tarihi itibarıyla, Moskova saatiyle 00.00'dan başlayarak Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesinde ateşkes ilan edilmiş ve tüm askeri operasyonlar tamamen durdurulmuştur. Taraflar olarak anılacak Azerbaycan Cumhuriyeti ve Ermenistan Cumhuriyeti, mevcut mevzilerinde kalacaktır.
2. Ağdam ili 20.11.2020 tarihine kadar Azerbaycan Cumhuriyeti'ne iade edilecektir.
3. Dağlık Karabağ temas hattı ve Laçın Koridoru boyunca, yaklaşık 1960 personel, 90 zırhlı araç ile 380 motorlu taşıt ve özel ekipmandan oluşan Rusya Federasyonu barış gücü konuşlandırılacaktır.
4. Rus barış gücü, Ermeni silahlı kuvvetlerinin bölgeden çekilmesiyle bölgeye yerleştirilecek ve beş yıl süreyle görev yapacaktır. Bu sürenin sona ermesinden altı ay önce taraflardan herhangi biri itiraz etmediği takdirde, görev süresi otomatik olarak beş yıl uzatılacaktır.
5. Ateşkesin takibi ve tarafların anlaşmaya uyumunun denetimi amacıyla barış gücü merkezi kurulacaktır.
6. Ermenistan, 15 Kasım 2020'ye kadar Kelbecer'i, 1 Aralık 2020'ye kadar ise Laçın'ı Azerbaycan'a teslim edecektir. Dağlık Karabağ ile Ermenistan arasında bağlantıyı sağlayan ve Şuşa'ya zarar vermeyecek şekilde 5 kilometre genişliğindeki Laçın Koridoru, Rus barış gücü kontrolünde kalacaktır.

Önümüzdeki üç yıl içerisinde Dağlık Karabağ ile Ermenistan arasındaki bağlantıyı sağlayacak alternatif güzergâhın inşası planlanacak ve bu yeni güzergâhın güvenliğini sağlamak üzere Rus barış gücünün yeniden konuşlandırılması öngörülmektedir.

Azerbaycan, Laçın Koridorundan her iki yönde sivillerin, araçların ve yüklerin güvenli geçişine garanti vermektedir.

7. Ülke içinde zorunlu göç edenler ve mülteciler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin gözetimi altında Dağlık Karabağ ile çevresindeki bölgelere dönüş yapacaktır.
8. Esirler, tutuklular ve diğer alıkonulmuş kişiler ile hayatını kaybedenlerin naaşları karşılıklı olarak değiştirilecektir.
9. Bölgedeki tüm ekonomik ve ulaşım ağları yeniden kurulacaktır. Ermenistan, Azerbaycan'ın batı bölgeleri ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasında vatandaşların, araçların ve yüklerin kesintisiz ve serbestçe hareket etmesini temin etmekle yükümlüdür. Bu ulaşım yollarının denetimi ise Rusya Federal Güvenlik Servisi Sınır Birimi tarafından yapılacaktır.

Tarafların mutabakatıyla, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ile Azerbaycan'ın batı illerini birbirine bağlayacak yeni ulaşım hatlarının inşası sağlanacaktır" (Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı, 2020).

Bu mutabakat, Ermenistan ve Azerbaycan için çatışmanın sona erdirilmesine yönelik önemli bir katkı sağlayarak her iki taraf için kazançlı olmuştur. Azerbaycan, işgal altındaki topraklarını geri alarak stratejik hedefini gerçekleştirmiştir. Ermeniler ise, 1988'de çoğunlukla yaşadıkları bölgelerde mal varlıklarının güvence altına alındığı ve özgürce yaşayabilecekleri bir durumu elde etmiştir (Yılmaz, 2020, s. 37).

10 Kasım Üçlü Beyanname, askeri operasyonları sonlandıran önemli bir belge olmuştur. Bu beyannameye göre, Ermenistan, Ağdam, Kelbecer ve Laçın bölgelerini Azerbaycan'ın kontrolüne geri verirken, Azerbaycan tarafı ise Karabağ'da yaşayan Ermenilerle Ermenistan arasındaki insani bağlantı için kullanılacak olan Laçın Koridoru'nun güvenliğini garanti edeceğini taahhüt etmektedir. Ancak, 10 Kasım Üçlü Beyanname'sinin özellikle 4. ve 9. maddeleriyle ilgili güvenlik ve ekonomik işbirliği açısından hala bazı zorluklar ve problemler bulunmaktadır (Cafarova vd., 2021, s. 8).

10 Kasım'da imzalanan üçlü bildiri sonrasında, 11 Kasım'da Rusya Savunma Bakanlığı, Karabağ ve Laçın koridorunda konuşlanacak barış gücü haritasını yayınlamıştır. Anlaşmaya göre, 1.960 Rus askeri, 90 zırhlı araç ve 380 araç, temas hattı ve Laçın koridoru boyunca konuşlandırılmıştır. Rus barış güçleri Hankendi ve Laçın'da gözlem noktaları kurmuş, öncelikle ICRC ile ölen askerlerin cesetlerini bulma ve değişim çalışmalarına katılmış, ardından mayın temizleme faaliyetlerine başlamıştır. Ayrıca,

Rusya ve Türkiye, Ağdam'da ortak bir gözlem merkezi kurulması için anlaşmaya varmıştır (Polizada, 2022, s. 117).

Ama Ermenistan yetkilileri, 10 Kasım Üçlü Bildirisi'ne göre açılması gereken Zengezur Koridoru'nu henüz hayata geçirmemekte ve Üçlü Bildiri kapsamında belirtilen şartları içeren kalıcı bir Barış Anlaşması'nın imzalanmasını reddetmektedir. Bu tutum, bölgedeki barış sürecinin sağlanmasında ciddi engeller teşkil etmektedir (Taşcıoğlu, 2023, s. 563). Azerbaycan, 19 Eylül 2023 tarihinde Yukarı Karabağ'daki yasa dışı yapı ve faaliyetleri sona erdirmek amacıyla bir antiterör operasyonu gerçekleştirmiştir. 23 saat 48 dakika süren operasyon, bölücü rejime bağlı yasa dışı silahlı unsurların teslim olmayı kabul etmesiyle tamamlanmıştır. Bu süreçte Azerbaycan ordusu, yalnızca söz konusu silahlı gruplara ait askeri hedefleri etkisiz hale getirmiştir. 4 Ekim 2023 tarihinde Azerbaycan güçlerinin Hankendi'ye girişiyle birlikte bölge üzerindeki egemenlik kesin olarak tesis edilmiştir. Bu gelişme, yasa dışı faaliyetlerde bulunan Ermeni unsurların stratejik bölge üzerindeki kontrolünü tamamen kaybetmesine yol açmıştır (İme, 2025, s. 213-218).

Jeopolitik önemi nedeniyle, her ülke bu bölgedeki çatışmalara farklı açıdan yaklaşmaktadır. Kuduban ve Kaya (2018, s. 944), Karabağ Sorunu'na uluslararası güçlerin yaklaşımlarını inceleyerek aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır:

Rusya: Ermenistan'ı destekleyerek, bölgedeki çıkarlarını korumaya çalışmıştır.

Türkiye: Azerbaycan'a destek vermektedir.

ABD: Bölgedeki dengeleri kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye çalışmaktadır.

Fransa: Ermenistan'a destek vererek, Türkiye'ye karşı siyasi baskı uygulamakta ve Ermenistan'ın soykırım iddialarını desteklemektedir.

İran: Mezhepsel çıkarlarını korumak için Türkiye'nin Karabağ politikasına destek vermemiştir ve zaman zaman bölgede gerilim yaratmıştır.

Birinci Karabağ Savaşı sırasında Rusya tarafından Ermenistan'a sunulan destekler, statükonun Ermenistan lehine değişmesine neden olmuştur. Ancak, Haydar ve İlham Aliyevler'in Yeltsin ve aynı zamanda Putin ile gerçekleştirdiği görüşmeler, bu durumu Azerbaycan'ın lehine çevirmiştir. Aynı zamanda Türkiye, İsrail ve Pakistan ile ilişkilerin güçlenmesi, Azerbaycan'ın bölgedeki stratejik konumunu daha da sağlamlaştırmıştır (Ercan, Abbasov ve Gemici, 2023, s. 164). Başka sözle, 1. Karabağ Savaşı'ndan sonra Azerbaycan bölgedeki stratejik konumunu güçlendirerek, uluslararası alandaki etkisini artırmış ve savunma kapasitesini pekiştirmiştir.

Bölgesel bir nitelik taşımasına rağmen, İkinci Karabağ Savaşı, küresel ölçekte değişen enerji ve güç dengelerinin bir yansıması olarak geniş bir coğrafyada etkisini hissettirmiştir. Bu durum, başta ABD ve Rusya gibi uluslararası güçlerin müdahaleleri ve söylemleriyle de teyit edilmektedir (Samadbayli & Şeşen, 2023, s. 1).

İkinci Karabağ Savaşı, birincil düzeyde, Rusya ve Türkiye arasında ekonomik ve siyasi çıkarlar doğrultusunda şekillenen bir vekalet savaşı olarak değerlendirilebilir. İkinci düzeyde ise, savaşın daha sınırlı bir jeopolitik temele dayalı olarak, İsrail ve İran arasında bir vekalet savaşı biçiminde geliştiği söylenebilir. Burada, İsrail Azerbaycan'ı, İran ise Ermenistan'ı destekleyerek, kendi stratejik çıkarlarını savunmuş ve çatışmaya dolaylı olarak dahil olmuşlardır (Kocaoğlu & Kuzu, 2023, s. 120). Bu dinamik, savaşın yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de önemli jeopolitik etkiler yaratmasına neden olmuştur.

Küresel güçlerin müdahale olasılığı, jeopolitik etkileri ve uluslararası hukuk boyutu nedeniyle dünya medyasının da ilgi odağı olmuştur.

Türkiye, Pakistan, İsrail, Ukrayna, Moldova medyaları, Azerbaycan'ın haklı mücadelesini uluslararası alanda savunmuş, Ermenistan'ın saldırganlıklarını kınamıştır. Rusya medyası tek taraflı ve önyargılı bir yaklaşım sergileyerek Ermeni propagandasına yer vermiştir. Gürcistan, İran, Özbekistan, Türkmenistan, Orta Asya ülkeleri, Kırgızistan ve Katar medya birimleri, genellikle tarafsız kalmayı veya diplomatik çözüm arayışlarını desteklerken, Batı basını Azerbaycan'a karşı önyargılı bir tutum sergilemiştir (Babayev, 2021, s. 49-81).

2. BÖLÜM: HABER ÇERÇEVELEME KURAMI

Sorumlu bir yurttaş için en önemli konulardan biri, çevresindeki siyasal yapıların nasıl oluştuğunu ve işlediğini anlamaktır. Siyasal gerçekliği anlamak ve bu konuda bilgi edinmek için temel başvuru noktası, kitle iletişim araçlarıdır. Bu araçlar, siyasal olguları tanımlayıp yeniden yapılandırarak bireylerin algı dünyasında “anlam haritaları” oluşturur ve böylece toplumsal ve siyasal algının biçimlenmesine yön verir. Başka sözle, bireyin siyasal bir varlık olarak kendini tanımlaması ve dünyadaki yerini belirlemesi, büyük ölçüde kitle iletişim araçlarının sunduğu çerçeveye bağlıdır (Danacı, 2005, s. 96).

Özellikle haber medyasının, olayları ve meseleleri belirli bir çerçevede sunma biçimi, konuların nasıl kavrandığını ve değerlendirildiğini doğrudan etkileyen güçlü bir araçtır. Bu kavram, medya ile kamuoyu arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda rehber bir yaklaşım olarak ön plana çıkmış ve genel olarak iletişim araştırmalarında önemli bir ivme kazanmıştır (Erdoğan, 2005, s. 36). Günümüzde, enformasyonun adeta bir silah gibi kullanıldığını belirten Kücete'ye (2021, s. 177) göre, devletler kendi politikalarını desteklemek amacıyla hedef ülkelerdeki kamuoyunun ve karar alıcıların algılarını yönlendirmeyi ve düşünsel süreçlerini etkilemeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte en sık başvurulan araçlardan biri haber medyası, en etkili yöntemlerden biri ise çerçeveleme olarak öne çıkmaktadır.

Anlam üretimi ve paylaşımı, insan faaliyetinin bir yansıması olarak, gerçekliğin en açık biçimde ortaya çıktığı alan olan medya, çerçeveleme yoluyla sosyal gerçekliği biçimlendiren başlıca araçlardan biridir (Güven, 2021, s. 303).

Çerçeveler, sınırları belirleyen, kategoriler oluşturan, bazı fikirleri öne çıkarırken diğerlerini geri planda bırakan ve genel olarak ilgili fikirleri belirli bir bağlam içinde ilişkilendiren yapılar olarak tanımlanabilir (Reese, 2007, s. 150). Bu bağlamda, çerçeveleme kavramı, bir konuyu şekillendiren ve tanımlayan iletişim kaynaklarını ifade etmektedir.

Çerçeve kavramı literatürde farklı şekillerde ele alınmakla birlikte, genellikle "resim çerçevesi" metaforu ile ilişkilendirilmektedir. Bu durum, kavramın sosyolojik bağlamda ilk değerlendirmesini yapan Bateson'un (1955) çalışmalarıyla ilişkilidir. Bateson, çerçeveleme teorisinin temellerini atarken, çerçeve kavramına bu metafor üzerinden yaklaşmıştır (Seyidov, 2014, s. 61-62).

Antropolog ve sosyal bilimci Gregory Bateson (1955, s. 125) çalışmasında, “çerçeve” kavramını resim çerçevesi metaforu ile açıklamıştır. Bu anlayışa göre, mesajlar çerçeve içine alınmış bir resme benzetilebilir. Mesajı ileten kişi, bu mesajları kendi algısına ve tercihinə göre düzenler. Bu nedenle, belirlediği çerçeve içinde yer alan bilgiler “önemli” ve “gerekli” olarak değerlendirilirken, çerçevenin dışında kalanlar “gereksiz” olarak görülür. Hallahan’a göre de, çerçeveleme metaforu bilgiyi çevreleyen ve konu alanını sınırlayarak dikkatleri ana unsurlara yönlendiren bir pencere ya da portre çerçevesi olarak anlaşılabilir. Bu nedenle, çerçeveleme, hem dahil etme ve dışlama süreçlerini hem de vurgulamayı içerir (Hallahan, 1999, s. 207).

Bateson, (1972, s. 186) başka bir çalışmasında ise, çerçeveyi, bir etkileşimin sınırlarını belirleyen ve belirli bir bağlamda iletişimsel eylemlerin anlamını çözümlemeye yardımcı olan "mesajlar ya da anlamlı eylemler dizisi" olarak tanımlamıştır.

Çerçeveleme kavramı, psikolojik literatürde ilk olarak Bateson tarafından kullanılmış, ancak, Goffman’ın tanımlamasıyla yaygınlık kazanmıştır. Goffman Bateson’dan faydalanarak çerçeveleri, düşünceyi düzenleyen ve anlam oluşturan araçlar olarak açıklamış ve teorik temel oluşturmuştur (Güran & Özarslan, 2023, s. 486). Pan ve Kosicki (1993) de, çerçevelemeyi psikolojik bir perspektiften ele alarak, bireyin bilişsel süreçleriyle bağlantılı bir kavram olarak tanımlar. Bu bağlamda, çerçeveleme, bilginin özgün bir biçimde yerleştirilmesiyle, bir konuya dair belirli unsurların bireyin zihinsel yapılarına işlemeyi sağlar (Pan ve Kosicki, 1993, s. 56). Başka bir deyişle, çerçeveleme, haber söyleminin şekillendirilmesi ve işlenmesi için bir bilişsel araç olarak işlev görür.

Erving Goffman çerçeveleme olgusunu sosyolojik bir perspektiften ele alan sosyologtur. Goffman’ın en değerli katkılarından biri, toplumsal etkileşimlerin çerçeve oluşturmadaki merkezi önemine dikkat çekmesidir (Kılıç, 2021, s. 319).

Goffman'dan günümüze çerçeve analizi üzerine yapılan çalışmalar üç ana alanda yoğunlaşmaktadır: yönetim ve örgütlenme, toplumsal hareketler ve medya. Her bir alan, çerçeveleme teorisinin farklı boyutlarına odaklanarak, konuyu farklı bakış açıları ve metodolojilerle incelemiştir (Özarslan, 2007, s. 26). Erving Goffman (1974, s. 22), Frame Analysis adlı eserinde, çerçevelemeyi bireylerin toplumsal gerçekliği anlamlandırmak ve etkileşimlerini düzenlemek için başvurdukları temel bir yapı olarak tanımlar. Ona göre, bu çerçeveler bireylerin davranışlarını ahlaki ve toplumsal normlara göre değerlendirme sürecini de beraberinde getirir. Goffman, bireylerin karşılaştıkları toplumsal durumları

anlamlandırmak için zihinsel olarak uyum sağlayabilecekleri temel bir toplumsal çerçeve ya da yapı arayışına girdiklerini ve bu yapı doğrultusunda hem sözlü hem de sözsüz iletişimlerini belirli kurallar ve normlar çerçevesinde yönlendirdiklerini ifade etmiştir (aktaran Güran & Özarslan, 2022, s. 1225).

Özarslan (2007, s. 27), çerçevelerin sosyolojik açıdan, gerçekliğin algılanışını ve temsilini yönlendiren temel zihinsel yapılar olduğunu belirtmektedir. Bu çerçeveler, bilinçli olarak oluşturulmaz; iletişim süreçleri sırasında bireyler tarafından bilinç dışı bir şekilde benimsenir ve aktarılır. Ayrıca, çerçevelerin sadece gözle görülebilir unsurlar değil, gizli (latent) unsurlar da içerdiği ve bu unsurların algıyı şekillendiren önemli roller oynadığı vurgulanmaktadır.

Chong ve Druckman'ın (2007) çalışmasına göre, çerçeveleme sadece bir iletişim tekniği değil, aynı zamanda insanların düşünce yapılarını şekillendiren bir süreçtir. Bir meseleye farklı perspektiflerden yaklaşılabilir. Bu, aynı olayın veya konunun farklı şekillerde sunulabileceği anlamına gelir. Aynı konu farklı zamanlarda alternatif çerçeveler içerebilir. Her bir bakış açısı, meselenin farklı değerlerle (ahlaki, politik, ekonomik vb.) veya sonuçlarla ilişkilendirilmesini sağlar. Çerçeveleme, insanların bir konuyu anlamlandırma veya değerlendirme şeklini biçimlendiren bir süreçtir. Bu süreç, hem meselenin nasıl algılandığını hem de hakkında nasıl düşünüldüğünü etkiler (Chong ve Druckman, 2007, s. 104).

Antropolog Bateson'un çalışmaları, sosyolojide Goffman'ın ve dilbilim alanında Tannen'in yaklaşımları ile örgüt bilimlerinde Weick'in ve diğer araştırmacıların katkıları incelendiğinde, çerçeveleme kavramına ilişkin disiplinler ve türler arasındaki farklılıkları ortaya koyan önemli bulgular elde edilebilir. Ancak, konu üzerine yapılan tüm araştırmalar için ortak bir nokta, çerçevelemenin seçim, vurgu, yorumlama ve dışlama ile tanımlanan hem bilişsel bir araç hem de iletişimsel bir faaliyet olarak ele alınmasıdır. Dolayısıyla, çerçeveleme kavramı, sosyal bilimler disiplininde önemli bir tarihsel ve zengin birikime sahiptir. (Fairhurst, 2005, s. 166). Ancak, çerçeveleme teriminin literatürde çeşitli biçimlerde tanımlanıp yorumlanması, kavramın kullanımında önemli tutarsızlıklara yol açmaktadır.

Hallahan, çerçeveleme teorisinin, bilgilerin sunulma ve işlenme bağlamını sağlayarak, halkla ilişkilerde geniş bir uygulama alanı sunduğunu ifade etmiştir. Araştırmada, çerçevelemenin halkla ilişkilerde uygulanabilmesi için, bu kavramın doğru bir şekilde

anlaşılması ve kullanılmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Kavramın halkla ilişkilerdeki uygulama alanını göstermek için, durumlar, nitelikler, seçimler, eylemler, sorunlar, sorumluluklar ve haberler üzerinden yedi farklı model ele alınmaktadır (Hallahan, 1999, s. 209).

Tankard'ın araştırmasına göre, çerçeveleme, insanların bir meseleyi değerlendirirken, konunun belirli özellikleri ve sonuçlarına odaklanıp diğer unsurları göz ardı ettikleri bir süreç olarak tanımlanabilir (Tankard, 2001, s. 95).

Literatürde, haber çerçeveleme ile ilgili yaklaşımlardan biri de çerçevelerin, olayın ya da sorunun belirli bir perspektiften ele alınarak kitlelere aktarılmasını kolaylaştırdığı yönündedir. Atabek ve Uztuğ (1998, s. 100), *Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma* adlı çalışmalarında haber çerçevesini, "bir olay ya da sorunun anlamlandırılmasını sağlamak amacıyla oluşturulan; haberin hangi unsurları içereceğini, hangi unsurları dışarıda bırakacağını ve bu unsurların nasıl bir bağlamda sunulacağını belirleyen temel yapı" olarak tanımlamaktadır. Araştırmaya göre, bu çerçeve, haberin genel anlamını da şekillendirmektedir.

Neo-Marksist teorilere göre, çerçeveleme kuramı kapsamında medya, olayları seçerken ve sunarken belirli bir bakış açısını ön plana çıkarır. Bu bakış açısı, toplumsal güç ilişkilerini ve ideolojileri yansıtan bir çerçeveye dönüşebilir. Medyanın bu şekilde "gerçekleri" yeniden inşa etmesi, medya kurumlarının yalnızca bilgi aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal egemenliği meşrulaştıran ve güç ilişkilerini sürdüren birer ideolojik araç olarak rol oynadığını savunur (Yaylagül, 2006, s. 83). Başka sözle, egemen söylemler, haber metinlerinin üretiminde belirleyici çerçeveler sunar. Bu çerçeveler, alıcıların öz çerçeveleriyle etkileşime geçerek toplumsal gerçekliği şekillendirebilir (Durur, 2011, s. 29). Söz konusu sürecin amacı, medyada yer alan haberlerde mevcut gerçekliği kasıtlı olarak saptırmak değil; belirli haberleri belirli kalıplar içerisinde sunarak, gerçekliği seçici bir şekilde yeniden yapılandırmaktır (Altay, 2019, s. 10).

Edelman (1993, s. 232), çerçeveleme seçimlerinin ideoloji ve ön yargı gibi iki temel faktörden etkilendiğini ifade etmektedir. Ayrıca, toplumsal grupların olayları çerçevelemelerinin bilinçli bir çaba olduğunu belirtmektedir. Bu durum, çıkar odaklarının kendi menfaatlerini gözeterek toplumsal değerleri ya destek ya da karşıtlık şeklinde ikiye ayırmalarından kaynaklanmaktadır. Çıkar grupları, düşünce ve gerçeklik yaratmak için

kitle medyasını kullanmaktadır (aktaran Özdemir, 2022, s. 33). Dursun'a (2004, s. 40) göre de, haberler gerçek dünyayı olduğu gibi yansıtmaktan ziyade, gerçekliği inşa eden metinlerdir. Bu bakış açısı, haber üretiminin kurumsal yapısı ve bu yapının işleyişinin, haber aracılığıyla dünyaya dair bilgiyi ve algımızı şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Çerçeveler, toplumsal sistemleri tanımlarken karmaşık ilişkileri basitleştirme eğilimindedir. Dolayısıyla, çerçeve kurucusu, toplumsal ilişkinin sosyo-kültürel ve tarihi bağlamını görmezden gelerek, yanlış ve kamu yararına aykırı bir toplumsal gerçeklik oluşturabilir. Kültürel temellere dayandıkları için ise çerçevelerin kullanımları genellikle doğal ve normal görünür, bu da toplumsal inşa sürecinin fark edilmeden gerçekleşmesine yol açar (Güran & Özarslan, 2022, s. 1236). Bu durum, çerçevelerin etkilerinin genellikle gözlemlenmeden ve fark edilmeden kalmasına yol açar.

Çerçeveler, ayrı olayları bir araya getirerek halkın bakış açısını biçimlendirmekle birlikte politika yapımcılarının faaliyet gösterdiği koşulları da belirler. Haber medyasının çerçeveleri devreye sokması, politika ortamını sınırlı seçenekler doğrultusunda şekillendirmede kritik bir etki yapar (Pincus ve Ali, 2016, s. 94).

Tewksbury ve Scheufele'nin (2019, s. 29) araştırmalarına göre, haber içeriklerinin farklılıklarından kaynaklanan etkiler ile sunum tarzı ya da diğer çerçeveleme araçlarından doğan etkiler arasındaki net sınırlar henüz belirginleşmemiştir. Bu durum, çerçeveleme araştırmalarında, haberlerin içerik farklılıkları ile sunum biçimindeki değişikliklerin etkilerinin nasıl ayrılacağı konusunda belirsizlikler yaratmaktadır. Başka söyle, çerçeveleme terimi, bazen çerçeveleme olmayan olguları tanımlamak için yanlış bir şekilde kullanılmaktadır.

Küçet'in (2021, s. 16) araştırmasına göre de, çerçeveleme, bilgi akışının yoğunlaştığı bir ortamda, medya içeriklerinin izleyiciler tarafından daha az zihinsel çaba ile ve göndericinin istediği doğrultuda anlaşılmasını sağlamak için kullanılan bir tekniktir.

Bir haberin içeriği, konuya dair farklı niteliklere ve özelliklere belirli bir vurgu yapılarak çok çeşitli biçimlerde sunulabilir. Aynı gazeteci, aynı konu üzerinden farklı çerçevelerle haber oluşturabilir ve bu, hedef kitle üzerinde değişik etkiler yaratılmasını sağlayabilir (Danacı, 2005, s. 100).

Medyanın haberlerde çerçeveleme yapmasının ardında bir dizi farklı etken yer alabilir.

Ulusal güvenlik gerekçeleriyle bazı bilgilerin kamuoyuna açıklanmaması istenebilir.

Bunun dışında, gazetecilere, belirli bir süreyle veya süresiz olarak "off the record"

statüsünde, yayınlanmaması kaydıyla bilgi verilebilir (Korkmaz, 2015, s. 110).

D'Angelo'ya göre ise, (2017, s. 4) gazetecilere aşılana haber değeri, çatışma, sonuç ve insani ilgi temaları etrafında hikâyeler oluşturma, çerçeveleme eğiliminde olmalarına yol açmaktadır. Bu yaklaşım, belirli unsurların ön plana çıkarılmasıyla hedef kitle üzerinde algı oluşturulmasını sağlar.

Gitlin (1980, s. 7), medya çerçevelerini, bilişsel süreçler, yorumlama ve sunumun, sembolik işleyicilerin sözlü ve görsel söylemleri inşa ederken gerçekleştirdikleri seçimler, vurgulamalar ve dışlama işlemleriyle sürekli olarak şekillenen yapılar olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede, çerçeveleme, gazetecilerin bilgileri hızlı ve düzenli bir şekilde işleyerek kitlelere "paketlenmiş bilgi" sunmalarını mümkün kılmaktadır (aktaran Seyidov, 2014, s. 62).

Gazeteciler, haberleri ve olayları belirli bir bakış açısıyla çerçeveleyerek (örneğin, "kriz," "fırsat," "tehdit" gibi) sunarlar, ama araştırmalar, gazetecilerin de bu çerçevelere kendilerini kaptırdığını ve bu çerçevelerden etkilenerek olayları algıladıklarını gösteriyor (Scheufele, 1999, s. 117). Yani, haber çerçevelerinin kullanımı her zaman bilinçli ya da kasıtlı olmayabilir ve gazetecilerin çerçeve seçimlerinde yer alan önyargıların ve varsayımların farkında olmamaları mümkündür. Ve tüm haber çerçevelerinin yalnızca medya aracılığıyla gazeteciler tarafından yaratıldığını varsaymak doğru değildir (Najafli, 2023, s. 44).

Genel olarak bakıldığında, gazetecilerin, haberlerin seçimi ve sunumu konusunda yaptıkları ister bilinçli isterse de bilinçsiz tercihler, izleyicilerin dünyayı algılama biçimleri üzerinde kayda değer etkiler yaratmaktadır. Günlük olarak seçilen ve belirli bir düzenle izleyiciye sunulan haberler, toplumun hangi konuları önemli kabul etmesi gerektiğine dair bir çerçeve çizer. Bu çerçeve, halkın tartışacağı ve üzerinde yoğunlaşacağı meselelerin hem içerik hem de önem sırasını şekillendirir (Atabek, 2012, s. 156-157).

Haber medyasındaki haberlerin, belirli bir şekilde kurgulanarak yeniden yapılandırılması, çerçeveleme ile birlikte öne çıkarma kavramı aracılığıyla da açıklanabilir. Burada öne çıkarma, haberde belirli unsurları vurgulayarak, olayları, sorunları ve s. daha belirgin hale getirme işlemidir (Atabek & Uztuğ, 1998, s. 104). Genel olarak literatür incelendiğinde, "öne çıkarma" ve "çerçeveleme" kavramlarının sıkça karşılaştırıldığı görülmektedir. Burak Özçetin (2018, s. 122), Kitle İletişim Kuramları adlı eserinde, öne çıkarmayı

çerçeveleme sürecinin bir parçası olarak ele almaktadır. Yazara göre, tekrarlar ve belirli kavramların tanınan simgelerle bağlantılandırılması, bir kavramın ön plana çıkartılmasında kullanılan yöntemlerdendir. Ancak çerçeveleme sürecinde, yalnızca hangi unsurların seçileceği değil, aynı zamanda hangi unsurların dışlanacağı da önemlidir. Çünkü her seçim, bir yönüyle dışlanma ve eleme süreci anlamına gelir.

Entman'a göre, alıcıların (izleyicilerin ya da hedef kitlenin) bir bilgiyi belirli bir şekilde algılayıp işlediklerinde, eğer alternatif yorumlara dair çok az bilgiye sahipse ya da hiç bilgiye sahip değilse, bu durumun onların tepkilerini net bir şekilde etkileyebileceğini anlatmaktadır. Yani, çerçeveler sadece belirli bir yorumu içermekle kalmaz, aynı zamanda diğer olasılıkları dışlayarak da etkili olur. Bu dışlama, sonuçlar üzerinde dahil etme kadar önemli bir rol oynar (Entman, 1993, s. 54). Çerçeveler, bir meseleye dair dikkat çeken öğeleri vurgularken, dikkat çekmeyen diğer unsurları ya da alternatif bakış açılarını dışlayarak, algıyı şekillendirir (Güran ve Özarslan, 2015, s. 36). Yani, çerçeveleme, yalnızca belirli bir perspektifi sunmakla kalmaz, aynı zamanda bu bakış açısını desteklemeyen unsurları da dışarıda bırakarak bir anlam yapısı oluşturur.

Literatürde, çerçeveleme kavramı gündem belirleme kuramı ile de birlikte ele alınmakta ve bu iki kuram arasındaki benzerlikler ve farklılıklar incelenmektedir. Yaylagül (2006, s. 70) çalışmasında, gündem belirleme teorisine göre, medyanın toplumsal gündemi oluşturma sürecinde önemli bir rol oynayarak, kamuoyunun ilgisini belirli olaylara yönlendirdiğini belirtmektedir. Araştırmaya göre, medyanın hangi olaylara dikkat çekeceğini seçmesi ve bazı konuları dışlaması, bireylerin bu olaylarla ilgili bilgi edinme süreçlerini doğrudan etkiler. Medyanın odaklandığı konular, kamuoyunun bu konuları nasıl değerlendirdiğini ve ne kadar önemli bulduğunu belirler. Araştırmaya göre, medya aracılığıyla oluşturulan gündem, toplumun düşünsel ve ideolojik perspektiflerini biçimlendirir. Bu bağlamda, gündem belirleme kuramı, çerçeveleme kuramı ile benzer karakteristik özellikler taşımaktadır. Reese (2007, s. 151) ise, çerçeveleme teorisinin gündem belirleme teorisi altında ele alınmaya çalışılmasını eleştiriyor. Yazara göre, gündem belirleme, medyanın hangi konuların önemli olduğunu vurgulayarak bu konuları izleyicilerine aktarmayı hedefler. Diğer yandan, çerçeveleme, bu konuların nasıl sunulduğuna, yani hangi açıdan ele alındığına odaklanır ve insanların bu konuları nasıl anlamlandırdığını şekillendirir. Yani, gündem belirleme yalnızca konuların önemini ön plana çıkarırken, çerçeveleme bu konuların anlamını ve algısını biçimlendirir.

Entman'ın araştırmasına göre, çerçeveler, iletişim sürecinde dört temel konuma sahiptir: iletişimci, metin, alıcı ve kültür.

1. **İletişimciler:** İnanç sistemlerini organize eden çerçevelerle ne söyleyeceklerini seçer.
2. **Metin:** Bu çerçeveleri yansıtır.
3. **Alıcı:** Düşünce ve yargılarını, metindeki çerçeveleri ve iletişimcinin niyetini yansıtır yansıtmayan kendi çerçeveleriyle şekillendirir.
4. **Kültür:** Bir toplumun söylem ve düşüncesinde ortaklaşa sergilenen çerçevelerin toplamıdır (Entman, 1993, s. 52-53).

McQuail (2005, s. 555) çerçevelemeyi iki şekilde tanımlar. İlk olarak, gazetecilerin genellikle belirli bir çerçeve ve gizli anlamlar içinde haberleri şekillendirip bağlama yerleştirmesini ifade eder. İkinci olarak ise, izleyicilerin ya da okurların gazetecilerin sunduğu çerçeveleri benimseyerek dünyayı benzer bir şekilde görmeleriyle ilgili bir süreçtir. Bu süreç aynı zamanda gündem koyma ve belirleme ile de bağlantılıdır (aktaran Erdoğan, 2005, s. 36).

Medya çalışmaları, çerçeveleme kavramını iki ana kategoriye ayırarak, birincisi haber çerçeveleri, ikincisi ise izleyici çerçeveleri olarak ele alır.

Medya (haber) çerçevesi tanımları, belirli bir haber çerçevesinin, medya aracılığıyla aldığımız toplumsal gerçekliği sınırlandırdığını ve aynı zamanda bu çerçevenin gerçekliğe ilişkin algılayış biçimimizi şekillendirdiğini ileri sürer. Bu tanımlar, filtrenin veya seçimin, gerçekliğin bir kısmının dışlanmasına ya da göz ardı edilmesine yol açtığı vurgulanmaktadır (Huang, 1995, s. 18).

Medya çerçeveleri, toplumsal olayların veya sorunların kamuoyu nezdinde nasıl anlamlandırıldığı üzerinde belirleyici bir rol oynayabilir. Örneğin, siyasi bir olayın medyada sunulmuş biçimi, bir adayın ya da partinin olumlu yanlarını öne çıkarabilir ya da karşıtlarının zayıf yönlerini vurgulayabilir. Haberlerin bu şekilde yapılandırılması, bireylerin adaylar ve politikalar hakkında oluşturdukları algıları etkileyerek, kamuoyu yönelimlerini ve seçim süreçlerini şekillendirebilir (Najafli, 2023, s. 39).

İzleyici (birey) çerçeveleri, haberin şekillendirilmesinde etkili olan haber (medya) çerçeveleri kadar kritik bir öneme sahiptir (Özdemir, 2022, s. 32). Pan ve Kosicki (1993) ile Price ve Tewksbury (1997), izleyici çerçevelerinin, haber söylemlerinden elde edilen bilgilerle izleyicinin mevcut önyargılarının birleştiği bir bilgi entegrasyonu sürecinin sonucu olduğunu ileri sürmüşlerdir (Huang, 2009, s. 47).

Özarslan'ın araştırmasına göre, medya çerçeveleri ve izleyici çerçeveleri arasında doğrudan bir karşılıklı etkileşim söz konusu olup, her iki çerçeve de birbirini şekillendirir. Bununla birlikte, çerçeveleme etkilerinin her zaman yalnızca medyanın sunduğu çerçevelerle sınırlı olmadığı, aynı zamanda izleyicilerin daha önce sahip olduğu bilişsel yapılar, yani algı ve bilgi çerçevelerinin de bu etkileşimde önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Özarslan, 2007, s. 51). Başka bir deyişle, izleyicilerin mevcut bilgi birikimleri, deneyimleri ve dünya görüşleri, medya tarafından sunulan çerçeveleri nasıl yorumladıklarını ve bu çerçevelerin nasıl kabul edildiğini etkileyen belirleyici faktörlerdir.

Medya, bir konuyu ele alırken farklı perspektifler ve bakış açıları sunuyorsa, izleyiciler bu farklı seçenekler arasından kendileri için en anlamlı ve uygun olanları seçme şansına sahip olur. Bu durum, izleyicilerin o konu hakkında geliştirdiği çerçevelerin (algılarının ve yorumlarının) daha çeşitli olmasına yol açar. Medya ne kadar çok yönlü ve farklı perspektifler sunarsa, izleyiciler de bir konuyu o kadar geniş bir yelpazede algılayabilir ve bireysel olarak daha çeşitli anlamlar çıkarabilir (Huang, 2009, s. 67).

Huang (1995, s. 1-2), medya çerçevelerinin izleyiciyle ne kadar örtüştüğünü incelediği bir çalışmada, izleyicilerin medya çerçevelerini tercihlerine göre seçtiklerini ve kişisel özelliklerinin algıyı şekillendirdiğini belirtmiştir. Araştırmaya göre, medya ve izleyici dört ana çerçeveyi paylaşmıştır: Performans, Politik Mücadele, Adalet ve Güvenilirlik. İzleyicilerin medyada bulunmayan çerçevelere nadiren sahip olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, yoğun medya kullanıcılarının medya çerçevelerini daha eleştirel bir şekilde benimsediği gözlemlenmiştir.

Cappella ve Jamieson'a (1997) göre, haber çerçevelerinin dört özelliği taşıması gerekmektedir:

1. Çerçeve, tanımlanabilir ve belirgin kavramsal ve dilsel özelliklere sahip olmalıdır.
2. Gazetecilik pratiklerinde gözlemlenebilir olmalı ve yaygın bir biçimde kullanılmalıdır.
3. Çerçeve, diğer çerçevelerden ayırt edilebilecek özgün özellikler taşımalıdır.
4. Çerçeve, hayal gücünden bağımsız olmalı ve gerçekliği temsil eden geçerli bir temsiliyet sunmalıdır (aktaran De Vreese, 2005, s. 53-54).

Çerçeveleme üzerine yapılan çalışmalarda, çerçevelerin doğruluğu ve güvenilirliği genellikle vurgulanan önemli özelliklerden biridir. Benford ve Snow'a (2000) göre, çerçevelemenin etkili ve güvenilir olmasını sağlayan üç temel unsur bulunmaktadır:

1. **Tutarlılık:** Çerçevenin içsel çelişkiler veya eylemlerle uyumsuzluk göstermemesi gerekir. Çelişkiler arttıkça, çerçevenin yankı bulma olasılığı düşer.
2. **Güvenilirlik:** Çerçevenin, hedef kitlenin algıladığı gerçeklik ile uyumlu olması önemlidir. Kültürel inandırıcılığı yüksek olan iddialar daha fazla kabul görür.
3. **Çerçeveyi ifade edenlerin güvenilirliği:** Çerçeveyi sunan kişilerin veya örgütlerin itibarı, çerçevenin kabul görmesini etkiler. Güvenilir bir kaynak, çerçevenin yankı bulma ihtimalini artırır (aktaran Güran & Özarslan, 2015, s. 43).

Geleneksel medyanın haber çerçevelemeye dayalı medya çerçeveleme modellerinde, izleyiciler tam anlamıyla pasif olmasalar da, iletişimcilerin mesajı iletmek amacıyla medyayı kullanarak belirlediği çerçevelere tabi olarak alıcı pozisyonuna düşerler. İnternet tabanlı medya aracılığıyla ise, önce sadece mesajı alan kişiler olan izleyicilerin, kendi düşüncelerini ve bakış açılarını daha geniş bir kitleye tanıtımalarına olanak sağlar. Yani, internet sayesinde izleyiciler artık sadece bilgi alıcıları değil, aynı zamanda çerçevelerini paylaşarak daha geniş bir etki alanı yaratabilen aktörler haline gelirler (D'Angelo, 2017, s. 3)

Davis ve Kent'e göre (2013, s. 79), haberlerin çerçevelenme şekli sıklıkla olayların doğru anlaşılmasına engel teşkil etmektedir. Ayrıca, izleyici veya okuyucunun mevcut çerçeveleriyle uyum sağlamayan medya çerçeveleri hızla unutulmaktadır. Bu tür çerçeveler, izleyicilerde alaycı bir tutum, bilgisizlik ve ilgisizlik gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Medya, genellikle mevcut durumu destekler nitelikte haberler sunarak, gerekli toplumsal değişimlerin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır.

Medya çalışmaları, çerçeveleme kavramını haber çerçeveleri ve izleyici çerçeveleri olarak iki kategoriye ayırırken, aynı zamanda bu çerçeveleri bağımlı ve bağımsız değişkenler açısından da ele almaktadır (Özdemir, 2022, s. 32).

Pan ve Kosicki (1993), Entman (1993) ve Huang (1996), medya çerçevelerini analiz edilen değişken olarak değerlendirerek, çerçevelemenin medya etkileri bağlamındaki etkilerini araştırmışlardır. Bu çalışmalar, medya çerçevelerinin bireylerin tutum, görüş ve çerçevelerine etkisini araştırmış; ancak çoğu, medya çerçeveleri ile izleyici çerçeveleri arasındaki bağlantılara dair sınırlı ampirik veri sunmuştur. Pan ve Kosicki, haber metinlerinde çerçeveleme yapısını dört boyutta analiz etmiş; Entman ise medya çerçevelerinin kamuoyu ve politik karar alma süreçlerini nasıl etkilediğini incelemiştir. Huang'ın (1996) medya çerçeveleri ile izleyici çerçeveleri arasındaki ilişkileri hem içerik

analizi hem de anket verileriyle inceleyerek bu alandaki en kapsamlı yaklaşımlardan birini sunmuştur. Bulgular, medya çerçevelerinin izleyici çerçevelerine etkili olduğunu; ancak medya ve izleyici çerçevelerinde farklı ağırlıklar ve odaklar bulunduğunu göstermiştir (Scheufele, 1999, s. 110-111).

Erdoğan'a (2005, s. 37) göre, çerçeveleme sürecinde, çerçeveler hem bağımsız değişken hem de bağımlı değişken olarak ele alınır. Mesela, medya çerçeveleri, gazete üretim süreçlerinin bir sonucu olarak, kurumsal baskılar, gazetecilik pratikleri ve elit söylemler gibi faktörlerle şekillenen bağımlı değişkenler olarak incelenebilir. Aynı zamanda, medya çerçeveleri, izleyici tepkilerinin belirleyicileri olarak, bir bağımsız değişken olarak da araştırılabilir.

Çerçeveleme modeli, iki aşamalı dinamik bir süreci tanımlar. İlk aşama, çerçevelerin oluşumunu ifade eden "çerçeve kurma" (frame building) süreci, ikinci aşama ise medya çerçeveleri ile izleyici ya da okur eğilimleri arasındaki etkileşimi anlatan "çerçeve belirleme" (frame setting) sürecidir (Erdoğan, 2011, s. 56).

Dursun'a (2004, s. 43) göre, çerçeve kurulduğunda (frame building), medya belirli bir anlam veya bakış açısını öne çıkarır, böylece toplumsal anlamların dolaşımı sınırlandırılır. Bu, insanların bir olaya, hangi perspektiflerden bakacaklarını belirler. Nihayetinde, bu sınırlandırılmış anlamlar, toplumsal gerçekliğin inşasında bir rol oynar. Çerçeveler, bireylerin olayları ve konuları nasıl öğrenip değerlendireceklerini etkileyebilir. Bu bağlamda, çerçeve belirleme (frame-setting), medya çerçevelerinin bireylerin önceden sahip oldukları bilgi ve eğilimlerle nasıl etkileşime girdiğini açıklayan bir kavramdır (De Vreese, 2005, s. 52).

McCombs ve arkadaşları (1997, s. 704), gündem kurma ve çerçeve kurma süreçlerinin aslında temelde aynı dinamiklere dayandığını belirtmişlerdir. Gündem kurma, genel olarak konuların ne kadar önemli olduğuna dikkat çekerken, McCombs ve arkadaşlarının ifade ettiği üzere 'ikinci düzey gündem kurma' yaklaşımı ise bu konuların özelliklerinin ve hangi yönlerinin daha fazla önem taşıdığını analiz eder. Yazarlara göre, gündem kurmanın birinci düzeyi nesnenin önemini aktarırken, ikinci düzeydeki gündem kurma ise konu özelliklerinin önemini vurgular (aktaran Özarslan, 2007, s. 83).

De Vreese (2002) araştırmasına göre, haber çerçeveleri genel olarak iki ana kategoriye ayrılır: konuya özgü çerçeveler ve genel çerçeveler. Konuya özgü çerçeveler, belirli olay veya temalar üzerine odaklanarak spesifik bilgi sunar. Bunun yanında, genel çerçeveler

farklı konulara uygulanabilir ve daha geniş bir bağlama sahiptir (aktaran De Vreese, 2005, s. 55).

Çeşitli büyük Amerikan gazetelerinin içerik analizine dayanarak, dört ana çerçeve tanımlanmış ve bunlar sırasıyla ‘konuşma’, ‘kavga’, ‘açmaz’ ve ‘kriz’ olarak kategorize edilmiştir. Bu dört çerçeve, haberlerdeki olayların kronolojik sırasını yansıtarak, konuya duyarlı bir şekilde şekillendirilmiştir (Erdoğan, 2005, s. 41).

Pan ve Kosicki (1993, s. 59-62), haber söylemini biçimlendiren çerçeveleme araçlarını dört yapısal boyut altında ele alır: sözdizimsel yapı, senaryo metin yapısı, tematik yapı ve retorik yapı.

- 1. Sözdizimsel yapı:** Haberin bir gerçeklik olarak aktarılmasını, baskın görüşle bağlantılandırılmasını ve toplumsal sorunların kenara itilmesini sağlar.
- 2. Senaryo metin yapısı:** Haber hikayesini giriş, gelişme ve sonuç bölümleriyle yapılandırarak kişiselleştirilmiş ve dramatik bir özellik kazandırır.
- 3. Tematik yapı:** Gazetecilerin gözlemlerine veya haber kaynaklarının ifadelerine dayanan bir hikayede, mantıklı çıkarımları desteklemek ve ana temayı alt temalarla birlikte çok katmanlı bir hiyerarşi içinde sunmak amacı taşır.
- 4. Retorik yapı:** Haberin etkisini, gerçekliğini ve meşruiyetini artırmayı hedefleyen araçları kapsar.

Neuman ve arkadaşları'nın (1992), araştırmalarında, medya ve izleyiciler tarafından yaygın olarak kullanılan çerçeveler arasında 'insan etkisi', 'güçsüzlük', 'ekonomi', 'ahlaki değerler' ve 'çatışma' gibi başlıklar öne çıkmıştır. Bu çerçeveler, çeşitli konularla ilişkilendirilerek geliştirilmiş olup, konuya özgü haber çerçevelerine kıyasla daha genel bir geçerliliğe sahip oldukları öne sürülmektedir (aktaran Erdoğan, 2005, s. 42-43).

Valkenburg, Semetko ve De Vreese'in araştırmalarına göre, medya söylemlerinde içeriğe ilişkin beş farklı “tür çerçevesi” ön plana çıkmaktadır: sorumluluk, çatışma, insani ilgi, ahlaki değerler ve ekonomik sonuçlar. Bu çerçeveler, medya içeriğinin nasıl şekillendiğini belirleyen temel unsurlardır (Özarslan, 2007, s. 62).

Semetko ve Valkenburg'un (2000, s. 95) çalışmalarında çerçeveleri böyle tanımlar:

- 1. Sorumluluk:** Meselelerin çözüm veya neden olma sorumluluğunu belirli aktörlere atfeder.
- 2. Çatışma:** Kişiler, topluluklar ya da kurumlar arasındaki çatışmaları öne çıkarır.
- 3. İnsani ilgi:** Yaşamın insani yönlerini ve duygusal hikayeleri vurgular.

4. Ahlaki Değerler: Meseleleri dini ve ahlaki kurallar ışığında ele alır.

5. Ekonomik Sonuçlar: Sorunları maddi yararlar veya maliyetler açısından değerlendirir (aktaran Özarslan, 2007, s. 62-63).

Yukarıdaki genel haber çerçeveleri, gazetecilik gelenekleriyle bağlantılıdır ve Avrupa hükümet liderlerinin AB zirvesi ve suç gibi çeşitli konuların medya aracılığıyla ele alınmasında temel bir rol oynamaktadır. Ancak, bu çerçevelerin genel yapısı, ulusal sınırlar ötesinde uygulanabilirliğini doğrulamak için henüz ülkeler arası karşılaştırmalı bir platformda test edilmemiştir (Erdoğan, 2005, s. 43).

Gamson ve Modigliani (1989, s. 3), bir meselenin medya sunumunu oluşturan ve bilgiyi yoğunlaştırarak anlamlı bir şekilde sunan 'çerçeveleme unsurları'nı tanımlar. Bu unsurlar; metaforlar, örnekler, sloganlar, betimlemeler, ve görsel imgeler olarak sıralanabilir.

Çerçeveleme ile ilgili en kapsamlı ampirik yaklaşım, Tankard tarafından geliştirilmiş olup, haber çerçevelerini tanımlamak ve analiz etmek için 11 farklı çerçeveleme mekanizması ya da odak noktası sunulmaktadır (De Vreese, 2005, s. 54).

Tankard'ın haber metinlerine dair yaklaşımı, metinlerde öne çıkan belirli unsurların önemini vurgular. Bunlar; başlık ve alt başlıklar, görseller ve bunların alt yazıları, manşetler, haberin kaynakları ve kullanılan alıntılar, tanıtımlar, logolar, istatistikler, grafikler, şemalar, son cümleler ve kapanış paragrafları olarak sıralanabilir (Tankrad, 2001, s. 100). Tankard'ın belirlediği unsurlar, haberin hangi yönlerinin vurgulandığını belirleyerek, haberin çerçevesini anlamada önemli bir rol oynar.

1. Manşetler: Haberin ana temasını ve tonunu belirleyerek konuyu belirli bir bakış açısıyla çerçeveler.
2. Alt başlıklar: Ana haberin içeriğine dair ek bilgiler sunarak konuyu farklı bir perspektiften çerçeveledirir.
3. Fotoğraf seçimi: Haberin anlatısını destekler ve konuyu belirli bir şekilde sunar.
4. Fotoğraf alt yazıları: Görselin bağlamını güçlendirir ve konuyu belirli bir açıdan çerçeveledirir.
5. Kaynak seçimi: Kullanılan bakış açılarına göre haberin nasıl çerçeveleneceğini belirler.
6. Alıntılar: Kullanılan araştırma soruları ve metodoloji ile şekillendirilerek konuyu çerçeveler.

7. Tanıtımlar: Haberin başlangıcında verilen bağlam ve arka plan bilgileri ile konuyu belirli bir şekilde çerçeveleştirir.
8. Logolar: Habere dahil olan kuruluşların imajlarını yansıtarak konuyu etkileyen bir çerçeve sunar.
9. İstatistikler ve diyagramlar: Verileri sunma biçimiyle konuyu netleştirirken, aynı zamanda sorunu farklı bir şekilde çerçeveleştirir.
10. Son cümleler: Haberin sonuçlarını veya çıkarımlarını sunarak, konuya dair son bir çerçeveleme yapar.
11. Son paragraflar: Özellikle televizyon haberlerinde, izleyicilerin hafızasında kalacak şekilde konuyu çerçeveleyerek etkisini artırır (Maral, 2023, s. 42-43).

D'Angelo'ya göre de, (2017, s. 4) haber içeriklerinin nasıl algılandığını ve yorumlandığını şekillendiren önemli unsurlar arasında hikâye yerleşimi ve kullanılan format teknikleri yer almaktadır. Yazılı, görsel ve dijital platformlarda bu yöntemler, haberlerin etkisini artırma veya yönlendirme amacıyla kullanılmaktadır.

Medya kuruluşlarının sahiplik yapıları, patronlarının siyasi ve ekonomik çevrelerle olan bağlantıları, dünya görüşleri, geleceğe dair öngörüler ve hedef kitlenin beklentileri de medya içeriklerinin biçimlenmesinde etkili olabilecek faktörlerdir (Korkmaz, 2015, s. 110).

Çerçeveleme etkileri, her çerçevenin ikna gücünün farklı olduğunu ortaya koyar; bu bağlamda, zayıf ve güçlü çerçeveler, bir haberin bireyler tarafından nasıl yorumlanıp anlaşıldığını ne ölçüde şekillendirdiğini ifade eder. Zayıf çerçeveler, bireyin haber öyküsünü sınırlı ve kısa süreli etkilerle şekillendirirken, güçlü çerçeveler, daha kalıcı ve derinlemesine etki yaparak bireylerin tutumlarını ve davranışlarını uzun vadede değiştirebilir (Najafli, 2023, s. 49).

Bir haber çerçevesinin gücü, çeşitli etmenlere dayanır. Bu etmenler arasında kaynağın güvenilirliği, medya organının konuya ayırdığı ilgi düzeyi ve çerçevenin bireylerin önceki inançlarıyla uyumlu olup olmadığı sayılabilir. Bu faktörler, çerçevenin toplumsal etkisini doğrudan etkiler. Ancak, bu gücün ölçülmesi oldukça zordur. Çerçeve gücünü belirlemek amacıyla, algı anketleri ve öznel ölçekler en yaygın kullanılan yöntemlerdir. Çerçeve gücü, sıklık, frekans, erişilebilirlik ve tekrar gibi bir dizi faktörle ilişkilidir. Bir çerçevenin etkinliği, onun konuya olan alaka düzeyiyle de doğrudan ilişkilidir. Konu ile

daha yakın bağ kuran çerçeveseler, daha güçlü etkiler yaratma potansiyeline sahiptir (Chong ve Druckman, 2007, s. 116-117).

3. BÖLÜM: BARIŞ GAZETECİLİĞİ

İnsanların savaş hakkında doğrudan bilgi edinme isteği, Antik Çağ'da Herodot, Thukydides ve Ksenophon gibi yazarları savaşları anlatmaya yönlendirmiştir. Orta Çağ'da haber mektupları, modern dönemde ise gazeteciliğin gelişmesiyle savaş muhabirliği ortaya çıkmıştır. Bu alan, Kırım Savaşı ile kurumsallaşmıştır (Işık, 2020, s. 50).

Medya, geçmişten günümüze insanları yönlendirme konusunda etkili bir araç olmuş, kapsamının genişlemesiyle birlikte bu etkisi daha da artmış ve günümüzde hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yönlendirme işlevini daha güçlü şekilde sürdürmektedir (Zafer & Vardarlier, 2019, s. 360). Bu anlamda, medya, savaş zamanlarında da egemen sınıfların ideolojik araçları olarak toplumsal ve siyasal yapıyı şekillendirir. Eleştirel iletişim teorilerine göre, medya yalnızca bilgi iletmekle kalmaz, aynı zamanda egemen güçlerin çıkarlarını yansıtarak toplumu yönlendirir (Şen, 2013, s. 164).

Bu durumlarda, toplumların şekillenmesinde önemli bir rol oynayan gazetecilerin, mesleklerini nasıl yerine getirdikleri büyük bir öneme sahiptir. Savaşların politik gerçekliğini tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmasa da, bu tür olayların önlenmesine yönelik çeşitli stratejiler geliştirilebilir. Barış odaklı gazetecilik, hem doğrudan bir yöntem olarak kullanılabilir hem de alternatif yöntemlerin geliştirilmesi için bir araç işlevi görebilir (Bozkurt, 2019, s. 556).

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) resmi internet sitesine göre barış, savaşın sona erdiğini gösteren bir antlaşma ile başlayan süreç olup, taraflar arasında gerginliğin azalmasını ve karşılıklı anlayış ile hoşgörüyeye dayalı bir ortamın oluşmasını ifade etmektedir. Bu tanımdan yola çıkarak barışın, mevcut çatışmaların bitmesi ve tarafların uzlaşmaya varmasıyla sağlanan bir durum olduğu söylenebilir.

Ancak bu tanım, daha derinlemesine bir bakış açısı için yetersizdir. Yaratıcılık unsuru, çatışma olmasa da, var olan anlaşmazlıkları çözmek için çözüm üretebilme yeteneği olarak barış tanımına eklenmelidir. Sorun çözme aşamasında yenilikçi çözümler geliştirmek ve çözümsüzlük durumlarında parametreleri değiştirerek alternatif yollar bulabilme yeteneği, barışın önemli bir parçasıdır (Yıldız, 2011, s. 268).

Barış kelimesinin kullanım biçimlerinin tarihsel olarak benzerlik gösterdiği ve her zaman olumlu bir hedef olarak kabul edildiği görülmektedir. Ancak, barışın elde edilmesi karmaşık bir süreçtir ve bu süreç farklı alanlarda farklı şekillerde tartışılmaktadır. Barış,

eğitim, medya, akademi ve politika gibi çeşitli insan faaliyetlerinde, nihai bir amaç olarak yaygın bir şekilde savunulmaktadır. Barışın yalnızca teorik bir amaç olmaktan çıkıp, pratikte nasıl uygulanacağına dair sürekli bir inceleme ve çaba gerektirdiği ifade edilebilir (Galtung & Webel, 2007, s. 353).

Barış ve gazetecilik söz konusu olduğunda, özellikle günümüz medyasının şekillendirdiği ortamda, bu kavramlara dair evrensel bir tanım geliştirmek oldukça zordur. Barışın kişisel yorumlara açık olduğu bir gazetecilik mesleği ile bir araya geldiğinde, pek çok soru ve problem ortaya çıkmaktadır (Bozkurt, 2019, s. 549). Bu durum, kavramın tanımına ve geleneksel gazetecilik ile barış gazeteciliğinin konuya ilişkin yaklaşımlarındaki farklı bakış açılarına dair çeşitli görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Barış gazeteciliği, disiplinler arası bir konu olup, teorik tartışmaları zenginleştirirken belirgin bir çerçeveye yerleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkilerle ilişkilendirilmesi anlamlı olsa da, gazeteciliğin temel ilkeleriyle çelişebileceğinden, barış gazeteciliğini bir uzmanlık alanı olarak değil, medya profesyonellerinin gelişimine yönelik bir yaklaşım olarak ele almak daha uygun olabilir (Geçer, 2018, s. 38).

Barış gazeteciliği kavramı, Johan Galtung tarafından 1970'lerde literatüre kazandırılmasına rağmen, bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar 1990'ların başlarında hız kazanmıştır. 1990'ların sonlarına gelindiğinde, barış gazeteciliği üzerine tartışmalar daha geniş bir çerçevede yürütülmüş ve uygulama örnekleri de artış göstermiştir (Alankuş, 2016, s. 19).

Barış gazeteciliği, yalnızca haberlerin sunum biçimini eleştirmekle kalmaz, aynı zamanda barışçıl bir dil kullanılarak içeriklerin yeniden şekillendirilmesini de savunur. Bu özellikler göz önünde bulundurularak, barış gazeteciliği kavramının yerine “barış medyası” kavramının kullanımı, bu yaklaşımı daha iyi yansıtabilir (Çoban & Yanıkkaya, 2013, s. 18).

Galtung (1969, s. 167) araştırmasında, barışın ne olduğunu ve nasıl tanımlanması gerektiğini temel bir çerçeveye ortaya koyuyor:

1. Barış, toplumsal bir hedef olmalıdır. Herkes aynı fikirde olmasa da, en azından birçok kişi tarafından sözlü olarak kabul edilen bir toplumsal amaç olarak düşünülmelidir.
2. Barış, zor olsa da ulaşılabilir bir hedeftir. Barışa ulaşmak kolay olmayabilir, ancak imkansız değildir. Bu hedefe doğru çalışmak gereklidir.

3. Barış, şiddetin olmaması demektir. Barışın tanımı, şiddetin olmadığı bir durum olarak yapılmalıdır.

Yani Galtung, barışın sadece bir hayal olmadığını, aynı zamanda gerçek ve mümkün bir toplumsal amaç olduğunu ifade ediyor. Bu amaca ulaşmak için de şiddetsiz bir ortam sağlanması gerektiğini vurguluyor.

Barış gazeteciliği, geleneksel habercilik pratiklerini hak ve barış merkezli bir bakış açısıyla yeniden ele alan bir yaklaşım olarak genişletilmektedir. Bu çerçevede, toplumsal ve uluslararası düzeydeki gerilim ve çatışmaların, hak temelli bir perspektifle ele alınması ve şiddet içermeyen yöntemlerle çözüm üretilmesine katkı sağlaması gerektiği vurgulanmaktadır. Başka bir ifadeyle, barış gazeteciliği, etik ilkeler doğrultusunda şekillenen ve hak odaklı habercilik anlayışıyla desteklenen bir gazetecilik modeli olarak değerlendirilmektedir (Alankuş, 2016, s. 15).

Demokrasiye dayalı bir yaklaşım benimseyen barış gazeteciliği, toplumda daha geniş bir farkındalık oluşturmayı ve küresel, bölgesel ve yerel yönetimle ilgili tutum ve davranışlardaki değişimlere zemin hazırlamayı amaçlamaktadır. Deneyimler, barış gazeteciliğinin benimsenmesinin çatışmaların küresel etkilerini daha net bir şekilde ortaya koyabileceğini, kamusal dikkat ve görüşleri bu tehditlere yönlendirebileceğini, daha dengeli ve tarafsız bir medya sunumuna yönelik talepleri karşılayabileceğini ve alternatif bakış açıları ile eleştirel düşünme süreçlerini teşvik edebileceğini göstermektedir (Shinar, 2009, s. 452).

Barış gazeteciliği, yalnızca sıcak çatışma alanlarında uygulanması gereken bir yöntem olarak yanlış bir şekilde kabul edilmektedir. Ancak bu yaklaşım, her tür çatışma haberinin yapılmasında geçerli olup, kültür, sanat ve spor gibi alanlarda da uygulanması gereken evrensel bir gazetecilik modelidir (Erbaysal Filibeli, 2017, s. 363-364).

Barış gazeteciliği, çatışmaların ve terör olaylarının yoğun olduğu, demokratikleşme sürecindeki ülkelerde önemli bir işlev üstlenmektedir. Ancak, medya içeriklerinde siyasi yönlendirme, çerçeveleme ve rızanın inşası gibi unsurlar, gazeteciliğin teorik bağlamda uygulanabilirliğini zorlaştırmaktadır. Tarafsızlık, doğruluk, açıklık ve zamanında bilgi sunma gibi gazetecilik ilkeleri, siyasi kutuplaşmanın arttığı zaman dilimlerinde gazeteciyi çıkmaza sokabilmektedir (Geçer, 2018, s. 35-36).

Savaşın ve ekstrem koşulların etkisi altında, gazetecilik pratiği zaman zaman ciddi yanlış bilgilere, iftiralara, hakaretlere ve diğer önemli yasal ihlallere neden olabilmektedir. Tüm

bu sorunlar, gazetecilerin enformasyon sağlarken hukuki ve normatif kurallara uygun hareket etmemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, özellikle vicdani sorumlulukların yerine getirilmemesi ve medya etiği kurallarına riayet edilmemesi ile daha da derinleşmektedir (Mehdiyev , 2003, s. 7-8).

Alankuş, araştırmasında, barış gazeteciliğinin nasıl olması gerektiğini anlatıyor. Yazara göre:

1. Barış gazeteciliği tarafsız değil, barıştan yana olmalıdır. Yani gazetecilik, barışın sağlanması destekleyen bir duruş sergilemelidir.
2. Barış sadece savaşın sona ermesi değil, adaletin sağlanmasıdır. Bu nedenle, habercilik yoksulluk, cinsiyet eşitsizliği ve etnik ayrımcılık gibi adaletsizlikleri görünür kılmalıdır.
3. Ana akım medya bazı konuları görmezden gelir, barış gazeteciliği bu konuları ele almalıdır. Yoksulluk, ayrımcılık, insan hakları ihlalleri gibi sorunlar barış gazeteciliğinin odak noktası olmalıdır.
4.  atışmaları haberleştirirken şiddeti normalleştirmemeli, şiddetsiz  z m yollarını vurgulamalıdır.
5. Barış gazeteciliği sadece olayları aktarmamalı, etik değerlere ve adalet anlayışına dayanmalıdır. Feminist bir bakış açısıyla ve “ teki” merkeze alan” bir anlayışla inşa edilmelidir (Alankuş, 2016, s. 32).

Gazetecilerin, barış gazeteciliği hakkında bilgi sahibi olmaları ve rahatsız edici içeriklerden kaçınmayı bilmeleri, toplumda bu kişilerin örnek alınıp izlenmesini sağlar. Bunun yanı sıra, şiddet içeren içeriklerle karşılaşan bireylerin, bu tür içeriklere nasıl yaklaşacaklarını ve onlardan nasıl uzak duracaklarını öğrenmeleri de önemlidir (Kantürk, 2024, s. 133).

Türkkol araştırmasında barış gazeteciliğini dört ilke çerçevesinde ele almaktadır:

1. Keskin ayrımlardan kaçınmak: Tarafları “biz” ve “ teki” olarak sunmamak.
2. şiddetin sebeplerini açıklamak: Sadece olayları değil, şiddetin nedenlerini de ele almak.
3. Çeşitli kaynaklara yer vermek: Haberleri sadece liderler üzerinden değil, halkın görüşleriyle de desteklemek.
4.  z m odaklı olmak: Anlaşmazlık yerine  z m yollarını ve ortak noktaları vurgulamak (Türkkol, 2012, s. 99).

Barış gazeteciliğinde kaynak kullanımı önemlidir. Haberlere dahil edilen kaynakların resmi, askeri, istihbarat ya da sıradan vatandaşlardan olup olmadığı, perspektifin doğru yansıtılması açısından belirleyicidir. Ayrıca, sadece kendi görüşlerimizi yansıtmak yerine "öteki" olarak görülen tarafların görüşlerine de yer verilmelidir. Her iki tarafın kaynaklarına başvurmak, savaş kışkırtıcılığı amacı taşımamalı; amaç, ortak bir anlayış oluşturmak ve tüm tarafların acılarına eşit mesafede durmaktır (Salimov, 2019, s. 93).

Medyanın çerçeve oluşturma (framing) fikri de, haber medyasının ve barış gazeteciliğinin toplumdaki işlevini anlamak için önemlidir. Barış gazeteciliğinde kelimelerin ve kelime seçimlerinin önemi büyüktür. Barış gazetecileri, kışkırtıcı, ötekileştirici ve mağdur edici dil kullanmaktan kaçınmalıdır. Çünkü yanlış seçilen kelimeler, toplumsal öfkeyi artırabilir, yanıltıcı olabilir veya toplumu bölmeye neden olabilir. Bu nedenle, dilin dikkatli ve sorumlu bir şekilde kullanılması gerekmektedir (Youngblood, 2024, s. 213).

Şiddet ve çatışma dili, medya üzerinde büyük bir etki yaratır. Özellikle yüksek tirajlı gazeteler, bu dili kullanmayı teşvik eder veya bazen zorunlu hale getirir. Barış gazeteciliği ise, toplumsal barışı sağlamak, mağdurların sesini duyurmak ve eşitlikçi bir tutumla yaklaşmak suretiyle, şiddet dilinin olumsuz etkilerine karşı barışçıl bir söylem sunar (Kantürk, 2024, s. 129-130).

Toplumsal sorunların çözümüne yönelik bir yaklaşımı benimseyen, yorumlayıcı bir bakış açısıyla uzlaşmazlıkları ortadan kaldırmaya çalışan barış gazeteciliği, teorik düzeyde kabul edilebilir bir yaklaşım gibi görünse de, pratikte uygulanabilirliği için gazetecilerin bu sürecin bir parçası haline gelmeleri gereklidir. Bu perspektifi hayata geçirmek, özellikle savaş bölgelerinde görev yapan gazeteciler için zorlayıcı olabilir; ama gazeteciler, çatışma ortamlarından uzak durmak yerine, olayların tam içinde yer almalı ve bunlara müdahale etmelidirler (Salimov, 2019, s. 39).

Barış gazeteciliği, savaşın yol açtığı yıkımları "biz" ve "onlar" şeklinde bir kutuplaşma üzerinden değil, gazetecilerin sahadaki varlıkları ve evrensel gazetecilik ilkelerine dayalı bir yaklaşımla ele alır. Bu yaklaşım, zafer yerine çözüm odaklı bir dil benimsemeyi ve savaşın insani etkilerini vurgulamayı hedefler. Barış gazeteciliği, medya organlarının yalnızca savaşın taraflarını değil, aynı zamanda barışa yönelik çabaları da öne çıkarmalarını savunur (Ertuna, 2022, s. 88). Böylelikle, çatışmanın etkileri ve tarafların ilişkileri doğru bir şekilde aktarılır.

Barış gazeteciliği, medyanın karşılaştığı ciddi bir ikileme işaret eder: Medya, barışa katkı sağlama ideolojisini mi benimseyecek yoksa profesyonel gereklilikler ve haber değerleri doğrultusunda, şiddet ve çatışma gibi olayları mı ön plana çıkaracaktır? Bu ikilem, medyanın kültürel çatışmaların ve barış süreçlerinin derin anlamlarını nasıl ele alacağı konusunda bir zorunluluk yaratır.

Barış gazeteciliğinden farklı olarak, geleneksel gazetecilikte gazeteci sadece gözlemcidir ve olumsuz haberlere odaklanır. Haberler genellikle yüzeysel araştırmalarla hazırlanır ve şiddet en çok haber değeri taşıyan konudur. Gündemi haber merkezindeki uzmanlar belirler, kaynak olarak da yine uzmanlar tercih edilir. Çözüm odaklı bir yaklaşım yerine, sorunların karmaşıklığı vurgulanır (Türkkol, 2012, s. 100).

Barış gazeteciliği kavramı ise, savaşlar ve şiddetli çatışmalarla ilgili sorumsuz haberciliğe karşı bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Son on iki yılda, özellikle Küresel Barış Gazeteciliği Merkezi tarafından yapılan çalışmalar, barış gazeteciliğinin seçimler, uzlaşma, suç, ırk ve göçmenler gibi alanlarda daha sorumlu raporlama için değerli bir rehber sunduğunu göstermiştir. Geleneksel gazetecilik bu alanlarda yetersiz kalırken, barış gazeteciliği önemli bir alternatif sunmaktadır (Youngblood, 2024, s. 215).

Shinar (2007, s. 7) çalışmasında, medyada barış odaklı bir anlatım geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerektiğini anlatıyor. Yani, savaş ve çatışma haberleri yerine, barışı teşvik eden bir bakış açısının medya dünyasında daha fazla yer alması amaçlanmalıdır. Sadece akademisyenler ve gazeteciler değil, halk da bu barış odaklı medya söylemine aşina olmalıdır.

Barış gazeteciliği, sadece şiddet olaylarını aktarmakla kalmaz; çatışmaların derin kültürel ve toplumsal boyutlarını anlamaya çalışır ve toplumda barışa dair farkındalık yaratmaya çabalar. Bu anlamda medya, hem halkın bilinçlenmesine katkı sağlamak hem de barış sürecine yönelik beklentileri yönetmek açısından kritik bir rol oynamaktadır. Ancak bu sorumluluk, medya profesyonelliği ile etiklik arasında sıkışan bir ikilem oluşturur. Medyanın bu ikilemi aşarak, barış süreçlerini doğru bir şekilde haberleşmesi ve toplumsal huzurun inşasına katkı sağlaması, ancak bu etik zorlukların üstesinden gelmesiyle mümkün olacaktır (Shinar, 2003, s. 9).

Son yıllarda iletişim ve savaş teknolojilerindeki ilerlemeler, haber kaynaklarının içerik üretim sürecine doğrudan katılımıyla birlikte bu alanın dönüşüm geçirmesine neden

olmuştur (Geyik, 2021, s. 68). Günümüzde savaşta kullanılan bazı teknolojilerin, barış gazeteciliğiyle çeliştiği de ilgili literatürde belirtilmektedir.

Ertuna'nın (2022, s. 86) araştırmasına göre, medyanın aktardığı savaş söylemi, çoğu zaman doğrudan askeri teknolojilerin sunduğu perspektifle inşa edilir. Mesela, SİHA kameralarından elde edilen görüntüler, yalnızca askeri kayıtlar değil, aynı zamanda dünyayı "biz" ve "ötekiler" şeklinde ikiye bölen bir bakış açısının ürünüdür. Savaş odaklı gazetecilik, bu görselleri kullanarak çatışma anlatısını güçlendirir. Bu tür görüntülerin haber içeriklerinde nasıl kullanıldığının analizi, barış gazeteciliği ilkelerinin nasıl ihlal edildiğini ve savaş haberciliğinin nasıl pekiştirildiğini ortaya koymaktadır.

İletişim teknolojilerinin gelişimi, askeri personelin de birer haber kaynağı gibi hareket etmesine neden olmaktadır. Özellikle düşük rütbeli askerler tarafından çatışma bölgelerinde kaydedilen görsellerin, sosyal medya platformlarında paylaşılması, ciddi güvenlik risklerine yol açmaktadır. Askeri personelin savaş alanlarından yaptığı bu tür paylaşımların, yakın gelecekte daha büyük çaplı güvenlik sorunlarına neden olabileceği öngörülmektedir (Işık, 2020, s. 49). Aynı zamanda, askeri bakış açısıyla oluşturulan enformasyon, savaşın yalnızca belirli yönlerini yansıtmakta olup, savaşın tüm boyutlarını kapsamlı bir şekilde aktarmakta yetersiz kalmaktadır (Geyik, 2021, s. 69). Durum barış gazeteciliği bağlamında değerlendirildiğinde, askeri personelin paylaşımlarının çatışma ile ilgili barışçıl çözümleri zora sokabileceği söylenebilir.

Sümerinli araştırmasında, savaş vs. hakkında geçmişteki "kapalı" yaklaşımın artık etkili olmadığını ve güç yapılarındaki süreçlerin tam şeffaflıkla kamuoyuna sunulmasının gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü:

1. XXI. yüzyılda stratejik ittifaklar ve kozmik araştırmalar, savunma ve güvenlik sektöründe gizliliği imkansız hale getirmektedir.
2. Savunma ve güvenlik sektöründe görev yapanların hakları sürekli gündemdedir ve toplumun büyük bir kısmı orduyla ilgili bilgilere kolayca erişmektedir.
3. Savunma ve güvenlik sektörünün sağlanmasında vatandaşların hakları önemlidir ve ordudaki gelişmeleri bilmek, vatandaşın temel hakkıdır (Sümerinli, 2010, s. 19-22).

Sonuç olarak, barış, dünya genelinde istenen bir durum olmasına karşın, uygulamaya konulması ve içselleştirilmesi açısından büyük zorluklar barındıran bir kavramdır. Bu anlamda, barış gazeteciliğinin de uygulamada eksiksiz bir şekilde hayata geçirilmesi, çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır (Yıldız, 2011, s. 268). Başka sözle, barış gazeteciliği,

savaş ve çatışma ortamlarında haberlerin yalnızca şiddet odaklı değil, barışçıl çözümleri de içerecek şekilde ele alınmasını savunan bir yaklaşımdır. Galtung'un teorisi doğrultusunda, ana akım medyanın mevcut ideolojik yapılarından bağımsız bir alternatif sunmayı hedefler. Ancak, hegemonik medya düzeni içinde bu anlayışın etkili olması sınırlıdır (Çoban & Yanıkkaya, 2013, s. 18).

Habercilikte barışa ulaşmak için, toplumun farklı seslerine saygı gösteren, insan haklarını savunan, nefret dilinden uzak, etik ve vicdanlı bir yaklaşım benimsenmeli; insan odaklı, ifade özgürlüğüne duyarlı ve çoğulcu bir dil kullanılmalıdır (Erbaysal Filibeli, 2017,s. 375).

4. BÖLÜM: AZERBAYCAN VE ERMENİSTAN ARASINDAKİ BARIŞ SÜRECİNİN TÜRKİYE MEDYASINDA SUNUMU

Bu bölümde, Azerbaycan ile Ermenistan arasında 2020 yılında sona eren İkinci Karabağ Savaşı'nın ardından başlayan barış sürecinin Türkiye mediasındaki sunumu incelenecektir. Türkiye mediasında ateşkes sonrasında taraflar arasında yürütülen diplomatik görüşmeler, sınır belirleme çalışmaları, bölgesel iş birliği girişimleri ve barışa yönelik yapılan haberler Valkenburg, Semetko ve De Vreese'in araştırmaları ile belirlenen beş çerçeve içinde değerlendirilmeye alınacaktır. Türkiye basınının bu süreci nasıl çerçevelediği, hangi temalar üzerinden haberleştirdiği ve hangi aktörlere öncelik tanıdığı değerlendirilecektir. Ayrıca, farklı medya kuruluşlarının söylem farklılıkları, kullanılan dil, görseller ve haber başlıkları üzerinden barış sürecinin kamuoyuna nasıl sunulduğu karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Bu bağlamda, araştırmada Tankard tarafından sağlanan 11 çerçeve mekanizmasından 5 temel unsur de incelenerek kapsamlı bir analiz gerçekleştirilecektir. Analizde, çerçeveleme kuramı temel alınarak barış söyleminin ne ölçüde desteklendiği tartışılacaktır.

4.1. Sorumluluk Çerçevesi

Bu çerçevede yer alan haberler, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki barış sürecine yönelik gelişmeleri ve tarafların açıklamalarını ele almaktadır. Araştırma kapsamında ilkin aşamada incelenen haberler arasından 261'i sorumluluk çerçevesi doğrultusunda değerlendirilmiş olup, ikinci aşamada bu haberlerden Sözcü gazetesi 14, Cumhuriyet 55, Sabah 43, Milliyet 47 ve Hürriyet 56 haber ile temsil edilmekle toplam 215 haber sorumluluk çerçevesi dahilinde değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Bu bağlamda sorumluluk çerçevesinin, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki barış sürecine ilişkin haberleri en yoğun biçimde kapsayan çerçeve olduğu tespit edilmiştir.

Çerçeve dahilinde incelenen haberlerde, sürecin sorumluluğunu üstlenen aktörlerin açıklamalarına yer verilmiştir. Özellikle Azerbaycan yetkililerinin barış sürecine dair açıklamaları, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in barış anlaşmasına ilişkin mesajları ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın sürece dair beyanları öne çıkmıştır. Bu kapsamda, haberlerde Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki barış müzakereleri, anlaşma taslakları ve sürecin geldiği aşamalar kamuoyuyla paylaşılmış; tarafların barış

sürecine ilişkin olarak hem kendi üzerlerine aldıkları sorumluluklara hem de karşı tarafa attettikleri sorumluluklara bu haberlerde yer verilmiştir.

Ermenistan'ın ileri sürdüğü iddialar, Azerbaycan tarafının bunlara verdiği yanıtlar, aynı zamanda tarafların çeşitli uluslararası platformlarda sunduğu görüşler de haberlerin içeriğini oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği destek ve bölgede barışın sağlanmasına yönelik diplomatik girişimleri de yer almaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin bu sürece verdiği destek ve bölge barışına dair diplomatik girişimleri, aldığı sorumluluklar haberleştirilmiştir. Bunun yanı sıra, Rusya ve Batı'nın bölgeye dair tutumları, NATO ve ABD'nin, aynı zamanda diğer uluslararası aktörlerin taraflara yaptığı çağrılar da haberlerin önemli bir parçasını oluşturmuştur. Özellikle, Azerbaycan ve Ermenistan arasında gerilimi azaltmaya ve kalıcı bir barışı tesis etmeye yönelik girişimler ile bu sürece dair liderlerin ve diplomatların açıklamaları sorumluluk çerçevesi dahilinde analize tabi tutulan haberlerde öne çıkmaktadır.

Sorumluluk Çerçevesi Haberlerinde Kullanılan Görseller

Araştırmaya dahil olan tüm gazeteler, barış sürecine dair sorumluluk çerçevesini benimseyerek haber içeriklerini çeşitli görsellerle desteklemiş, özellikle Milliyet görsel çeşitliliği ile öne çıkmıştır. Sözcü gazetesinin ise barış sürecine ilişkin sorumluluk çerçevesi dahilinde sınırlı haber üretimi, tüm kategorilerde görsel çeşitliliğin düşük olmasına ve temsilin zayıf kalmasına neden olmuştur. Sabah gazetesinin ise yalnızca bir haberinde (Sabah, 2023a) Azerbaycan devlet yetkilileri, diğer devlet yetkilileri ve askeri kategorilerde toplam 31 görsel kullanması, haberin çerçevesini görseller üzerinden güçlendirirken, bu kategorilerdeki görsel yoğunluğunu artırmış ve aynı zamanda sayısal dağılımda görsel fazlalığına yol açmıştır.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
Azerbaycan Devlet Yetkilileri	5	15	34	24	18
Ermenistan Devlet Yetkilileri	1	10	11	12	12
Diğer Devletlerin Yetkilileri	-	13	34	30	17
Ermenistan-Azerbaycan Ortak Müzakereleri	2	8	4	7	8
Uluslararası Örgüt Yetkilileri	-	1	3	4	-
Bayrak	4	3	-	1	5
Askeri	2	3	23	2	1
Harita	-	-	2	-	1
Protestocular	-	-	-	1	-
İşgalden Azat Edilen Topraklar	-	3	-	1	1
Diğer	1	3	1	2	3

Tablo 1: Sorumluluk Haberlerinde Görsellerin İçeriği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo, söz konusu gazetelerin Azerbaycan'ın resmi pozisyonunu öne çıkaran bir çerçevelemeyi benimsediklerini göstermektedir. Azerbaycan devlet yetkililerinin görselleri, özellikle Sabah (34), Milliyet (24) ve Hürriyet (18) gazetelerinde yoğun biçimde yer almakla, Sözcü ve Cumhuriyet'te de Azerbaycan yetkililerine verildiği gözlemlenmektedir (sırasıyla 5 ve 15). Buna karşılık olarak, Ermenistan devlet yetkilileri ise tüm gazetelerde daha sınırlı şekilde temsil edilmiştir. Yine de tüm gazeteler tarafından Ermenistan yetkililerinin görselleri kullanılmıştır.

Sorumluluk çerçevesi dahilinde analize tabi tutulan haberlerde diğer çerçevelerdeki haberlere nispete Ermenistan-Azerbaycan ortak müzakerelerini gösteren görseller daha çok kullanılmıştır. Bu açıdan Cumhuriyet, Milliyet ve Hürriyet gazeteleri birbirine yakın sayılar sergilemektedir. Bu tür görsellerin araştırma konusu olan bütün gazetelerde varlığı, barış sürecinin taraflar arası diyalog üzerinden çerçevelenmeye çalışıldığını göstermektedir.

"Diğer devletlerin yetkilileri" kategorisinde Sabah (34), Milliyet (30) ve Hürriyet (17) gazeteleri belirgin bir yoğunluk göstermektedir. Bu, bu gazetelerin çatışmayı uluslararası

bağlama oturtan bir haber çerçevesi kurduğuna işaret edebilir. Cumhuriyet de bu kategoride 13 görsel ile benzer bir eğilimdedir. Sözcü ise bu alanda herhangi bir görsel içeriğe yer vermemiştir. Uluslararası örgüt yetkililerine dair görseller ise oldukça sınırlıdır ve sadece Cumhuriyet, Sabah ve Milliyette birkaç örnekle yer almaktadır. Genel anlamda, diğer devlet ve uluslararası aktörlerin görsellerine yer verilmesi, Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinin yalnızca iki ülkeyle ve bölge devletleri ile sınırlı kalmadığını, sürecin ulusal sınırları aşan çok aktörlü bir diplomatik zemin olduğu kanaatine gelmeye neden veriyor.

Görsel 1: İlham Aliyev'in ABD Temsilcileriyle Görüşmesi

Kaynak: (Milliyet, 2024, Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Sorumluluk Çerçevesinde İşgalden azat edilen topraklara dair görsellerin sınırlı sayıda yer alması, barış sürecinin toprak temelli boyutunun medyada ikincil planda kaldığını göstermektedir. Bu kategorideki görseller, Azerbaycan açısından zafer ve meşruiyet anlatısını güçlendirme potansiyeline sahipken, haberlerin büyük bölümünün diplomatik aktörler ve uluslararası ilişkiler üzerinden çerçevelenmiştir.

Tüm gazetelerde yeralan askeri görsellerin en yoğun kullanıldığı gazete Sabahtır (23). Bu durum, haberlerde çatışma odaklı bir anlatının ön planda tutulduğunu gösteriyor. Bayrak görselleri Sabah dışında tüm gazetelerde, özellikle Hürriyet (5) ve Sözcü (4) tarafından tercih edilmiştir. Bu, milli kimlik vurgusunu pekiştirmeye yönelik bir çerçeveleme stratejisi olarak değerlendirilebilir. Harita kullanımına ise diğer haber çerçeveleri bağlamında değerlendirilen haberlere kıyasla oldukça sınırlı şekilde yer verilmiş, bu

kategoride sadece Sabah, ve Hürriyette görsel bulunmaktadır. Protestocuların da görselleri genel olarak oldukça az yer tutmaktadır. Bu durum, sorumluluk çerçevesine ait edilen haberlerde sivil aktörlerin veya yerel halkın sürece dahil edilmediğini ortaya koymaktadır.

Tablodaki "Diğer" kategorisi, haberlerde yer alan ancak önceden tanımlanmış görsel temalar dışında kalan, sınıflandırılmayan görselleri ifade ediyor.

Sonuç olarak, sorumluluk çerçevesi kapsamında haberlerde kullanılan görsellerin analizinde Azerbaycan, Ermenistan ve diğer ülkelerin devlet yetkilileri ile uluslararası örgüt temsilcilerine daha fazla yer verildiği ve yetkili imajının ön plana çıkarıldığı görülmüştür.

Sorumluluk Çerçevesi Haberlerinin Kaynakları

Diğer çerçevelerde olduğu gibi, Sorumluluk çerçevesinde de, haber kaynaklarının büyük oranda İhlas Haber Ajansı (İHA) ve Anadolu Ajansı (AA) gibi Türkiye yerli haber ajanslarına dayandığı görülmektedir. Bu durum, habercilikte kaynak tekelleşmesi, aynı zamansa haber çeşitliliğinin sınırlanması gibi sorunlara işaret etmektedir. Özellikle farklı ideolojik çizgilere sahip gazetelerin devamlı olarak aynı ajansları kaynak olarak kullanması, haberin dili, çerçevesi, vurgusu, kullanılan görsellerin bile aynılaşmasına, haber çerçevesinde homojenleşmeye yol açabilir. Bu durum, Türk basınında ajans haberciliğinin belirleyici rolünü bir kez daha ortaya koymaktadır.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
DHA	-	2	3	5	3
İHA	-	15	6	18	34
AA	12	27	23	5	5
Uluslararası Haber Ajansları	1	3	1	-	5

Tablo 2: Sorumluluk Haberlerinde Kaynak Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Elde edilen verilere göre, İhlas Haber Ajansı (İHA), özellikle Milliyet (18 haber) ve Hürriyet (34 haber) tarafından yoğun şekilde kullanılmıştır. Toplamda 73 haberle açık ara en çok başvurulmuş ajans konumundadır. Özellikle, Ermenistan'ın uluslararası aktörlere yönelik çağrılarını yansıttığı haberlerin ağırlıklı olarak İHA kaynaklı haber içerikleri görülmektedir. Bu tür haberlerde, Ermenistan'ın uluslararası kamuoyunu müdahaleye

davet eden söylemlerine ve dış destek arayışına ilişkin mesajlarına yer verilmektedir. Bununla birlikte, söz konusu haberlerde Azerbaycan tarafının açıklamalarına da yer verildiği dikkat çekmektedir. İHA kaynaklı ve Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan “Ermenistan'dan BM'ye çağrı” başlıklı haberde (Cumhuriyet, 2023), Ermenistan Dışişleri Bakanı Ararat Mirzoyan'ın BM'ye Karabağ'a heyet göndermesi çağrısına yer verilmiştir. Haberde ayrıca Azerbaycan'ın Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov'un açıklamaları da aktarılmıştır. Bu durum, İHA'nın her iki tarafın söylemlerine yer vererek haberi uluslararası diplomatik bağlamda çerçevelediğini göstermektedir.

Anadolu Ajansı (AA), toplamda 72 haberle İHA'yı yakından takip etmektedir. Cumhuriyet (27 haber) ve Sabah (23 haber) gazetelerinde öne çıkmaktadır. Resmî ajans olması dolayısıyla devlet politikalarına yakın bir haber çerçevesi sunma olasılığı yüksektir. Başka sözle, AA'nın haber çerçevesi, kamu kurumlarıyla ilişkileri nedeniyle daha "resmî" ve "kurumsal" bir dil taşıma eğilimindedir.

Demirören Haber Ajansı (DHA), Milliyet (5 haber) ve Hürriyet (3 haber), Sabah (3 haber), Cumhuriyet (2 haber) tarafından tercih edilmiştir. Diğer çerçevelerde olduğu gibi, Sorumluluk çerçevesinde de diğer yerel ajanslara göre çok daha az kullanılmış olması dikkat çekicidir. Bu durum, ajansın sahiplik yapısı ve editoryal çizgisine bağlı olarak sınırlı tercih edilmesi ile açıklayabilir.

Uluslararası ajanslara toplamda 10 haberle sınırlı başvuru yapılmıştır. Bu kaynaklar özellikle Hürriyet (5 haber) ve Cumhuriyet (3 haber) gibi gazetelerde görülmektedir. Kaynak çeşitliliği açısından olumlu bir gösterge olsa da, genel olarak düşük oranlı kullanım ulusal ajanslara bağımlılığı göstermektedir.

Sonuç olarak, incelenen gazetelerde Sorumluluk çerçevesi haber kaynaklarının büyük ölçüde birkaç yerli ajansla sınırlı kalması, hem habercilikte tekrara düşülmesine hem de bilgi üretiminin belirli merkezlerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

Sorumluluk Çerçevesi Haberlerinde Aktarılan Açıklamalar

Sorumluluk haberlerinde en çok başvurulanan açıklama kaynaklarının Azerbaycan devlet yetkilileri ve diğer devletlerin yetkilileri olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı yetkililerin açıklamalarına geniş yer verilmesi, Azerbaycan'ın olaylara ilişkin resmi söyleminin Türk basınında güçlü bir şekilde yansıtıldığını göstermektedir. Diğer devletlerin yetkililerinin açıklamalarına geniş yer verilmesi, Türkiye medyasının Azerbaycan ve Ermenistan

arasındaki barış sürecinin uluslararası boyutunu haberleştirme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
Azerbaycan Devlet Yetkilileri	9	29	20	19	35
Ermenistan Devlet Yetkilileri	2	15	9	12	21
Azerbaycan Ve Ermenistan Ortak Açıklaması	-	-	-	1	1
Diğer Devletlerin Yetkilileri	9	22	27	28	25
Uluslararası Örgütlerin Yetkilileri	-	3	4	6	-

Tablo 3: Sorumluluk Haberlerinde Açıklamaların Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo incelendiğinde, sorumluluk haberlerinde en çok başvurulan açıklama kaynaklarının Azerbaycan devlet yetkilileri ve diğer devletlerin yetkilileri olduğu görülmektedir. Özellikle Hürriyet (35 haber), Cumhuriyet (29 haber) ve Sabah (20 haber), Azerbaycanlı yetkililerin açıklamalarına geniş yer vermiştir. Bu bulgu, haber çerçeveleme kuramı bağlamında değerlendirildiğinde, Azerbaycan'ın resmî söyleminin Türk medyasında baskın bir çerçeve olarak yapılandırıldığını ve okuyucuya olayların bu perspektiften sunulduğunu göstermektedir.

Ermenistan devlet yetkililerinin açıklamaları, genel olarak daha az yer bulmuştur. Bu açıklamalar, özellikle Ermenistan'ın uluslararası destek arayışı ve mağduriyet söylemi çerçevesinde şekillendirilmiştir. Cumhuriyet (15 haber) ve Hürriyet (21 haber), bu açıklamalara diğer gazetelere göre daha fazla yer vermiştir. Bu durum, bazı gazetelerin haber çerçevesinde daha dengeli bir yaklaşım izlemeye çalıştığını gösterebilir.

Azerbaycan ve Ermenistan'ın ortak açıklamaları ise Milliyet ve Hürriyette herbirinde birer haberle temsil edilmiştir. Bu sayı, taraflar arasında karşılıklı diplomatik iletişimin medyada sınırlı şekilde yer bulduğunu ortaya koymaktadır.

Diğer devletlerin yetkilileri, tüm gazetelerde yüksek oranlarda haber kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu, çatışmanın sadece bölgesel değil, aynı zamanda uluslararası bir boyut kazandığını ve Türkiye medyasının bu boyutu haberleştirme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, Türkiye yetkililerinin açıklamaları bu kategoride en fazla temsil edilen söylem grubunu oluşturmuştur. ABD yetkilileri, 16 açıklama ile bu kategoride öne çıkmış ve özellikle Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde geniş yer bulmuştur. ABD'nin Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki barış sürecine müdahil olması, bölgedeki uluslararası güç dengesine ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Bölgesel aktörlerden ve küresel güçlerden olan Rusya'nın açıklamaları, barış sürecine ilişkil haberlerde geniş yer kaplamaktadır. Bunun dışında, Kazakistan, Kanada, Gürcistan, Malta, İspanya, İran, Hırvatistan, Kuzey Makedonya, Almanya ve Fransa gibi diğer ülkelerin yetkililerinin açıklamaları genellikle ara buluculuk, çözüm önerileri veya tarafsızlık vurgusuyla ilgili aldıkları sorumluluklar gazetelerde haber konusu olmuştur.

Sorumluluk Çerçevesi Haberlerindeki Alt Başlıklar

Sorumluluk çerçevesine ait haberler incelendiğinde alt başlıkların kullanımı her haberde yaygın olmamakla birlikte, yer verilen alt başlıkların genellikle sorumluluk çerçevesiyle uyumlu şekilde olması, haberde sorumluluğun üstlenilmesi ya da bir aktöre yüklenmesi yönündeki imgeleri ön plana çıkarması gözlemlenmiştir.

Örneğin, "Barışın tesisi Türkiye olmadan mümkün değil" alt başlığı, bölgesel barış sürecinde aktörler arası sorumluluk paylaşımını, özellikle Türkiye'nin rolünü vurgulamaktadır (Milliyet, 2023a). Bir diğer haberde kullanılan "Ermenistan makamları tüm sorumluluğu üstlenmeli" alt başlığı ise sorumluluğu doğrudan karşı tarafa yönlendirmekte ve çatışmanın yükünü tek taraflı olarak tanımlamaktadır (Milliyet, 2023b).

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
İnsani Sonuçlar	-	-	1	1	3
Hukuki Ve Adli Süreçler	2	-	2	4	4
Göç Ve Entegrasyon	-	-	2	2	3
Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler	7	10	19	24	28
İşbirliği Ve Bölgesel Kalkınma	1	2	9	9	11
Çatışma	5	4	9	12	15
Diğer	1	3	2	11	9

Tablo 4: Sorumluluk Haberlerinde Alt Başlıkların Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Haberlerden elde edilen veriler incelendiğinde en çok alt başlıkların “Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler” alt başlığı kategorisi altında toplandığı görülmektedir. Tüm gazetelerde bu alt başlık açık bir şekilde baskın konumdadır (örneğin Hürriyet’te 28, Milliyet’te 24 haber). Bu durum, alt başlıklar açısından değerlendirildiğinde, sorumluluk çerçevesinin çoğunlukla siyasi aktörler ve karar alıcılar düzeyinde işlendiğini göstermektedir.

Sorumluluk çerçevesine dahil edilen haberlerde "çatışma" alt başlığı da dikkate değer biçimde kullanılmıştır. Bu durum, konunun alt anlamında yer alan Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki savaş, çatışma imgelerinin, haberlerin çerçevesine doğrudan yansıdığını ortaya koymaktadır. Özellikle Sabah (9), Milliyet (12) ve Hürriyet (15) gibi gazetelerde “çatışma” alt başlığına sıkça yer verilmiştir. Bu olayların yalnızca siyasi ya da diplomatik gelişmelerle değil, aynı zamanda gerilim ve çatışma perspektifinden sunulduğunu göstermektedir.

Gazeteler okuyucuya sorunun yalnızca geçmişte yaşanan çatışmalarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda geleceğe yönelik sorumlulukların ve yapıcı adımların da haberde yer bulduğunu düşündürmektedir. Bu anlamda, İş birliği ve Bölgesel Kalkınma” alt başlığının

araştırmaya tabi tutulan tüm gazetelerde, özellikle Sabah (9), Milliyet (9) ve Hürriyet (11) gazetelerinde dikkat çekici biçimde yer aldığı görülmektedir.

Haberlerde “İnsani sonuçlar” ile “göç ve entegrasyon” başlıklarının sınırlı biçimde temsil edilmesi, medyada sorumluluğun insana değil, daha çok karar alıcılara ve siyasi aktörlere atfedildiğini ortaya koymaktadır. Bireylerin savaş nedeniyle yaşadığı mağduriyetlere ilişkin sorumlulukların haberlerde ele alınması, alt başlık düzeyinde sınırlı kalmaktadır. Bu da haberlerde insani odaklı çerçevelemenin zayıf kaldığını ve toplumsal duyarlılık yaratma potansiyelinin düşük olduğunu gösterir.

“Hukuki ve adli süreçler” alt başlığı kategorisi, sınırlı düzeyde de olsa Cumhuriyet dışındaki gazetelerde haberlerde yer almaktadır. Bu başlık, olayların yalnızca siyasi ya da duygusal yönleriyle değil, aynı zamanda hukuk kuralları ve yargı süreçleri çerçevesinde ele alınmasına imkân tanımaktadır. Bu da okuyucuların, gelişmeleri adalet ve hesap verebilirlik açısından değerlendirebilmesine olanak tanımaktadır.

Sorumluluk Çerçevesi Haberlerindeki Son Cümleler

Sorumluluk çerçevesi dahilinde değerlendirilen haberlerin son cümleleri incelendiğinde medyanın haberleri genellikle çözüm odaklı ve diplomatik çerçevede sonlandırma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, “Barış ve Diplomatik Gelişmeler” kategorisinin tüm gazetelerde açık ara en çok kullanılan son cümle teması olduğu gözlemlenmiştir.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
İnsani Sonuçlar / yardımlar Esirler ve Kayıplar	-	2	5	1	1
Güvenlik Tehditleri Ve Çatışma	-	12	10	7	7
Barış Ve Diplomatik Gelişmeler	9	29	19	26	29
Göç Ve Entegrasyon	-	-	-	2	-
Karabağa Dönüş ve Yeniden İnşa	-	-	-	-	1
İşbirliği Ve Bölgesel Kalkınma	3	3	6	3	8
Diğer	2	9	3	8	10

Tablo 5: Sorumluluk Haberlerinde Son Cümlelerin Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

"Barış ve Diplomatik Gelişmeler" teması, tüm gazetelerde Sorumluluk çerçevesi bağlamında araştırmaya tabi tutulan haberlerde en fazla kullanılan son cümle teması olmuştur.. Cumhuriyet (29), Hürriyet (29), Milliyet (26), Sabah (19) ve Sözcü (9) ile bu tema, haberlerin çözüm odaklı ve geleceğe dönük diplomatik beklentilerle çerçevelendiğini gösterir. Haberlerin son cümlelerinin bu tür çerçeveleme biçimi, okuyucunun dikkatini çatışmadan ziyade çözüm süreçlerine yönlendirmektedir.

Analizler, haberlerin bir kısmının "Güvenlik Tehditleri ve Çatışma" teması ile tehdit algısı ve kriz söylemi ile sonlandığını, dolayısıyla sorumluluğu barışa değil, güvenlik risklerine odaklayarak çerçevelediğini göstermektedir. Bu kategori Cumhuriyet (12), Sabah (10), Milliyet (7) ve Hürriyet (7) gazetelerinde güçlü biçimde temsil edilmektedir. Bu tarz çerçeveler, okuyucuda çatışmanın sona ermediği izlenimini pekiştirir.

"İşbirliği ve Bölgesel Kalkınma" başlığı, tüm gazetelerde, Hürriyet (8), Sabah (6) ve diğerlerinde orta düzeyde temsil edilmiştir. Bu tema, çatışma sonrası sürecin ekonomik ve yapısal işbirliği yönlerine odaklanmakta ve sorumluluğun yalnızca siyasi değil,

işbirliği perspektiften de ele alındığını göstermektedir. Yine de bu tema da barış ve çatışma söylemleri kadar baskın değildir.

“İnsani Sonuçlar / Yardımlar / Esirler ve Kayıplar”, “Göç ve Entegrasyon” ve “Karabağ’a Dönüş ve Yeniden İnşa” gibi toplumsal etkilerle ilişkili temaların son cümlelerde oldukça sınırlı yer bulduğu görülmektedir. Bu durum, sorumluluk çerçevesi dahilinde araştırılan diğer kategoriler gibi son cümlelerde de haber çerçevelerinin insani sonuçlardan ziyade daha çok siyasi aktörler ve jeopolitik yönelimler etrafında şekillendiğini göstermektedir. “Diğer” kategorisine giren haberlerin son cümlelerinde, çok taraflı ilişkilerle bağlantılı çeşitli temaların yer aldığı görülmektedir. Bu kapsamda “diğer” teması altında şu konular öne çıkmaktadır: Azerbaycan-Türkiye iş birliği, KKTC ile ilişkiler, Ermenistan-Türkiye normalleşme süreci, Azerbaycan-AB ilişkileri, Azerbaycan-Gürcistan ilişkileri, Fransa-Ermenistan ilişkileri, Gürcistan-Ermenistan ilişkileri, NATO’nun Gürcistan’a desteği ve Ermenistan’a olası yönelimi, Filistin meselesi, Rusya-Azerbaycan ilişkileri, Azerbaycan-ABD ilişkileri, Rusya-Ukrayna savaşı, Türk Devletleri Teşkilatı’nın (TDT) iş birliği çağrıları, ve İran-Türkiye ilişkileri.

Sonuç olarak, son cümleler açısından değerlendirildiğinde Sorumluluk çerçevesi haberleri okuyucuda siyasi çözüm ve devlet merkezli bir perspektif oluşturmaya neden olmaktadır.

4.2. Çatışma Çerçevesi

Bu çerçevede yer alan haberler, Azerbaycan ve Ermenistan arasında yaşanan sınır çatışmaları, askeri hareketlilik ve diplomatik gerilimleri merkeze alarak oluşturulmuştur. Haberlerde, tarafların birbirlerini suçlayan açıklamaları, uluslararası aktörlerin konuya müdahil olması ve bölgedeki güç dengelerinin nasıl şekillendiğine dair bilgiler öne çıkmaktadır.

Ön değerlendirme sürecinde toplam 137 haberin çatışma çerçevesi kapsamında değerlendirilebileceği belirlenmiştir. Bu haberlerden 108’i, analiz kriterlerini karşılaması nedeniyle inceleme kapsamına alınmıştır. Haberlerin dağılımı şu şekildedir: Sözcü gazetesi 4, Cumhuriyet gazetesi 41, Hürriyet gazetesi 18, Milliyet gazetesi 15 ve Sabah gazetesi 30 haber.

Özellikle Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki silahlı çatışmalar, saldırılar ve karşılıklı misillemeler haberlerin ana eksenini oluştururken, bölgeye yönelik dış müdahaleler, silah

yardımları ve diplomatik hamleler de önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye, Rusya, İran, ABD ve Fransa gibi ülkelerin sürece yönelik açıklamaları ve bölgedeki jeopolitik dengeleri etkileyecek politikaları, haberlerde sıkça vurgulanmıştır. Bu kapsamda, özellikle Fransa'nın Ermenistan yanlısı söylemleri ve diplomatik girişimleri sonrasında Azerbaycan tarafından yapılan Fransa karşıtı açıklamalar da Türkiye mediasında çatışma haberleri kapsamında değerlendirilmekte ve bu haberler, çatışmanın uluslararası boyutunu yansıtan içerikler olarak öne çıkmaktadır.

Ermenistan'da Paşinyan hükümetine karşı yükselen istifa talepleri ve Ermeni halkının göç sürecinde evlerini ateşe vererek gerçekleştirdiği protestolar da, çatışma çerçevesi içerisinde ele alınmıştır.

Diğer çerçeveler kapsamında değerlendirilen haberlerle karşılaştırıldığında, çatışma çerçevesi içerisinde en belirgin farklardan biri, dış aktörler arasında Türkiye'ye daha sınırlı biçimde yer verilmesidir. Bu çerçevede, Türkiye devlet yetkililerinin açıklamalarına, diğer çerçevelerde olduğu ölçüde geniş biçimde yer verilmediği dikkat çekmektedir.

Azerbaycan tarafından yapılan açıklamalarda, Ermenistan'ın sınırda provokatif saldırılar düzenlediği ve bölgede istikrarsızlığı artıran hamlelerde bulunduğu öne sürülmüştür. Azerbaycan tarafının açıklamalarına haber içeriklerinde geniş yer verildiği gözlemlenmektedir. Buna karşılık Ermenistan, Azerbaycan'ın askeri operasyonlarını ve güç kullanımını eleştirmiş, uluslararası desteğin artırılması yönünde çağrılarda bulunmuştur. Çatışma çerçevesinde Ermenistan tarafının açıklamalarına haberlerde daha sınırlı ölçüde yer verildiği görülmektedir.

Öte yandan, haberlerde çatışmaların insani boyutu da ele alınmış, sivil kayıplar, zorunlu göçler ve altyapı hasarlarıyla ilgili bilgiler paylaşılmıştır. Çatışma çerçevesi içinde, tarafların askeri ve politik hamleleri kadar, uluslararası toplumun bölgedeki krizlere verdiği tepkiler de önemli bir yer tutmaktadır.

Bu bağlamda, Azerbaycan ve Ermenistanın yaptığı açıklamalar, uluslararası aktörlerin müdahaleleri ve sahadaki gelişmeler çerçevesinde, bölgedeki çatışmaların geniş çaplı bir analizine ulaşmak mümkündür.

Çatışma Çerçevesi Çerçevesi Haberlerinde Kullanılan Görseller

Çatışma çerçevesi kapsamında incelenen haberlerde görsel kullanım yoğunluğunun gazeteden gazeteye değiştiği, bazı yayın organlarının görselleri çerçeveyi güçlendirecek

şekilde daha etkin kullandığı gözlemlenmiştir. Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin çatışma haberlerinde yüksek fotoğraf kullanımı, çatışmanın görsel boyutunu vurgulamaya yönelik bir strateji olarak değerlendirilebilir. Özellikle, Sabah gazetesinin bir haberinde çok sayıda fotoğraf kullanması, görsel anlatımın gücüne ve etkisine verdiği önemi yansıtmaktadır.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
Esirler, Mülteciler ve Göç	-	1	-	-	1
Bayrak	1	6	3	2	3
Azerbaycan Devlet Yetkilileri	-	5	17	5	7
Ermenistan Devlet Yetkilileri	2	2	3	4	7
Diğer Devletlerin Yetkilileri	-	1	4	2	1
Ermenistan-Azerbaycan Ortak Müzakereleri	-	1	1	-	1
Uluslararası Örgüt Yetkilileri	-	1	6	-	1
Askeri	-	24	37	15	11
Harita	-	4	-	3	1
Protestocular	1	2	9	-	1
İşgalden Azat Edilen Topraklar	-	1	2	2	1

Tablo 6: Çatışma Haberlerinde Görsellerin İçeriği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sabah, Cumhuriyet, Milliyet ve Hürriyet gazetelerinin çatışma çerçevesinde askeri temalı görselleri yoğun bir şekilde kullanması, çatışmanın şiddet ve askeri boyutunun medyada öne çıkarılmasına yönelik bir eğilimi yansıtmaktadır. Askeri görsellerin fazla kullanımı, bu gazetelerin çatışmayı şiddet ve güç gösterisi üzerinden anlatma eğiliminde olduklarını gösterir. Bu, çatışma haberlerinin bu çerçevede sunulmasıyla uyumlu olup, askeri görsellerin yoğunluğu, çatışmanın temel unsurlarından biri olarak beklenen bir durumdur. Azerbaycan devlet yetkililerinin fotoğraflarına, Sözcü dışında tüm gazetelerde geniş yer verilmesi, Azerbaycan'ın çatışma bağlamındaki merkezi rolünü ve ulusal temsilini vurgulamak amacıyla medyada sıkça öne çıkarıldığını göstermektedir. Ermenistan devlet

yetkililerine dair görseller ise daha sınırlı bir şekilde kullanılmış olsa da, tüm gazetelerde yer bulmuş, bu da Ermenistan'ın çatışma sürecindeki etkisini ifade etmektedir. Azerbaycan ve Ermenistan arasında gerçekleştirilen ortak müzakerelere dair görsellerin ise, her iki ülkenin yetkililerinin bir arada olduğu fotoğrafların sınırlı sayıda olması, müzakerelerin daha az vurgulandığını ortaya koymaktadır.

Diğer ülkelerin devlet yetkililerinin fotoğraflarının kullanımı, çatışmanın uluslararası boyutunu da yansıtarak, dış müdahaleler ve diplomatik ilişkilerin çatışma üzerindeki etkisini görselleştirmektedir. Bu görseller, çatışmanın sadece yerel bir mesele olmadığını, uluslararası aktörlerin de sürece dahil olduğunu gösteren önemli simgelerdir.

Bayrak görsellerinin tüm gazeteler tarafından sınırlı sayıda da olsa kullanılması, çatışmanın ulusal kimlik ve egemenlik boyutunu vurgulayan bir sembol olarak önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, Cumhuriyet, Milliyet ve Hürriyet gazetelerinin haberlerinde harita görsellerinin yardımıyla çatışmaya ilişkin daha derinlemesine analizler sundukları, toprak ve sınır meselelerinin görsel olarak da desteklendiğini göstermektedir.

İşgalden azat edilen topraklara dair görseller, Sözcü haricindeki tüm gazetelerde yer almış, bu da çatışmanın toprak kazanımları ve bölgesel değişimler açısından medyada geniş bir şekilde işlendiğini ortaya koymaktadır.

İnsani sonuçlara ait fotoğrafların, özellikle esirler, mülteciler ve göçle ilgili görsellerin, gazete haberlerinde çok sınırlı bir şekilde yer bulması, çatışmanın insani boyutunun medyada ön planda tutulmadığını göstermektedir. Ancak, Ermenistan'da yaşanan protestolarla ilgili fotoğrafların Milliyet dışında tüm gazetelerde yer alması, çatışmanın toplumsal etkilerinin ve halkın tepkilerinin medyada daha fazla dikkat çekildiğini göstermektedir. Türkiye medyasının, Ermenistan'daki protestoları çatışmanın bir sonucu olarak görmesi ve bu durumu, bölgedeki gelişmelere dair duyduğu ilgiyi yansıtmaması muhtemeldir.

Görsel 2: Ermenistan’da Protestocular

Kaynak: (Sözcü, 2024, Erişim Tarihi: 20.05.2025)

Çatışma haberlerinde, insansız hava araçları (İHA) tarafından kaydedilen görüntülere de sıklıkla yer verilerek, çatışmanın sıcak anlarının görsel olarak desteklenmesi yoluna gidilmiştir.

Çatışma Çerçevesi Çerçevesi Haberlerinin Kaynakları

Çatışma haberlerinde Anadolu Ajansı'nın baskın kullanımı, Türkiye medyasının Karabağ sorununa ilişkin çatışma haberlerini devlet perspektifine uygun biçimde sunduğu kanaatine varılmasına zemin hazırlamaktadır.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
DHA	-	-	1	-	1
İHA		16	5	5	10
AA	4	20	12	-	3
Uluslararası Haber Ajansları	-	1	2	4	-

Tablo 7: Çatışma Haberlerinde Kaynak Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Verilere göre, araştırmaya tabi tutulan gazetelerin çatışma çerçevesi dahilinde ele alınan haberlerinde İhlas Haber Ajansı (İHA) ve Anadolu Ajansı (AA) öne çıkan haber kaynaklarıdır. Cumhuriyet’te AA (20 haber) ve İHA (16 haber) yoğun biçimde tercih edilirken; Hürriyet’te İHA (10 haber) ve AA (3 haber), Milliyet’te ise İHA (5 haber) ile

uluslararası ajanslar (4 haber) dikkat çekmektedir. Demirören Haber Ajansı'nın (DHA) ise yalnızca Sabah ve Hürriyet'te birer kez kullanıldığı, dolayısıyla çatışma çerçevesi haberlerinde oldukça sınırlı yer aldığı görülmektedir. Genel olarak bu durum, haberlerin büyük ölçüde ulusal ajanslardan temin edildiğini ve çatışma konularının yerli bakış açısıyla aktarıldığını göstermektedir. Uluslararası ajansların ise genel olarak düşük oranda tercih edilmesine rağmen, bu kaynaklara yer verilmesi haberlerde farklı bakış açılarına yer açılması açısından önemlidir. Milliyet gazetesi, uluslararası ajanslar arasında özellikle Euronews kaynaklı haberlere daha fazla yer vererek çatışma içerik çeşitliliğini artırmaktadır.

Çatışma Çerçevesi Çerçevesi Haberlerinde Aktarılan Açıklamalar

Çatışma haberlerinde kullanılan açıklamaların büyük çoğunluğunun Azerbaycan devlet yetkililerine ait olduğu görülmektedir. Bu durum, Türkiye medyasının çatışma haberlerinde Azerbaycan'ın söylemlerini ön plana çıkardığını göstermektedir.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
Azerbaycan Devlet Yetkilileri	2	35	32	7	15
Ermenistan Devlet Yetkilileri	3	7	3	6	5
Diğer Devletlerin Yetkilileri	-	8	6	9	3
Uluslararası Örgütlerin Yetkilileri	-	-	-	2	-
Diğer	1	-	-	-	-

Tablo 8: Çatışma Haberlerinde Açıklamaların Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Veriler, Türkiye medyasındaki çatışma çerçevesinin Azerbaycan'ın söylemleri etrafında yoğunlaştığını ve Ermenistan'ın açıklamalarının daha sınırlı bir yer tuttuğunu göstermektedir. Haberlerde Azerbaycan devlet yetkililerinin ve kurumlarının açıklamaları haberlerde toplamda 91 kez yer alırken, Ermenistan devlet yetkililerinin açıklamaları 24 kez yansıtılmıştır. Bu durum, Türkiye medyasının çatışma haberlerinde Azerbaycan tarafına daha fazla odaklandığını ve Ermenistan'a dair açıklamalara daha az yer verdiğini ortaya koymaktadır.

Diğer devletlerin yetkililerine ait açıklamalara yer verilmesi ise, haber çerçevesinin daha kapsayıcı ve çok boyutlu bir şekilde oluşturulduğunu, çatışmanın sadece iki ülke (Azerbaycan-Ermenistan) arasındaki bir mesele olmadığını, daha geniş bir perspektiften ele alındığını ortaya koyar. Bu açıklamalar içerisinde, Türkiye'nin dış politikası ve diplomatik açıklamaları ise , incelenen haber çerçevesi bağlamında diğer çerçevelere kıyasla daha sınırlı bir şekilde yer bulmuştur.

Uluslararası örgütlerin açıklamaları, çatışma çerçevesinde beklendiğinin aksine çok az bir yer bulmuştur. Genellikle çatışmalara dair uluslararası çözüm önerileri ve diplomatik müdahaleler, çatışma haberlerinin önemli bir parçasını oluşturur. Ancak, Türkiye medyasında Karabağ sorununa ilişkin çatışma haberlerinde ise, uluslararası örgütlerin yetkililerine ait açıklamalara yalnızca 2 kez Milliyet gazetesinde yer verilmiş ve diğer gazetelerde hiç yer bulmamıştır. Bu, gazeteler tarafından araştırmaya konu olan çatışmanın iki taraflı bir bakış açısı ile ele alındığını ve uluslararası perspektifin, uluslararası örgütlerin konuya ilişkin yaklaşımlarının medya söyleminde yeterince vurgulanmadığını ortaya koymaktadır.

Çatışma çerçevesi haberlerinde açıklamaların analizi zamanı diğer dikkat çeken detay uluslararası haber ajanslarının ve medya organlarının sunduğu çatışma içerikli haberlerde, olaylara yalnızca taraf ülkelerin değil, aynı zamanda bölgeye sınırı bulunan diğer ülkelerin ve küresel aktörlerin bakış açıları da yansıtılmasıdır. Bu durum, çatışma çerçevesinin daha çok çok boyutlu ve diplomatik bir perspektiften kurulmasına olanak tanır. Örneğin Cumhuriyet (2024b) gazetesinde yayımlanan BBC kaynaklı bir haberde, İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Nasır Kenani'nin Zengezur Koridoru hakkındaki açıklamaları aktarılmıştır. Bu tür açıklamalar, çatışma çerçevesinin sadece iki ülke (Azerbaycan-Ermenistan) arasındaki bir mesele olarak değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik, ekonomik koridorlar ve diplomatik ilişkiler bağlamında ele alındığını göstermektedir.

Çatışma Çerçevesi Çerçevesi Haberlerindeki Alt Başlıklar

Çatışma çerçevesine dahil olan haberlerde, beklenen şekilde daha çok çatışma temalı alt başlıklar kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, tabloya bakıldığında, özellikle Hürriyet'te çatışma başlığı altında 26 alt başlık kullanıldığı, diğer kaynaklarla kıyaslandığında bu sayının çok daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

İHA kaynaklı haberlerde, diğer kaynaklara kıyasla daha fazla alt başlıkların kullanıldığı gözlemlenmiştir.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
İnsani Sonuçlar	-	1	2	3	3
Hukuki Ve Adli Süreçler	-	6	3	2	4
Göç Ve Entegrasyon	-	-	1	2	-
Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler	1	5	6	15	13
İşbirliği Ve Bölgesel Kalkınma	-	2	2	3	-
Çatışma	4	12	9	20	26
Yardım Ve Destek	-	-	2	2	-
Diğer	-	2	2	3	4

Tablo 9: Çatışma Haberlerinde Alt Başlıkların Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çatışma çerçevesine sahip haberlerin alt başlıkları arasında insani sonuçlar, hukuki ve adli süreçler, göç ve entegrasyon, siyasi ve diplomatik gelişmeler, işbirliği ve bölgesel kalkınma, çatışma, yardım ve destek gibi temalar yer almaktadır.

Haberlerin içeriğine bakıldığında, en fazla yer verilen alt başlık “Çatışma” olmuştur. Hürriyet (26 haber) ve Milliyet (20 haber) bu çerçevede en fazla haber yapan gazetelerdir. Sabah (9), Cumhuriyet (12) ve Sözcü (4) ise daha az sayıda olmakla birlikte yine de çatışma konusuna belirgin şekilde yer vermiştir. Bu durum, çatışma haberlerinde çatışmanın kendisinin öne çıkarıldığını göstermektedir.

“Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler” başlığı da haberlerde dikkat çeken önemli alt başlıktır. Milliyet bu başlık altında 15 haberle ilk sırada, Hürriyet (13), Sabah (6), Cumhuriyet (5) ve Sözcü (1) de bu temaya da yer vermiştir. Bu durum, Türkiye medyasının Karabağ sorununa ilişkin çatışmaları yalnızca askeri boyutlarıyla değil, aynı zamanda siyasi süreçler ve diplomatik ilişkiler bağlamında ele aldığını ortaya koymaktadır.

İnsan odaklı içeriklerin çatışma haberlerinde geri planda kaldığı gözlemlenmiştir. “İnsani Sonuçlar” teması gazetelerde oldukça sınırlı şekilde yer almıştır. Hürriyet ve Milliyet’te 3’er, Sabah’ta 2 haber bu kategoride alt başlıklar kullanmıştır. Cumhuriyet yalnızca 1 haberle bu başlığa yer verirken, Sözcü’de bu alt başlığın kullanıldığı herhangi bir habere

rastlanmamaktadır. Bu bağlamda, “Göç ve Entegrasyon” başlığı da oldukça sınırlı biçimde işlenmiştir. Milliyet 2, Sabah ise yalnızca 1 haber ile bu temaya yer vermiştir. Sözcü, Cumhuriyet ve Hürriyet’te ise bu başlık altında hiçbir habere rastlanmamaktadır. Çatışmaların hukuki boyutu gazeteler tarafından ele alınmış, ancak bu konu genel olarak daha az ön planda tutulmuştur. “Hukuki ve Adli Süreçler” başlığına en fazla yer veren gazete Cumhuriyet olmuştur (6 haber). Diğer gazetelerde ise bu sayı Sabah’ta 3, Hürriyet’te 4, Milliyet’te ise 2 haber ile sınırlıdır.

“İşbirliği ve Bölgesel Kalkınma” ve “Yardım ve Destek” başlıkları da benzer şekilde düşük sayıda haberle temsil edilmiştir. Bu başlıklarda en fazla haber Milliyet’te yer alırken (her biri 3’er haber), diğer gazetelerde sınırlı sayıda içerik bulunmaktadır. Sözcü bu başlıklarda hiç yer almamıştır.

“Diğer” kategorisine giren haberlerde de Hürriyet (4 haber), Milliyet (3), Sabah ve Cumhuriyet (2’şer) yer almıştır. Bu kategori, sınıflandırmaya uymayan içerikleri kapsamakla birlikte, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki barış süreciyle doğrudan ilişkili olmayan alt başlıkları içermektedir.

Çatışma Çerçevesi Çerçevesi Haberlerindeki Son Cümleler

Çatışma çerçevesinde ele alınan haberlerde, beklendiği üzere, haber metinlerinin son cümlelerinde çoğunlukla güvenlik tehditleri ve çatışma temalarına vurgu yapılmıştır.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
İnsani Sonuçlar / Esirler ve Kayıplar	-	5	9	3	-
Güvenlik Tehditleri Ve Çatışma	3	25	10	9	8
Barış Ve Diplomatik Gelişmeler	1	5	4	1	7
Göç Ve Entegrasyon	-	3	-	1	2
Karabağa Dönüş ve Yeniden İnşa	-	-	1	1	-
Diğer	-	3	4	2	1

Tablo 10: Çatışma Haberlerinde Son Cümlelerin Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda değinildiği gibi, çatışma çerçevesi haberlerinde son cümlelerin analizi zaman en çok öne çıkan tema “Güvenlik Tehditleri ve Çatışma” olmuştur. Özellikle Cumhuriyet gazetesinde bu temanın 25 kez yer alması, Cumhuriyet’in çatışmayı tehdit, gerginlik ve askeri hareketlilik üzerinden sonlandırdığını göstermektedir. Sabah (10), Milliyet (9) ve Hürriyet (8) gazetelerinde de bu tema önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum, genel olarak gazetelerin çatışmayı daha çok bir güvenlik meselesi olarak çerçevelediğini ve okuyuculara tehdit algısını yansıttığını göstermektedir.

Gazetelerin haber metinlerinde yer verdikleri son cümlelerde öne çıkan temalardan biri insani sonuçlar ile ilgilidir. “İnsani Sonuçlar / Esirler ve Kayıplar” teması gelmektedir. Bu tema özellikle Sabah (9) ve Cumhuriyet (5) gazetelerinde öne çıkarken, Milliyet’te (3) daha sınırlı bir biçimde yer almıştır. Bu temaya hiç yer vermeyen gazeteler ise Sözcü ve Hürriyet’tir. Genel olarak bu durum, çatışma haberlerinin yalnızca askeri ve diplomatik boyutlarıyla değil, aynı zamanda siviller üzerindeki etkileriyle de ele alındığını göstermektedir. En dikkat çekici eksiklik ise “Yardım” temasının hiçbir gazetede haberlerin son cümlelerinde yer almamış olmasıdır.

Göç ve entegrasyon gibi konular, hem çatışmanın yarattığı travmaların görünür kılınması hem de barış ve yeniden inşa süreçlerinin anlaşılabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. İncelenen haberlerde ise “Göç ve Entegrasyon” teması içeren son cümleler yalnızca Cumhuriyet (3), Milliyet (1) ve Hürriyet (2) gazetelerinde yer almıştır. Bu temaya düşük düzeyde yer verilmesi, gazetelerin çatışmanın uzun vadeli sosyal etkilerini yeterince ön plana çıkarmadığını ortaya koymaktadır.

Gazetelerin çatışmayı sadece tehdit vakası olarak değil, hem de çözüme açık süreç olarak sunduğu gözlemlenmiştir. Bu anlamda, “Barış ve Diplomatik Gelişmeler” teması, Hürriyet (7) ve Cumhuriyet (5) tarafından daha fazla vurgulanmış, buna karşın Sözcü (1) ve Milliyet (1) gibi gazetelerde bu tema oldukça sınırlı kalmıştır.

“Diğer” başlığı altındaki temalar özellikle Cumhuriyet (3) ve Sabah (4) gazetelerinde öne çıkmaktadır. Bu kategoride yer alan haberlerin son cümleleleri, Azerbaycan-Ermenistan arasındaki barış süreciyle doğrudan ilişkili olmayan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne (KKTC) destek mesajları gibi ifadelerdir.

Genel olarak, çatışma çerçevesinin medya haberlerinde hâkim bir biçimde kullanıldığını gözlemlenmiştir. Gazeteler, okuyucuyu çoğunlukla tehdit, çatışma ve kriz temalarıyla başa bırakmaktadır. Çözüm, barış, yardım ve yeniden inşa gibi umut verici temaların ise oldukça geri planda kaldığı görülmektedir. Bu durum, medyanın Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkileri çatışması sürmekte olan bir kriz olarak sunduğunu, barışla ilgili bakış açısını yeterince yansıtmadığını ortaya koymaktadır. Çatışma çerçevesi kapsamında değerlendirilen haber metinlerinde bu temaların öne çıkması, kuramsal çerçeve açısından beklenen bir durumdur. Çatışma çerçevesi, haberlerde taraflar arasındaki gerilim, savaş, çatışma gibi unsurları ön plana çıkaran bir yaklaşım benimsemek özelliğine sahiptir.

4.3. İnsani İlgil Çerçevesi

Bu çerçevede yer alan haberler, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaların ve diplomatik süreçlerin insan üzerindeki etkilerini merkeze alarak oluşturulmuştur. Haberlerde, savaş mağdurlarının durumu, zorunlu göçler, kayıp kişilerin akıbeti, insani yardımlar ve esir değişimleri gibi konular öne çıkmaktadır.

Özellikle Karabağ'dan göç eden sivil halkın yaşadığı insani kriz, barış sürecine yönelik umutlar ve karşılıklı olarak gerçekleştirilen insani girişimler haberlerin ana odak

noktalarından biridir. Azerbaycan Türklerinin Karabağ'a dönüş süreci, bölgeye yapılan yardımlar ve esir değişimleri, iki ülke arasında gerilime rağmen insani açıdan atılan önemli adımları yansıtmaktadır.

Azerbaycan hükümetinin, Karabağ'daki Ermeni nüfusa yönelik insani yardımları ve vatandaşlık başvurularını değerlendirmesi, bölgedeki sivil halkın geleceği açısından önemli gelişmeler arasında yer almaktadır. Öte yandan Ermenistan hükümetinin Karabağ'dan göç eden ailelere yönelik yardım planları da savaşın sivil halk üzerindeki etkisini göstermektedir.

Haberlerde, aynı zamanda, yıllardır devam eden çatışmalar sonucunda kaybolan veya hayatını kaybeden kişilere dair gelişmeler de ele alınmaktadır. Karabağ'da bulunan toplu mezarlar, geçmişte yaşanan trajedilerin izlerini gün yüzüne çıkarırken, bu durum, kayıp yakınları için bir kapanış sağlama adına önem arz etmektedir.

Tüm bu gelişmeler, savaşın ve siyasi çekişmelerin ötesinde, asıl mağdurların siviller olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir. Bölgedeki barış sürecinin sadece diplomatik görüşmelerle değil, aynı zamanda insani boyutta atılan adımlarla da şekillendiği görülmektedir.

Araştırmanın bu kısmında ön değerlendirmede insani ilgi çerçevesine ait edilen 63 haberden araştırma kriterlerine uygun olan 54 haber incelenmiştir. Bu doğrultuda, araştırma kapsamında Sözcü gazetesinden 2, Cumhuriyet gazetesinden 19, Sabah gazetesinden 11, Milliyet gazetesinden 11 ve Hürriyet gazetesinden 11 haber insani ilgi çerçevesi bağlamında değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Haberler içerik açısından incelendiğinde, gazeteler arasında bazı benzerlikler ve farklılıklar göze çarpmaktadır. Tüm gazetelerde savaş sonrası insani durum, esir değişimleri, yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşü ve insani yardımlar gibi konuların öne çıktığı görülmektedir. Esir değişimi ve Karabağ'daki sivillerin durumu tüm gazetelerde ele alınmıştır.

Farklılıklar incelendiğinde, Cumhuriyet Gazetesi'nin insani yardımlar ve entegrasyon süreçlerine daha fazla yer verdiği, Sabah Gazetesi'nin ise Azerbaycan'ın bölgedeki yeniden yapılanma çalışmalarına vurgu yaptığı dikkat çekmektedir. Hürriyet ve Milliyet gazeteleri daha dengeli bir yaklaşım benimserken, Sözcü Gazetesi'ndeki haber sayısının görece düşük olduğu ve konunun ele alınışının diğer gazetelere kıyasla daha sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir.

İnsani ilgi çerçevesine yerleştirilen haberlerdeki görsellerin yanı sıra, alt başlıklar, kaynaklar, haberlerin son cümleleri ve açıklamalar da analiz edilerek sınıflandırılmıştır.

İnsani İlgi Çerçevesi Haberlerinde Kullanılan Görseller

Görseller, haberlerin çerçevelenmesinde önemli bir etkiye sahiptir çünkü görsel unsurlar, yazılı metnin verdiği mesajı pekiştirebilir veya bazen yeni anlamlar oluşturabilir. Bu anlamda, insani ilgi çerçevesi dahilinde değerlendirilen haberlerde kullanılan görseller de değerlidir. Özellikle "Esirler, Mülteciler ve Göç" başlığı altındaki insani ilgi çerçevesiyle doğrudan ilişkilidir ve bu tür haberlerin duygusal etkisini artırmak açısından görsel olarak uygun bir tercihtir.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
Esirler, Mülteciler ve Göç	2	1	5	9	7
Bayrak	1	4	4	2	3
Azerbaycan Devlet Yetkilileri	-	3	5	2	4
Ermenistan Devlet Yetkilileri	-	1	-	2	-
Diğer Devletlerin Yetkilileri	-	-	1	2	1
Ermenistan-Azerbaycan Ortak Müzakereleri	-	4	2	1	1
Uluslararası Örgüt Yetkilileri	-	-	1	-	1
Askeri	-	2	6	16	5
Harita	-	1	1		1
Protestocular	-	-	1	5	2
İşgalden Azat Edilen Topraklar	-	-	3	8	-
Diğer	-	4	4	-	5

Tablo 11: İnsani İlgi Haberlerinde Görsellerin İçeriği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Gazetelerde askeri ve bayrak temalarına büyük yer verilmesi, savaşın milliyetçi ve askeri bir perspektif üzerinden sunulmasına işaret eder. Bu gazeteler, savaşın ulusal zafer ve askeri mücadele yönlerini öne çıkararak, okuyucularına milliyetçi bir çerçeve sunmuş olur. Görsellerin bu tür bir çerçevede sunulması, Sabah, Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet

gazetelerinde rastgelelenmektedir. Özellikle Milliyet gazetesinin askeri ve toprak kazanımı görselleriyle, zafer ve milliyetçilik temalarını pekiştirdiği gözlemlenmektedir. Milliyet, askeri görseller ve işgalden azat edilen topraklar temasıyla, savaşın zafer ve ulusal toprak bütünlüğü perspektifinden anlamlandırılmasına katkı sağlamaktadır.

Azerbaycan Devlet Yetkilileri konusu da gazetelerde önemli bir yer tutmakta. Bu durum, Azerbaycan devletinin ulusal egemenlik ve bağımsızlık mücadelesine dair bir vurgu yapıldığını gösteriyor. Aynı zamanda, Ermenistan Devlet Yetkilileri ile ilgili görseller yalnızca Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde yer alıyor. Bu da Ermenistan'ın siyasi temsilinin daha sınırlı bir şekilde işlenmiş olduğunu ortaya koyuyor.

Gazetelerde Ermenistan-Azerbaycan Ortak Müzakereleri ile ilgili kullanılan fotoğraflar ise, diplomatik süreçlerin ve barışçıl çözüm çabalarının vurgulandığı bir çerçevelenme stratejisinin işaretidir. Bu tür görseller, müzakerelerin yalnızca askeri değil, aynı zamanda diplomatik bir çözüm süreci olduğunu okuyuculara iletmek amacıyla kullanılır.

Esirler, mülteciler ve göç gibi insani temalar İnsani ilgi çerçevesinin temasına uygun olarak tüm gazetelerde yer almış, Milliyette daha fazla yer bulmuştur. Bu gazetenin insani krizleri görselleştirerek, savaşın sivil halk üzerindeki yıkıcı etkilerine dair insani haklar çerçevesi sundukları söylenebilir. Bu durum, savaşın sadece askeri yok, hem de toplumsal, insani boyutlarıyla da önemli olduğuna dair mesaj verir.

Görsel 3: Ermenilere Gıda Yardımı Taşıyan Yardım Aracı

Kaynak: (Sabah, 2023b, Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Sonuç olarak, tüm gazetelerde savaşın insani sonuçları görseller aracılığıyla temsil edilse de, özellikle Milliyet gazetesinin askeri içerikli görselleri yoğun (16 adet) kullanması nedeniyle, çerçeveleme kapsamında öne çıkan genel tema askeri tema olmuştur

İnsani İlgi Çerçevesi Haberlerinin Kaynakları

Kullanılan kaynaklar ve ajanslar, haberin sunulduğu perspektifi belirler ve olaylara dair hangi bakış açılarının ön plana çıkacağını gösterir. İnsani ilgi çerçevesine dahil olan haberlerde Anadolu Ajansı (AA), insani ilgi çerçevesinde yayınlanan haberlerde en fazla kaynağa başvuran ajans olarak öne çıkmaktadır.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
DHA	-	-	-	-	3
İHA	-	5	1	1	3
AA	2	6	3	-	-
Uluslararası Haber Ajansları	-	1	-	4	-

Tablo 12: İnsani İlgı Haberlerinde Kaynak Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

AA, toplamda 11 defa kaynak göstererek, gazeteler tarafından en çok tercih edilen ajans olmuştur. Ancak, bunun yanı sıra İHA ve DHA gibi yerel haber ajanslarının da bu çerçevede haber kaynakları olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. İHA Sözcü Gazetesi dışında diğer tüm gazetelerde kaynak gösterilirken, DHA sadece Hürriyet gazetesinde 3 kez kaynak olarak kullanılmıştır. Bu durum, haberlerin kaynağında yerel ve ulusal ajansların da etkili bir rol oynadığını ve bu ajansların sağladığı bilgilerle haberlerin şekillendirildiğini ortaya koymaktadır.

Uluslararası haber ajansları ise belirli gazetelerde sınırlı sayıda yer bulmuştur. Örneğin, Milliyet gazetesi Associated Press (AP), TASS ve Agence France-Presse (AFP) gibi prestijli haber ajansları 4 kere, Cumhuriyet gazetesinde ise BBC Türkçe 1 defa uluslararası kaynak olarak kullanmıştır. Bu, gazetelerin haberlerinde daha geniş bir perspektif sunma amacı taşıdığını ve özellikle uluslararası gelişmeleri takip etme çabalarını yansıttığını göstermektedir.

Milliyet ve Sabah gazeteleri, insani ilgi çerçevesindeki bazı haberlerinde kaynak belirtme konusunda tutarsızlıklar göstermiştir. Bu gazeteler, zaman zaman haberlerinde kaynak belirtmeden doğrudan içerik sunmaktadır.

İnsani İlgı Çerçevesi Haberlerinde Aktarılan Açıklamalar

Haberlerdeki açıklamalar, çerçeveleme pratiğiyle yakından ilişkilidir çünkü bu açıklamalar, haberin sunum şekli ve hangi perspektifin ön plana çıkarılacağı üzerinde etkili olur.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
Azerbaycan Devlet Yetkilileri	2	14	6	5	11
Ermenistan Devlet Yetkilileri	-	7	2	4	3
Azerbaycan Ve Ermenistan Ortak Açıklaması	1	3	-	-	-
Diğer Devletlerin Yetkilileri	1	-	2	5	2
Uluslararası Örgütlerin Yetkilileri	-	1	2	2	-
Askerî Açıklamalar	-	-	1	1	-
Sivil Halk	-	-	2	-	2

Tablo 13: İnsani İlgı Haberlerinde Açıklamaların Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında insani ilgi çerçevesi bağlamında değerlendirilmiş haberlerde en fazla Azerbaycan devlet yetkililerinin açıklamalarına yer verildiği görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi bu çerçevede 14 defa, Hürriyet ise 11 defa Azerbaycan yetkililerinin açıklamalarını haberlerinde öne çıkarmıştır. Buna karşılık, Ermenistan devlet yetkililerinin açıklamalarına daha az yer verildiği, özellikle Sözcü gazetesinde hiç bulunmadığı, en fazla ise Cumhuriyet'te 7 kez aktarıldığı dikkat çekmektedir.

Azerbaycan ve Ermenistan'ın ortak açıklamalarının ise yalnızca Sözcü (1) ve Cumhuriyet (3) gazetelerinde yer aldığı görülmektedir. Bu durum, diğer gazetelerin karşılıklı uzlaşma söylemlerini geri planda bıraktığını gösteriyor.

Diğer devletlerin yetkililerinin açıklamalarına en fazla Milliyet (5) ve Hürriyet (2) gazetelerinde yer verilmiştir. Bu açıklamalar Rusya, Türkiye, ABD ve Fransa'nın yetkilileri tarafından yapılmıştır. Bu durum, haberlerde bölgesel ve küresel aktörlerin konuya dair yaklaşımlarına da yer verildiğini göstermektedir. Uluslararası örgütlerin yetkililerinin açıklamaları ise, incelenen haberlerde sınırlı kalmış, Cumhuriyet (1), Sabah (2) ve Milliyet (2) gazetelerinde kendine yer bulmuştur. Bu açıklamalara sınırlı düzeyde

yer verilmesi, haberlerin ağırlıklı olarak yerel ve bölgesel aktörler çerçevesinde sunulduğunu gösteriyor.

Sivil halkın görüşleri, insani ilgi çerçevesinde az yer verilen unsurlardan biri olmuştur. Sivil halkın açıklamalarına yalnızca Sabah (2) ve Hürriyet (2) gazetelerinde rastlanması, insani boyutun daha sınırlı bir çerçevede ele alındığını ve haberlerin büyük ölçüde resmî söylemler doğrultusunda şekillendiğini düşündürmektedir.

Askerî açıklamalar en az kullanılan kategori olup, sadece Sabah ve Milliyet'te 1'er defa yer almıştır. Askerî açıklamaların Rus barış gücü mensupları ve Azerbaycan ordusu mensubu tarafından yapıldığı, ancak Ermenistan ordusuna ait herhangi bir açıklamanın yer almadığı görülmektedir. Bu durum, insani ilgi çerçevesinde incelenen haberlerde askerî perspektifin geri planda bırakıldığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, insani ilgi çerçevesinde incelenen haberlerde Azerbaycan devlet yetkililerinin açıklamalarının baskın olması, çerçeveleme açısından dikkat çekici olup, haberlerin hangi aktörler üzerinden şekillendiğini anlamak için önemli bir bulgudur.

İnsani İlgi Çerçevesi Haberlerindeki Alt Başlıklar

Alt başlıklar, çerçeveleme bağlamında önemli bir işlevi yerine getirir. Haber metnindeki alt başlıklar, hangi unsurların öne çıkacağı ve hangi bakış açılarına odaklanılacağı konusunda belirleyici bir rol oynar. Çerçeveleme sürecinde, haberin ana mesajını etkili bir biçimde iletmek amacıyla belirli konulara odaklanılabilir ve bu odak alt başlıklarla desteklenebilir. Araştırmaya dahil olan gazeteler arasında, Hürriyet gazetesinin özellikle alt başlıkları etkin bir şekilde kullandığı gözlemlenmiştir.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
İnsani Sonuçlar	1	1	1	3	7
Hukuki Ve Adli Süreçler	-	1	1	1	2
Göç	-	-	3	2	5
Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler	2	1	1	5	5
Bölgesel Kalkınma	-	2	-	1	4
Çatışma	-	1	3	2	7
Yardım	-	-	1	2	3
Diğer	-	-	5	1	4

Tablo 14: İnsani İlgi Haberlerinde Alt Başlıkların Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İncelenen haberlere göre, Hürriyet gazetesinde, özellikle insani sonuçlar ve çatışma başlıkları öne çıkmıştır. Bu alt başlıklar, gazetenin haberi insani perspektiften ve çatışmanın etkileri üzerinden çerçevelediğini göstermektedir.

Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler kategorisine ait alt başlıklar, tüm gazetelerde yer almıştır. Bu durum, haberin uluslararası boyutunu ve diplomatik ilişkilerin önemini vurgulayan bir çerçeveleme pratiğini yansıtmaktadır. Özellikle Milliyet ve Hürriyet gazeteleri siyasi ve diplomatik gelişmeler gibi başlıklara ağırlık vermiş, olayın uluslararası boyutunu vurgulamıştır.

Genel olarak, gazeteler, farklı konularda alt başlıklar kullanarak haberlerini farklı bakış açılarıyla iletmişlerdir.

İnsani İlgi Çerçevesi Haberlerindeki Son Cümleler

Haberlerdeki son cümleler, çerçeveleme kavramı ile yakından ilişkilidir. Son cümleler, haberin ana mesajını güçlendirerek okuyucunun olay hakkındaki algısını şekillendiren önemli araçtır. Haberin özünü toparlayan son cümleler, belirli bakış açısını öne çıkararak okurun olayı nasıl anlaması gerektiğine dair yönlendirici rol üstleniyor.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
İnsani Sonuçlar / Esirler ve Kayıplar	1	8	3	-	3
Güvenlik Tehditleri Ve Çatışma	-	3	1	3	3
Barış Ve Diplomatik Gelişmeler	1	3	4	5	3
Yardım	-	3	2	-	2
Göç	-	-	-	1	-
Karabağa Dönüş ve Yeniden İnşa	-	2	1	2	-

Tablo 15: İnsani İlgi Haberlerinde Son Cümlelerin Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Beş gazetenin her birinde, insani ilgi çerçevesi dahilinde analiz edilen haberlerin içerisinde barış ve diplomatik gelişmeleri ifade eden son cümleler bulunuyor. Gazetelerin bu konuyu işlemeleri, taraflar arasındaki gerilimin çözülmesine yönelik olumlu gelişmeleri yansıtmak amacıyla haber çerçevesini insani boyutla bütünleştirmektedir. Bu durum, barış ve diplomasi odaklı haberlerin, insani ilgi kapsamındaki bir medya stratejisinin doğal bir parçası olduğunu göstermektedir.

Milliyet dışında tüm gazetelerde, "İnsani Sonuçlar / Esirler ve Kayıplar" konusuna dair son cümleler yer almakta, bu da insani boyutun medya içeriklerinde vurgulandığını göstermektedir. Diğer yandan, Sözcü hariç tüm gazeteler, insani ilgi çerçevesi dahilinde analiz edilen haberleri arasında bir veya bir kaçını "Güvenlik Tehditleri ve Çatışma" çerçevesi ile sunmayı tercih etmiştir.

Genel olarak, gazetelerin insani ilgi çerçevesinde barış ve diplomatik gelişmelere yer verirken, aynı zamanda güvenlik tehditleri ve çatışma, yardım, göç, yeniden inşa gibi konuları da işlemeleri, konuya dair farklı medya stratejilerini yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, gazeteler, savaşın askeri, diplomatik ve insani boyutlarını farklı ağırlıklarla ele almışlar.

4.4. Ahlaki Değerler Çerçevesi

Bu çerçevede yer alan haberler, çatışma ve diplomatik süreçlerin ahlaki ve etik boyutunu merkeze alarak oluşturulmuştur. Haberlerde tarafların birbirlerine yönelik söylemlerinde doğruluk, adalet, sadakat ve etik değerlere yapılan vurgular öne çıkmaktadır. Ahlaki değerler çerçevesinde sunulan haberler, araştırmacının bakış açısına göre anlam ve nitelik açısından farklılık gösterebilir.

Cumhuriyet Gazetesinden (2024a) bir haberin bu çerçeveye dâhil olduğu görülmektedir. Azerbaycan'ın resmi gazetesinde yayımlanan ve Türkiye Cumhurbaşkanı'na karşı sert ifadeler içeren haber, zaferin sahiplenilmesi ve tarihi gerçeklerin yorumlanması açısından ahlaki bir tartışma doğurmuştur. Bu haber, iki ülke arasındaki tarihi dostluk bağlarının, millî duruşun ve zaferin gerçek sahiplerine dair etik bir sorgulamayı gündeme getirmiştir. Haberin alt başlıklarında yer alan "Ahlaki görevler unutulmamalıdır..." gibi ifadeler, haberin ahlaki değerler çerçevesinde analiz edilmesine olanak tanımaktadır.

Milliyet gazetesinde, ahlaki değerler çerçevesinde değerlendirilebilecek iki haber tespit edilmiştir; ancak, her iki haber arasındaki benzerlik nedeniyle yalnızca bir tanesi incelemeye alınmıştır. Bu haberde "askerlerimiz yüksek profesyonellik ve yüksek manevi değerler sergiledi" alt başlığı, askerlerin hem profesyonellik hem de ahlaki değerler açısından örnek davranışlar sergilediğini vurgulamaktadır.

Haber sayısının sınırlı olması, çerçevelerin temsiliyetini azaltarak elde edilen bulguların genellenebilirliğini zorlaştırmaktadır. Bu sınırlılık nedeniyle haber metinlerinde yer alan görsellerin, kaynakların, açıklamaların, alt başlıkların ve son cümlelerin sınırlı biçimde kullanılması da içerik analizinin derinliğini ve karşılaştırmalı değerlendirme olanaklarını kısıtlamaktadır.

Ahlaki Değerler Çerçevesi Haberlerinde Kullanılan Görseller

Görseller, haberin mesajının iletilmesinde önemli bir rol oynamakta ve haberin vurguladığı politik söylemi ve güç ilişkilerini destekleyici bir nitelik taşımaktadırlar. Ahlaki değerler çerçevesi haberlerinde kullanılan görsellerin ahlaki değerler çerçevesiyle tam anlamıyla örtüştüğü söylenemez; yalnızca içerikle birlikte değerlendirildiğinde kısmen anlam kazanabilecek sınırlı görsel tercihlerdir. Çerçeve dahilinde görsel çeşitliliğin azlığı, haberlerin içeriksel yönlerini derinlemesine analiz etmeyi güçleştirmektedir.

	Cumhuriyet	Milliyet
Azerbaycan Devlet Yetkilileri	1	1
Askeri	1	-

Tablo 16: Ahlaki Değerler Haberlerinde Görsellerin İçeriği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Cumhuriyet gazetesinin haberde Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in ve Azerbaycan ordusuna ait bir birliğin fotoğraflarına yer verilmiştir. Bu görseller, zafer, liderlik ve ulusal birlik kavramlarını ön plana çıkarmaktadır. İlham Aliyev'in fotoğrafı, liderin otoritesini ve karar alma mekanizmasındaki rolünü simgelerken, askeri birlik görseli zaferin somut bir göstergesi olarak sunulmaktadır.

Görsel 4: İlham Aliyev ve Azerbaycan Askerleri

Kaynak: (Cumhuriyet, 2024, Erişim Tarihi: 20.05.2025)

Milliyet Gazetesi de haberinde İlham Aliyevin görselini kullanmıştır.

Ahlaki Değerler Çerçevesi Haberlerinin Kaynakları

Ahlaki değerlere vurgu yapan haberlerin hangi ajans ya da yayın organına dayandırıldığı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

	Cumhuriyet	Milliyet
İHA	-	1
Azerbaycan Devlet Gazetesi	1	-

Tablo 17: Ahlaki Değerler Haberlerinde Kaynak Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ahlaki değerler çerçevesine dahil edilen Cumhuriyet Gazetesi haberinin kaynağı, Azerbaycan'daki resmi yayın organlarından biri “Azerbaycan” Gazetesi olup, devletin görüşlerini yansıtan bir açıklamayı içermektedir. Resmi gazeteler, hükümetlerin ve devlet kurumlarının politikalarını, tutumlarını ve değerlendirmelerini kamuoyuna aktaran önemli kaynaklardır. Bu anlamda, bu haber Azerbaycan hükümetinin tutumunu sergilemektedir. Söz konusu haber, Cumhuriyet Gazetesi tarafından dış haberler servisi kaynak gösterilerek yayımlanmış olup, yalnızca haberin sonunda "Azerbaycan Gazetesi Baş Yazısı" ifadesi eklenmiştir.

Milliyet Gazetesinin haber kaynağı ise İHA'dır.

Ahlaki Değerler Çerçevesi Haberlerinde Aktarılan Açıklamalar

Hem Cumhuriyet hem de Milliyet gazetesinin ahlaki değerler çerçevesinde aktardığı açıklamalar, haberlerin yönelimlerini ve odak noktalarını belirgin bir şekilde yansıtmaktadır.

	Cumhuriyet	Milliyet
Azerbaycan Devlet Yetkilileri	1	1
Diğer Devletlerin Yetkilileri	3	-

Tablo 18: Ahlaki Değerler Haberlerinde Açıklamaların Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Cumhuriyet Gazetesi haberinde, Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan, İsrail Dışişleri Bakanı Yisrael Katz, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve 2001-2004 Azerbaycan Büyükelçisi Ünal Çeviköz tarafından yapılan açıklamalara yer verilmiştir. Özellikle İlham Aliyev'in Karabağ Savaşı'na ilişkin farklı zamanlarda yaptığı açıklamalar ve Türkiye'ye yönelik destek içeren beyanatları öne çıkmaktadır. Haberin genel yönelimi, Azerbaycan tarafının konuya ilişkin yaklaşımının ön plana çıktığını göstermektedir.

İlham Aliyev'in Karabağ Savaşı'na dair açıklamaları ve Türkiye'ye verdiği destek, Azerbaycan'ın bölgedeki tutumunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Milliyet Gazetesi, İlham Aliyev'in açıklamalarına yer vermiş, açıklamalar, gazetenin haber içeriğinde geniş bir şekilde ele alınarak, Aliyev'in politik duruşunu yansıtan bir perspektif sunmuştur.

Ahlaki Değerler Çerçevesi Haberlerindeki Alt Başlıklar

Ahlaki değerler çerçevesinde analiz edilen iki haber, her ne kadar benzer bir çerçevede ele alınmış olsa da, içeriklerinde farklı perspektifler sunan alt başlıklar bulunmaktadır. Bu çerçeve dahilinde Milliyet Gazetesi, konu açısından daha zengin bir alt başlık yapısına sahiptir.

	Cumhuriyet	Milliyet
İnsani Sonuçlar	-	1
Hukuki Ve Adli Süreçler	-	1
Ahlaki Değerler	2	1
Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler	1	1
Bölgesel Kalkınma	-	1
Çatışma		1
Askeri	2	1
Diğer	5	1

Tablo 19: Ahlaki Değerler Haberlerinde Alt Başlıkların Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Cumhuriyet Gazetesi haberinin 10 alt başlığı, Azerbaycan'ın Karabağ Savaşı'na ilişkin ulusal tutumunu ve bölgedeki rolünü vurgulayan belirgin çerçeveler sunmaktadır. İlk dört başlık, Azerbaycan'ın zaferini ve ulusal gücünü öne çıkararak, ulusal gurur ve askeri başarıyı yüceltmektedir. Beşinci başlık "Ahlaki görevler unutulmamalıdır..." ise ahlaki sorumluluklar ve etik değerler üzerinden bir çerçeveleme yaparak, Azerbaycan'ın

uluslararası ilişkilerdeki tutumunu belirginleştirir. “Hayal kırıklığı ve derin üzüntü içindeyiz...” gibi ifadeler, duygusal bir bağ kurarak, izleyicinin empati kurmasına olanak tanır. Sonraki başlıklar, kardeşlik ve samimiyet üzerine vurgular yaparak, Türkiye ile olan ilişkilerin derinliğini ve karşılıklı güvenin önemini anlatır. Bu başlıklar, haberin mesajını net bir şekilde yönlendirirken, Azerbaycan'ın özgüvenini ve bölgedeki stratejik duruşunu yansıtmaktadır.

Milliyet Gazetesi'nde, tablodaki her bir konu başlığı altında en az bir alt başlık yer almakta olup, gazete farklı perspektiflerden konuyu ele alarak geniş bir yelpazede haber içeriği sunmaktadır. Bu durum, gazetenin haberlerini kapsamlı bir şekilde işlerken, her bir konuya ilişkin ayrıntılı bir bakış açısı sağladığını göstermektedir.

Ahlaki Değerler Çerçevesi Haberlerindeki Son Cümleler

Cumhuriyet Gazetesi, haberini Karabağ'ın dönüşümü ve ortak kimlik vurgusu ile tamamlamakta, Milliyet Gazetesi ise barış ve diplomatik gelişmelere odaklanarak barış için olumlu bir çözüm önerisi sunmaktadır.

	Cumhuriyet	Milliyet
Barış Ve Diplomatik Gelişmeler	-	1
Karabağa Dönüş	1	-

Tablo 20: Ahlaki Değerler Haberlerinde Son Cümlelerin Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Cumhuriyet Gazetesi'ndeki haberin son cümleleri, “Zafer hepimizindir, Karabağ da hepimizindir! Yeter ki açık ve dürüst olalım...” ifadesi, haber çerçeveleme kavramı bağlamında, ortak bir kimlik ve kolektif aidiyet duygusunu vurgulamaktadır. Bu çerçeveleme, zaferin sadece Azerbaycan'a değil, tüm Türk dünyasına ait olduğu mesajını verirken, dürüstlük ve şeffaflık çağrısı da güven ve samimiyet üzerine kurulu bir ilişki inşa etmeye yöneliktir. "Açık ve dürüst olalım" ifadesi, etik değerler üzerinden bölgesel işbirliği ve uzun vadeli dostluk anlayışını pekiştiren bir çerçeve sunar. Genel bakıldığında, haberin son cümleleri Karabağ'ın yeniden inşası ve dönüşümü bağlamında değerlendirilebilir.

Milliyet Gazetesi, araştırmanın ana başlığına uygun olarak, haberi barış fikriyle sonlandırarak, konuya dair olumlu bir çözüm arayışını vurgulamaktadır. Bu yaklaşım,

gazetenin diplomatik gelişmelerin barışa yönelik potansiyelini yansıttığını göstermektedir.

Sonuç olarak, bu haberin çerçevelenmesindeki ahlaki boyut, sadece bir zaferin sahiplenilmesinden daha fazlasını ifade etmektedir; aynı zamanda uluslararası ilişkilerde etik sorumlulukları, karşılıklı güveni ve açık iletişimi ön plana çıkarmaktadır.

4.5. Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi

Bu çerçevede yer alan haberler, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaların ve barış süreçlerinin ekonomik etkilerini ele almaktadır. Özellikle bölgedeki ticaret yollarının açılması, enerji projeleri, sınırların normalleşmesi ve ulaşım hatlarının yeniden inşası gibi konular ön plana çıkmaktadır.

Bu bağlamda, Ermenistan ve Azerbaycan arasında yürütülen barış görüşmeleri sonucunda ekonomik iş birliklerinin güçlenmesi ve ticaret yollarının açılmasına yönelik adımlar dikkat çekmektedir. Nahçıvan koridorunun etkinleştirilmesi, demir yollarının açılması ve ticari anlaşmalar, bölgenin ekonomik dinamiklerini değiştirebilecek önemli gelişmeler arasında yer almaktadır. Türkiye ve Azerbaycan'ın ticari ilişkilerinin kolaylaştırılması ve bölgesel ekonomik entegrasyonun artırılması, ekonomik istikrarın sağlanması adına öne çıkan başlıklardır.

Ayrıca, Türkiye, Rusya, İran ve Gürcistan gibi bölge ülkelerinin de sürece dahil olması, ekonomik sonuçların sadece Azerbaycan ve Ermenistan ile sınırlı kalmadığını göstermektedir. Moskova'da gerçekleştirilen üçlü görüşmeler ve uluslararası platformlarda yapılan açıklamalar, ekonomik refahın sağlanması adına diplomatik çabaların sürdüğünü ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, ekonomik sonuçlar çerçevesine dahil olan haberlere göre, çatışmaların ardından oluşan yeni ekonomik düzen, bölgesel iş birliklerinin artırılması ve ticaret yollarının açılması yoluyla sürdürülebilir kalkınma açısından kritik bir fırsat yaratmaktadır. Ancak bu süreç, tarafların diplomatik ilişkileri güçlendirmesi ve bölgesel istikrarı sağlamasıyla doğrudan bağlantılıdır.

Araştırma kapsamında, belirli gazetelerden, belirlenen tarih aralığında ekonomik sonuçlar çerçevesinde değerlendirilen toplam 61 haber seçilmiş ve içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, Sözcü gazetesinden 1, Cumhuriyet gazetesinden 15,

Sabah gazetesinden 2, Milliyet gazetesinden 13 ve Hürriyet gazetesinden 5 haber olmakla 36 haber ekonomik sonuçlar çerçevesi dahilinde incelenmiştir.

Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi Haberlerinde Kullanılan Görseller

Çerçeveye dahil edilen haberlerde görsel kullanımının sayısal açıdan yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Her ne kadar haberlerde görsel kullanım sıklığı açısından Milliyet gazetesi öne çıksa da, içerik çeşitliliği bakımından en kapsamlı gazete Cumhuriyet'tir. Aşağıdaki tablo incelendiğinde, Cumhuriyet'in tüm kategorilere ait görselleri kullandığı ve bu doğrultuda daha geniş bir temsiliyet sağladığı görülmektedir.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
Bayrak	-	1	-	-	-
Azerbaycan Devlet Yetkilileri	-	1	5	12	1
Ermenistan Devlet Yetkilileri	-	5	-	-	2
Diğer Devletlerin Yetkilileri	1	8	6	13	3
Ermenistan-Azerbaycan Ortak Müzakereleri	-	4	1	1	-
Diğer	-	1	1	2	-

Tablo 21: Ekonomik Sonuçlar Haberlerinde Görsellerin İçeriği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo incelendiğinde, ekonomik sonuçlara ilişkin haberlerde kullanılan görsellerin ağırlıklı olarak devlet yetkililerine odaklandığı görülmektedir. Özellikle Azerbaycan ve Ermenistan devlet yetkililerinin yanı sıra, tüm gazetelerde "Diğer Devletlerin Yetkilileri" kategorisinde İran, Rusya ve Türkiye liderlerinin yoğun şekilde temsil edildiği görülmektedir. Bu durum, bölge devletlerinin Karabağ meselesine ve çatışmanın ekonomik yansımalarına duydukları ilgiyi yansıtmaktadır.

Görsel 5: Recep Tayyip Erdoğan, Ceyhun Bayramov ve Hakan Fidan ile Birlikte

Kaynak: (Hürriyet, 2023, Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Cumhuriyet (8) ve Milliyet (13), diğer devlet yetkililerini içeren görselleri en fazla kullanan gazeteler olmuştur. Bu durum, iki gazetenin ekonomik sonuçları bölgesel veya uluslararası bir çerçevede ele alma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Yani, ekonomik sonuçlar sadece iki ülkeyle sınırlı değil, uluslararası aktörlerin müdahale ettiği bir konu olarak sunulmaktadır.

Milliyet gazetesi, Azerbaycan'ı en fazla görselle temsil eden gazete olmuştur. Cumhuriyet ve Hürriyet, Azerbaycan yetkililerine daha sınırlı yer verirken, Sözcü gazetesi Azerbaycan devlet yetkililerini görsel olarak temsil etmemiştir. Genel itibarıyla, Azerbaycan yetkililerine fazla yer verilmesi, haberlerin Azerbaycan merkezli bir perspektifle sunulduğunu düşündürmektedir.

Ermenistan devlet yetkilileri ekonomik sonuçlar haberlerinde görsel olarak sadece iki gazetede temsil edilmiştir. Cumhuriyet gazetesi, Ermenistan yetkililerini en fazla görsel olarak aktaran gazete olmuştur. Sözcü, Sabah ve Milliyet gazeteleri Ermenistan yetkililerini doğrudan görsel olarak temsil etmemiştir. Ermenistan'ın temsilinde genel olarak sınırlı bir görünürlük olduğu söylenebilir, çünkü toplamda yalnızca 7 görselle yer bulmuştur.

Öte yandan, haberlerde insani sonuçlara veya sivil halka ilişkin görsellerin bulunmaması, haberlerin ekonomik çerçevede ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda,

çatışmanın insani boyutundan ziyade, bölgesel ve uluslararası aktörlerin ekonomik ve siyasi çıkarlarını yansıtan görsellerin öne çıktığı söylenebilir.

Tablodan elde edilen sonuç, ekonomik sonuçlar çerçevesinde kullanılan görsellerin, devlet yetkililerine odaklanarak, bölgesel ve uluslararası aktörlerin ekonomik çıkarlarını vurguladığıdır. Analiz edilen haberlerin ekonomik sonuçlar çerçevesinde değerlendirildiği göz önüne alındığında, görsel temsillerinin bu şekilde sonuçlanması uygun bir bulgudur.

Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi Haberlerinin Kaynakları

Ekonomik sonuçlar çerçevesinde, haberlerin büyük bir kısmının resmi ajanslar tarafından sağlandığı ve özellikle Anadolu Ajansı (AA) gibi devlet destekli ajansların bu tür haberlerde baskın bir kaynak rolü üstlendiği gözlemlenmektedir.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
DHA	-	-	-	3	-
İHA	-	1	-	1	-
AA	-	11	1	3	1
ANKA	1	-	-	-	-
Uluslararası Haber Ajansları	-	2	-	1	1

Tablo 22: Ekonomik Sonuçlar Haberlerinde Kaynak Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Anadolu Ajansı (AA), Sözcü dışında tüm gazeteler tarafından kaynak olarak kullanılmıştır. Özellikle Cumhuriyet gazetesi, AA kaynaklı 11 habere yer vermiştir. Bu durum, AA'nın ekonomik olaylar ve sonuçlar üzerinde güçlü bir çerçeveleme etkisi yarattığını ve bu etkileşimin, Cumhuriyet gibi gazetelerde belirgin bir şekilde görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Haber çerçeveleme kuramı bağlamında, bu kaynak çeşitliliği, medyanın haberleri nasıl çerçevelediğini ve belirli ekonomik sonuçları nasıl şekillendirdiğini anlamada önemlidir. Örneğin, Anadolu Ajansı'nın baskın rolü, hükümete yakın bir bakış açısını yansıtabilirken, uluslararası haber ajanslarının varlığı ise daha global bir perspektif sunabilir. Bu, ekonomik sonuçlar çerçevesinin şekillenmesinde medya organlarının sahip olduğu ideolojik ve politik etkilere işaret edebilir.

Ekonomik sonuçlar çerçevesinde haberlerin çoğunlukla resmi ajanslardan alınması durumu, medya organlarının ekonomik olaylara dair haberleri oluştururken daha fazla

resmi ve merkezi kaynaklardan beslendiklerini ve dolayısıyla belirli bir ideolojik çerçeveye daha yakın durduklarını ima etmektedir.

Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi Haberlerinde Aktarılan Açıklamalar

Aşağıdaki tablo, medyanın, ekonomik sonuçlar konusunda belirli devlet yetkililerinin açıklamalarına nasıl yer verdiğini ve bu açıklamaların nasıl bir çerçeveleme işlevi gördüğünü anlamak açısından önemli bir veri sunmaktadır.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
Azerbaycan Devlet Yetkilileri	1	2	1	3	-
Ermenistan Devlet Yetkilileri	-	6	-	1	2
Ortak Açıklama	-	-	-	1	-
Diğer Devletlerin Yetkilileri	1	9	1	10	2

Tablo 23: Ekonomik Sonuçlar Haberlerinde Açıklamaların Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Azerbaycan Devlet Yetkilileri'nin açıklamaları, Sözcü, Sabah, Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde vurgulanırken, Hürriyet Azerbaycan devlet yetkililerinin açıklamalarına yer vermemiştir. Azerbaycan Devlet Yetkilileri'nin açıklamalarının, araştırmaya tabi tutulan dört gazetede de yer alması, Azerbaycan'ın ekonomik sonuçlar üzerindeki etkisinin Türk medyasının çeşitli organlarında geniş bir şekilde yansıtıldığını gösterir.

Ermenistan Devlet Yetkilileri'nin açıklamalarının üç gazetede yayınlanması, Türk medyasının ekonomik sonuçlar odaklı haberlerde Ermenistan yetkililerini de temsil ettiğini göstermektedir. Bu durum, medyanın ekonomik gelişmelerin aktarılmasında sadece Azerbaycan'a değil, aynı zamanda Ermenistan'a ait görüşlere de yer verdiğini ve dolayısıyla bu iki ülkenin ekonomik perspektiflerinin medya çerçevelerinde dengeli bir şekilde temsil edilmeye çalışıldığını ortaya koymaktadır. Ermenistan açıklamalarının özellikle Cumhuriyet ve Hürriyet gibi gazetelerde daha belirgin bir şekilde yer alması, bu medya organlarının Ermenistan'ın ekonomik sonuçlar üzerindeki etkilerini vurgulama eğiliminde olduklarını ifade etmektedir.

Ortak açıklamalara yer verilen sadece bir örnek bulunmaktadır, ve bu açıklama yalnızca Hürriyet gazetesinde yer almıştır. Diğer gazetelerde ise ortak açıklamalara yer verilmemiştir. Bu durum, ortak açıklamaların sınırlı olduğunu ve dolayısıyla medyada da

bu açıklamaların az sayıda temsil edildiğini göstermektedir. Ekonomik sonuçlar çerçevesinde, tarafların ortak bir bakış açısını paylaşmamış olmaları, medya organlarının da bu açıklamaları sınırlı bir şekilde aktarılmasına neden olmuştur.

Diğer devletlerin açıklamalarının, barış süreci aşamasındaki Azerbaycan ve Ermenistan yetkililerinin açıklamalarından daha fazla yer bulması, Türk medyasının bu iki ülke arasındaki savaş sonrası ekonomik durumu küresel perspektiften değerlendirdiğini göstermektedir. Bu durum, özellikle Türkiye'nin konuya dair yaklaşımının ve açıklamalarının daha baskın bir şekilde öne çıkmasının yanı sıra, Rusya, İran ve ABD gibi küresel aktörlerin de ekonomik sonuçlar üzerine olan etkilerinin medya tarafından dikkate alındığını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin ekonomik ve politik açıdan konuya verdiği önemin, Türk medyasındaki yansıması beklenen bir durumdur; ancak bunun yanı sıra, diğer devletlerin yaklaşımının da yer bulması, bölgesel ve küresel ekonomik dengelerin Türk medyasındaki kapsamlı bir şekilde ele alındığını ve uluslararası ilişkilerdeki etkilerin analiz edilmesinin önemli bir boyut kazandığını göstermektedir.

Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi Haberlerindeki Alt Başlıklar

Ekonomik sonuçlar çerçevesinde yer alan haberlerin alt başlıkları incelendiğinde, Milliyet gazetesinin öne çıktığı görülmektedir. İş Birliği ve Bölgesel Kalkınma başlığı, ekonomik sonuçlar çerçevesinde medyada geniş bir şekilde yer bulan ve tüm gazetelerde ele alınan tek alt başlık olarak öne çıkmaktadır. Bu başlık altında sınıflandırılan alt başlıklar, ülkeler arası ekonomik iş birliği, bölgesel kalkınma stratejileri, enerji güvenliği, altyapı projeleri, ticaret anlaşmaları ve bölgesel entegrasyon gibi konuları kapsamaktadır. Bu başlık, bölgesel ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesine ve iş birliğinin teşvik edilmesine yönelik önemli temasları içermektedir.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
Hukuki Ve Adli Süreçler	-	1	-	1	2
Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler	1	9	-	5	1
İş Birliği Ve Bölgesel Kalkınma	2	5	1	14	5
Çatışma	-	8	-	1	2
Diğer	-	1	1	8	-

Tablo 24: Ekonomik Sonuçlar Haberlerinde Alt Başlıkların Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hukuki ve Adli Süreçler başlığı, sadece Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde yer almıştır, bu da hukuki boyutların ekonomik sonuçlar çerçevesinde daha az vurgulandığını ve genellikle belirli gazetelerde ele alındığını göstermektedir. Bu, medyanın ekonomik sonuçları, hukuki sürecin ekonomik etkilerine dair daha sınırlı bir şekilde sunduğunu işaret eder.

Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler başlığı, özellikle Cumhuriyet gazetesinde çokça yer bulmuş (9 kez), diğer gazetelerde ise sınırlı temsil edilmiştir. Bu durum, siyasi ve diplomatik faktörlerin ekonomik sonuçları üzerindeki etkilerinin, bazı gazeteler tarafından daha fazla vurgulandığını gösterir. Siyasi gelişmelerin ekonomik sonuçlarla ilişkilendirilmesi, medyanın olayları sadece ekonomik değil, aynı zamanda siyasi bağlamda da sunma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır.

İş Birliği ve Bölgesel Kalkınma, ekonomik sonuçlar çerçevesinde beklenen şekilde en fazla kullanılan ve tüm gazetelerde yer bulan alt başlık kategorisi olmuştur. Bu durum, bölgesel ekonomik iş birliklerinin ve kalkınma süreçlerinin, ekonomik sonuçlar üzerinde önemli bir etki yarattığını ve medya organlarının bu temayı kapsamlı bir şekilde ele aldığını göstermektedir. Medyanın, ekonomik gelişmeleri sadece kriz ve çatışma bağlamında değil, aynı zamanda iş birliği ve kalkınma perspektifinden de değerlendirmesi, bu başlığın geniş bir şekilde temsil edilmesine olanak sağlamıştır.

Savaşın ekonomik sonuçlar üzerindeki etkilerini anlamak adına, çatışma teması medyada yer bulmuş ve özellikle Cumhuriyet ve Hürriyet gibi gazetelerde vurgulanmıştır. Çatışma başlığının, ekonomik haberlerde yer alması, savaş sonrası ekonomik durumun analiz edilmesinde önemli bir çerçeveleme işlevi üstlenmektedir.

Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki savaş veya barışla doğrudan ilişkili olmayan alt başlıklar, Diğer kategorisi altında yer almıştır. Bu alt başlıklar, esasen Türkiye'nin kendi ekonomisi, iç ve dış siyaseti ile aynı zamanda Filistin konusu ile ilişkilidir.

Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi Haberlerindeki Son Cümleler

Çerçeve içinde değerlendirilen haberler araştırıldığında, ekonomik sonuçların, barış süreci ve diplomatik gelişmelerle bağlantılı olarak ele alındığı son cümlelerle biten haberlerin daha çok olduğu ve tüm gazeteler tarafından ele alındığı gözlemlenmiştir.

	Sözcü	Cumhuriyet	Sabah	Milliyet	Hürriyet
Güvenlik Tehditleri	-	2	-	-	1
Barış Ve Diplomatik Gelişmeler	1	6	1	2	3
İş Birliği	-	7	-	5	-
Karabağa Dönüş ve Yeniden İnşa	-	-	-	1	-
Diğer	-	-	1	5	1

Tablo 25: Ekonomik Sonuçlar Haberlerinde Son Cümlelerin Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Barış ve Diplomatik Gelişmeler başlığı, tüm gazetelerde yer bulmuş ve özellikle Cumhuriyet gazetesinde yoğunlaşmıştır. Bu durum, ekonomik sonuçların barış süreci ve diplomatik gelişmelerle ilişkilendirilerek ele alındığını ve bu unsurların haberlerin son cümlelerinde de ön plana çıkarıldığını göstermektedir.

Güvenlik Tehditleri başlığı ise yalnızca Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde yer almıştır. Medyanın güvenlik tehditlerini ekonomik sonuçlarla ilişkilendirerek ele alması, ekonomik gelişmelerin yalnızca finansal verilerle değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik koşullarının da etkisi altında şekillendiğini ortaya koymaktadır.

İş Birliği başlığı, Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde yer alırken, Karabağa Dönüş ve Yeniden İnşa başlığı yalnızca Milliyet gazetesinde görülmektedir, bu da diğer gazetelere

nisbette bölgesel kalkınma ve yeniden inşa süreçlerinin özellikle Milliyet tarafından daha fazla gündeme getirildiğini göstermektedir.

Diğer kategorisine dahil olan son cümleler, konuya ilişkin olmayan, ancak haberlerin genel bağlamında yer alan ifadeleri içermektedir.

Sonuç olarak, ekonomik sonuçlar çerçevesindeki haberlerin son cümleleri, barış süreci, diplomatik gelişmeler ve güvenlik tehditleri gibi temalarla şekillenmiş olup, bu unsurların medyada farklı gazetelerde değişen yoğunluklarla yer bulduğu görülmektedir.

SONUÇ

Toplumu bilgilendirmek amacıyla yola çıkan medya, sadece bu işlemi gerçekleştirmekle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bilgileri verirken burada farklı değişkenler ve etkiler sebebiyle paylaştığı bilgileri sınırlayabilmekte; olayın, hadisenin bir yanını, bir tarafını okuyucu ile paylaşırken diğer taraflarını sınırlı şekilde gösterebilmektedir. Bu sınırlandırmalar ve olayların yansıtılma şekli, akademik literatürde “çerçeveleme” kavramı olarak adlandırılarak sosyal gerçekliği şekillendiren bir araç niteliğinde kabul görmüştür. Kavramın ilk sosyolojik değerlendirilmesi 20. yüzyılın ortalarında yapılmış ve bu değerlendirmeye göre çerçeveleme işlevi, mesajı ileten kişinin mesajı kendi algılarına göre şekillendirerek, olayın kendisi tarafından değerli gördüğü tarafları iletmesiyle oluşmaktadır.

Modern dönemde bu işlevin aktörleri değişmiş; daha geniş bir açıdan yaklaştığımızda kişisel nitelikten çıkarak daha büyük bir niteliğe ulaşmıştır. Yani bu anlamda, sınırlar ve çerçeveler yalnızca gazetecinin bireysel tercihleriyle ilgili değildir. Burada “algı” kavramı, şimdiki karşılığıyla “fayda” ve “çıkar” anlamlarıyla eşdeğerdir. Bu çıkarlar medyanın çeşitli yönleriyle bağlantılıdır; bunlar arasında sahiplik yapıları, ideolojik yönelimler, politik ve ekonomik baskılar, kültürel etkenler vb. yer almaktadır. Bu ve diğer etkenlerin etkisiyle şekillenen haberler, okuyucunun dünyaya dair bilgi ve algısını şekillendirmektedir. Okuyucu, çerçevelerin etkilerini genellikle gözlemlemeden ve fark etmeden kavramaktadır. Bu anlamıyla çerçevelemeyi, okurların gazetecilerin sunduğu çerçeveleri benimseyerek dünyayı benzer bir şekilde görmeleriyle ilgili bir süreç olarak değerlendirmek mümkündür.

Semetko ve Valkenburg (2000, s. 95) çalışmalarında çerçeveleri beş tema altında ayırmaktadır: Meselelerin sorumluluğunu belirli aktörlere atfeden Sorumluluk Çerçevesi, farklı aktörler arasındaki çatışmaları vurgulayan Çatışma Çerçevesi, insani hikâyeleri öne çıkaran İnsani İlgi Çerçevesi, sorunları ahlaki ilkeler bağlamında ele alan Ahlakilik Çerçevesi ve konuları maliyetler açısından değerlendiren Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi. Bu çerçevelerin etkisiyle yapılandırılan algının bazı unsurları vardır. Bu unsurlar ise Tankard (2001, s. 100) tarafından akademik literatüre kazandırılmıştır. Bunlar: Manşetler, alt başlıklar, fotoğraf seçimi, fotoğraf alt yazıları, kaynak seçimi, alıntılar, tanıtımlar, logolar, istatistikler ve diyagramlar, son cümleler ve son paragraflardır.

Bu araştırmada da bu iki yaklaşım ana temeller olarak değerlendirilerek araştırmanın ana sütünunu teşkil etmiş; elde edilen tüm haberler ilkin aşamada Semetko ve Valkenburg'un haber çerçevelelerine göre ayrılmış, ikinci aşamada ise tüm haberler Tankard'ın haber çerçeveleme unsurlarından olan görseller, kaynaklar, alıntılar, alt başlıklar ve son cümleler aısından analize tabi tutulmuştur.

İnsan yaradılışından beri baş gösteren çatışmalar, zaman geçtikçe daha büyük bir ölçekte gerçekleşmiş ve bu çatışmaları savaşlar takip etmiştir. Farklı aktörler arasında, farklı büyüklüklerde yaşanan tüm savaşlar, bu ya da başka şekillerde medyanın, basının ve iletişimcilerin ilgi alanında olmuş; her devrin kendine has iletişim teknolojileri vasıtasıyla bu savaşlar hakkında insanlara bilgiler verilmiştir. Günümüz dünyasında da devam eden savaşlar, medya gündeminin büyük bir kısmını kapsamaktadır. Her medya kuruluşu, farklı etkenler doğrultusunda aynı savaşın farklı yönlerine odaklanabilir; savaşı farklı şekillerde yansıtarak olayla ilgili farklı algılar yaratabilmektedir. Bu da yukarıda bahsettiğimiz çerçeveleme kavramının günümüzde de aktüel olduğunu, bir medya stratejisi olarak varlığını sürdürdüğünü ve güçlendiğini göstermektedir. Kırım Savaşı ile kurumsallaşan Savaş Gazeteciliğinde yaygın olarak kullanılan haber çerçeveleme stratejisi, 1970'lerde literatüre kazandırılan ve şiddetsiz çözüm yollarını vurgulayan Barış Gazeteciliği için de bir istisna değildir. Literatürde çerçeveleme kuramı savaş gazeteciliği bağlamında çokça araştırılmış olsa da, bu konuda barış gazeteciliği için bir boşluk bulunmaktadır.

Bu bağlamda, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki uzunsürelili çatışma ve zaman zaman patlak veren savaşlar da, Türkiye'de medya alanında araştırma yapan akademisyenler için bir odak noktası olmuş ve bu konuyla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 20. yüzyılın ilk dönemlerinden itibaren iki millet arasındaki etnik ve dini çatışmalarla ilgili disiplinlerarası çalışmalar yapılmıştır. Özellikle iki ülke arasında gerçekleşen 2020 yılı 44 Gün Savaşı'nın Türkiye ve dünya mediasındaki temsili araştırılmış ve bu sayede literatüre katkılar sunulmuştur. Ancak, ülkeler arasında 44 günlük Karabağ Savaşı'ndan iki yıl sonra başlatılan barış süreciyle ilgili atılan adımların haberleştirilmesi ve medyada sunumu konusunda, olası barış sürecine dair kapsamlı araştırmalara ise rastlanmamaktadır. Bu araştırmanın söz konusu boşluğu kısmen doldurmasını temenni ediyoruz. Çalışma, barış sürecine ait haberlerin Türkiye mediasında nasıl çerçeveslendiğine odaklanmıştır. Araştırma, Türkiye için hem tarihsel ve kültürel olarak

köklerle bağılı olduğu hem de resmî olarak müttefiki olduğu Azerbaycan açısından olduğu kadar; zaman zaman sorunlar yaşansa da, günümüzde barış gündemiyle birlikte normalleşme süreci için adımlar atılan Ermenistan açısından da değerlidir. Bu konuda Türkiye medyasının Azerbaycan ve Ermenistan arasında var olan barışma sürecine dair ilişkileri nasıl ve hangi çerçeveler dahilinde sunduğu kadar, bu konuda yapılan akademik araştırmalar da medyanın sonraki adımlarına yön vermek açısından önem taşımaktadır.

Araştırma kapsamında örnekleme dâhil edilen tüm gazetelerde — Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü ve Cumhuriyet — konuya ilişkin haberlere yer verilmiş; böylece veri doygunluğu sağlanmıştır. Genel olarak konuya ilişkin toplam 525 haber elde edilmiş, analiz kriterlerine uygun olan 415 haber içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu haberler, Azerbaycan ve Ermenistan yetkililerinin ve iki ülkenin de dışişleri bakanlarının Cenevre’de barış görüşmeleri için toplandığı 2 Ekim 2022 tarihi ile Azerbaycan Dışişleri Bakanı’nın iki ülkenin olası barış anlaşması metni üzerinde uzlaştığını açıkladığı 13 Mart 2025 tarihi arasında yayımlanmıştır.

Elde edilen haberlere ilişkin araştırma sonucuna uygun olarak, Türkiye medyasının Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki barış sürecine ait yapmış olduğu haberlerin Semetko ve Valkenburg tarafından ileri sürülen çerçeve temalarına göre dağılımı şu şekildedir: Sorumluluk çerçevesi: 215, Çatışma çerçevesi: 108, İnsani ilgi çerçevesi: 55, Ekonomik sonuçlar çerçevesi: 36, Ahlaki değerler çerçevesi ise 2 haberde yer almıştır.

Sorumluluk çerçevesi, Türkiye medyasının Azerbaycan ve Ermenistan barış sürecine ilişkin haberleri yayınlarken gazeteler tarafından hem ayrı ayrı hem de toplamda en çok kullandığı çerçevedir. İlk aşamada 261 haber bu çerçeveye ait edilmiş, bunlardan 215’i analize tabi tutulmuştur. Gazetelerin sorumluluk çerçevesi kapsamında paylaştığı haberlerin sayısı şu şekildedir: Sözcü gazetesi: 14, Cumhuriyet: 55, Sabah: 43, Milliyet: 47, Hürriyet: 56 haber.

Bu çerçevede yer alan haberler, Azerbaycan, Ermenistan, üçüncü devletler ve uluslararası örgütlerin barış sürecine ilişkin üstlendikleri veya kendilerine atfedilen sorumlulukları konu edinmektedir. Azerbaycan ve Ermenistan arasında bir mukayese söz konusu olduğunda, Azerbaycan tarafının aldığı sorumluluklar veya çatışma bağlamında Ermenistan’a yüklediği sorumluluklar, bu çerçevede en çok yer alan haberlerdir. Sorumluluk üstlenen diğer devletler arasında en çok yer verilenler ise Türkiye, Rusya ve ABD olarak gözlemlenmiştir.

Sorumluluk çerçevesi dâhilinde söz konusu gazetelerin görsel kullanımı, Azerbaycan'ın resmî pozisyonunu öne çıkaran bir çerçevelemeyi benimsediklerini göstermektedir. İhlas Haber Ajansı (İHA), toplamda 73 haberle, sorumluluk çerçevesi kapsamında açık ara en çok başvurulmuş ajans konumundadır. En çok başvurulmuş açıklama kaynaklarının ise Azerbaycan devlet yetkilileri (112) ve diğer devletlerin yetkilileri (111) olduğu görülmektedir. Ermenistan devlet yetkililerinin açıklamaları ise daha az (59) yer bulmuştur. Bu çerçevede yer alan haberlerde, “Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler” alt başlık kategorisinin tüm gazetelerde açık bir şekilde baskın olduğu görülmektedir. “Barış ve Diplomatik Gelişmeler” kategorisinin ise tüm gazetelerde açık ara en çok kullanılan son cümle teması olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, sorumluluk çerçevesi kapsamındaki haberlerin analizinden elde edilen bulgulara göre, Türkiye medyası Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki olası barış sürecini, Azerbaycan'ın olaylara ilişkin resmî söylemi doğrultusunda, genellikle çözüm odaklı ve diplomatik çerçevede sunma eğilimindedir.

Çatışma haberleri 137 haberden seçilerek incelenen 108 haberle Sorumluluk haberlerini takip etmektedir. Haberlerin gazetelerdeki sayı dağılımı şu şekildedir: Sözcü gazetesi 4, Cumhuriyet gazetesi 41, Sabah gazetesi 30, Milliyet gazetesi 15 ve Hürriyet gazetesi 18 haber.

Bu çerçevede yer alan haberler Azerbaycan ve Ermenistan arasında yaşanan sınır çatışmalarını, askeri hareketlilikleri, silahlı çatışmaları, karşılıklı misillemeleri ve aynı zamanda Ermenistan'da Paşinyan hükümetine karşı yükselen istifa taleplerini merkeze alıyor. Tarafların birbirlerini suçlayan açıklamaları bu çerçevenin haber içeriklerinde en büyük yer kapsamaktadır. Haberlerde Ermenistan'a silah yardımları ve Azerbaycan'ın buna karşı açıklamaları da önemli bir yer tutmaktadır. Bu kapsamda, özellikle Fransa'nın Ermenistan yanlısı söylemleri ve diplomatik girişimleri sonrasında Azerbaycan tarafından yapılan Fransa karşıtı açıklamalar da Türkiye medyasında geniş yer alıyor.

Çatışma çerçevesi dahilinde askeri temalı görseller yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Bu, çatışmanın şiddet ve askeri boyutunun medyada öne çıkarılmasına yönelik bir eğilimi yansıtmaktadır. Ele alınan çatışma haberlerinde Anadolu Ajansı (AA) öne çıkan haber kaynağıdır. Bu çerçevede de kullanılan açıklamaların büyük çoğunluğunun Azerbaycan devlet yetkililerine ait olması ile birlikte Azerbaycan'ın söylemlerinin ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Çatışma temalı alt başlıklar beklendiği şekilde en çok kullanılan alt

başlık teması olmuştur. Son cümlelerde de çoğunlukla güvenlik tehditleri ve çatışma temalarına vurgu yapılmıştır.

Sonuç olarak, çatışma çerçevesi dahilinde değerlendirilen haberler çatışma kavramını tam anlamıyla yansıtmaktadır. Bu haberlerde çözüm, barış, yardım ve yeniden inşa gibi temaların oldukça geri planda kaldığı gözlemlenmiştir. Bu, Türkiye medyasının Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkileri devam eden bir kriz ve çatışma olarak yansıtmaya eğiliminde olduğunu göstermektedir.

İlgili gazetelerden toplanan haberler arasında insani ilgi çerçevesine ait haberler 54 haberle temsil olunmaktadır. Gazetelerin insani ilgi çerçevesinde yayımladıkları haberler sayı itibarıyla şu şekilde sıralanmıştır: Sözcü gazetesinden 2, Cumhuriyet gazetesinden 19, Sabah gazetesinden 11, Milliyet gazetesinden 11 ve Hürriyet gazetesinden 11 haber. İnsani ilgi çerçevesi dahilinde analize tabi tutulan haberlerin en esas konusu, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaların ve diplomatik süreçlerin insanlar üzerindeki etkileridir. Bu anlamda, savaş mağdurlarının durumu, zorunlu göçler, kayıp kişilerin akıbeti, insani yardımlar ve esir değişimleri gibi temalar içeren haberler bu çerçeve dahilinde değerlendirilmiştir. Özellikle Karabağ'dan göç eden sivil halkın yaşadığı insani kriz ve barış sürecine yönelik umutlar, bu haberlerin odak noktasıdır.

İnsani ilgi çerçevesi dahilinde değerlendirilen haberlerde, beklenenin aksine askeri temalı görseller daha ön planda olmakla birlikte esirler, mülteciler ve göç temalı görseller tüm gazeteler tarafından kullanılmıştır. İnsani ilgi çerçevesinde yayımlanan haberlerde Anadolu Ajansı (AA), en fazla başvurulan ajans olarak öne çıkmaktadır. Araştırma kapsamında insani ilgi çerçevesinde de, diğer çerçevelerde olduğu gibi haberlerde en fazla Azerbaycan devlet yetkililerinin açıklamalarına yer verildiği görülmüştür. Açıklamaların içeriği, Ermenistanlı insanlara yönelik insani yardım amacıyla şekillenmiştir. Bu, haberlerin hangi aktörler üzerinden şekillendiğini anlamak açısından önemli bir bulgudur. "Siyasi ve diplomatik gelişmeler" alt başlığı 14 kez kullanılmış, "İnsani sonuçlar" ve "Çatışma" alt başlıkları ise her biri 13 kez tekrarlanmak suretiyle haberlerde yer almıştır. Beş gazetenin her birinde, insani ilgi çerçevesi dahilinde analiz edilen haberlerin içerisinde barış ve diplomatik gelişmeleri ifade eden son cümleler bulunmakta olup, bu 16 haberle en çok kullanılan son cümle kategorisidir. İnsani sonuçlara odaklanan son cümleler ise bu kategoriyi 15 haberle takip etmektedir.

Sonuç olarak, insani ilgi çerçevesinde insani sonuçların yanı sıra barış ve diplomatik gelişmelere yer verilmiş, aynı zamanda güvenlik tehditleri ve çatışma temaları da haberlerde görünür şekilde işlenmiş ve bu çerçeve Azerbaycan perspektifinden sunulmuştur.

İlgili gazetelerden toplanan haberlerin analize tabi tutulduğu diğer çerçeve, Ekonomik Sonuçlar çerçevesidir. Bu çerçeve dahilinde toplam 36 haber olmakla Sözcü gazetesinden 1, Cumhuriyet gazetesinden 15, Sabah gazetesinden 2, Milliyet gazetesinden 13 ve Hürriyet gazetesinden 5 haber değerlendirilmiştir.

Ekonomik sonuçlar çerçevesindeki haberlerde, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaların ve barış sürecinin mevcut ve gelecekteki ekonomik etkilerinden söz edilmektedir. Haberlerde, barış anlaşmasının imzalanmasının ardından ekonomik iş birliklerinin güçlenmesi ve ticaret yollarının açılmasına vurgu yapılmaktadır. Türkiye medyasında bu ekonomik sonuçlar, yalnızca Azerbaycan ve Ermenistan ile sınırlı kalmayıp, diğer devletler açısından da ele alınmaktadır. Özellikle barışın sağlanması durumunda Türkiye ve Azerbaycan'ın ticari ilişkilerinin, bölgesel ekonomik entegrasyonun artırılması esas başlıklardandır. Konu, Rusya, İran ve Gürcistan gibi bölge ülkelerinin de ekonomik çıkarları doğrultusunda değerlendirilmekte; bu durum ise Türkiye medyasında Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkilerin ne denli büyük ekonomik etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Bu çerçevedeki haberlerde, “Diğer Devletlerin Yetkilileri” kategorisine ait görseller açık ara en çok kullanılan görsel kategorisi olmuş; bu haberlerde İran, Rusya ve Türkiye liderlerinin yoğun şekilde temsil edildiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda gazeteler, bölgesel ve uluslararası aktörlerin ekonomik çıkarlarını vurgulamaktadır. Kaynak olarak Anadolu Ajansı (AA)'nın haberlerde baskın bir rol üstlendiği gözlemlenmiştir. Açıklamalar ve alıntılar açısından değerlendirildiğinde, diğer devlet yetkililerinin açıklamalarına, Azerbaycan ve Ermenistan yetkililerinin açıklamalarından daha fazla yer verilmesi, Türk medyasının savaş sonrası ekonomik durumu küresel perspektiften değerlendirdiğini göstermektedir. Ekonomik Sonuçlar çerçevesinin kriterlerine uygun olarak “İş Birliği ve Bölgesel Kalkınma” alt başlığı, ilgili gazetelerde geniş bir şekilde yer bulan ve tüm gazetelerde ele alınan alt başlık olarak öne çıkmaktadır. Haberlerin son cümleleri değerlendirildiğinde, ekonomik sonuçların daha çok barış süreci ve diplomatik

gelişmelerle bağlantılı olarak ele alındığı ve bu tema altındaki son cümlelerin tüm gazeteler tarafından kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, analize tabi tutulan haberler doğrultusunda, Azerbaycan ve Ermenistan'ın konuya ilişkin yaklaşım ve perspektiflerini sunmakla birlikte, Türkiye medyasının iki ülke arasındaki olası barış süreci sonrasındaki ekonomik değişiklikleri ve çıkarları daha çok küresel bir perspektiften değerlendirdiği; bu çıkarların hayata geçmesi için haberlerde özellikle barış ve diplomatik gelişmelere ait vurgular yaptığı görülmüştür.

Ahlaki Değerler çerçevesi, 2 haber ile araştırmada en az temsil olunan çerçeve türüdür. Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri birer haberle bu çerçevede temsil olunmuştur.

Bu çerçevede yer alan haberler, çatışma ve diplomatik süreçlerin ahlaki, etik ve manevi boyutunu merkeze alarak oluşturulmuştur. Çerçeve dahilindeki haberlerden biri, askerlerin yüksek manevi değerler sergilediğini vurgulamakta; diğeri ise “Ahlaki görevler unutulmamalıdır...” gibi ifadelerle haberin ahlaki değerler çerçevesinde analiz edilmesine olanak tanımaktadır.

Çerçeve kapsamında, Azerbaycan Cumhurbaşkanı'na ait 2 fotoğraf ve Azerbaycan ordusuna ait 1 fotoğraf kullanılmıştır. Bir haber, Azerbaycan devlet gazetesini kaynak gösterirken; diğeri, İhlas Haber Ajansı'nı (İHA) kaynak olarak kullanmıştır. Diğer devlet yetkililerinin açıklamalarına (3) bu kategoride, Azerbaycan devlet yetkililerinin açıklamalarından (2) daha fazla yer verilmiştir. “Ahlaki Değerler Hakkında” ve “Askerî” temalı alt başlıklar, her biri 3 kez kullanılarak en çok tercih edilen alt başlıklar olmuştur. Son cümlelerde ise barış ve diplomatik çabalar ile Karabağ'a dönüş konuları öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak, haber sayısının sınırlı olması çerçevenin temsiliyetini azaltmakta ve elde edilen sonuçların genellenebilirliğini zorlaştırmaktadır. Ancak analiz sonuçları, Ahlaki Değerler çerçevesinin de yalnızca iki ülke arasındaki çatışmayı ve barış sürecini değil, aynı zamanda konuya ilişkin küresel bir perspektifi yansıttığını göstermektedir. Bu haberler, uluslararası ilişkilerde etik sorumlulukları, karşılıklı güveni ve açık iletişimi ön plana çıkarmaktadır.

Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki barış sürecinin Türkiye medyasında sunumu, çerçeveleme kuramı açısından değerlendirildiğinde ve analiz edilen tüm haberlerin bulguları bütüncül olarak ele alındığında, konuya ilişkin çeşitli sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Konunun araştırmaya tabi tutulan tüm gazetelerde yer alması, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki barış sürecine ilişkin gelişmelerin Türkiye medyasının dikkatinde olduğunu ve bu konunun medyada geniş bir şekilde yer bulduğunu göstermektedir. İncelenen haberlerin çerçeve türü ve temaları dikkate alındığında, Türkiye medyasının Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki barış sürecini daha çok sorumluluk çerçevesi dâhilinde ele aldığı, tarafların birbirine atfettiği sorumluluklara ve aynı zamanda uluslararası örgütler ile diğer devlet yetkililerinin konuya ilişkin üstlendikleri sorumluluklara odaklanan haberlerin yoğunluk taşıdığı görülmektedir. Barışa dair üstlenilen sorumlulukların yer aldığı haberlerin de Sorumluluk Çerçevesi kapsamında değerlendirilmesi, bu çerçevenin barış sürecine dair haberlerde en sık kullanılan çerçeve olmasını anlamlı kılar. Bu bağlamda, Türkiye medyasında iki ülke arasındaki barış sürecinin sorumluluk çerçevesiyle sunulması, resmi politikaların desteklenmesi açısından işlevsel olsa da, iki ülke arasındaki barış sürecine ait ilişkilerin çok boyutlu doğasını yeterince yansıtmadığı sürece barış inşası sürecine sınırlı katkı sağlayabilir. Başka bir ifadeyle, çatışmanın insani, etik ya da ekonomik boyutlarının geri planda kalmasına neden olabilir. Bu durumda kamuoyu, yalnızca resmi söylemle sınırlı bir bilgiye maruz kalacaktır. Bu nedenle, medya içeriklerinde farklı çerçevelerin dengeli bir biçimde kullanılması, daha bütüncül bir kamuoyu oluşumu açısından önem arz etmektedir.

Araştırma, barış sürecini ifade eden haberler olmasına rağmen; çatışma, güvenlik, askeri hareketlilik gibi temaların haberlerde öne çıkması, medyanın barış inşasından ziyade çatışma sürecine odaklandığını ortaya koymaktadır. Bu anlamda, Çatışma Çerçevesi en çok kullanılan ikinci çerçeve olmuştur. Haberlerde Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkilerin şiddet ve askeri yönü, kullanılan görsel materyallerle de desteklenmiştir. Barış gazeteciliğine odaklanıldığında ise, bu durum barış gazeteciliği ilkeleriyle çelişmektedir. Bu, Türkiye medyasının Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerini devam eden bir kriz ve tehdit bağlamında sunma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Öte yandan, İnsani İlgi çerçevesinin de nispeten yüksek bir temsil oranına sahip olması (54), medyanın zaman zaman çatışmanın sivil etkilerine ve insani kriz boyutlarına da dikkat çektiğini ortaya koymaktadır. Ancak bu çerçevenin, Sorumluluk ve Çatışma çerçevelerinin gerisinde kalması, insani perspektifin haber anlatılarında ikincil düzeyde kaldığını göstermektedir. Bu durum, barış gazeteciliği ilkeleri açısından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Ekonomik fırsatlar ve bölgesel kalkınma boyutunu temsil eden haberler ise diğer çerçevelere kıyasla daha az sayıda olmakla birlikte (36 haber) medyada yer almaktadır. Dolayısıyla, Ekonomik Sonuçlar çerçevesi barış sürecinin geleceğe dönük umutlarını yansıtmaya potansiyeline sahip olsa da, bu potansiyelin Türkiye medyasında sınırlı şekilde kullanıldığı görülmektedir. Ahlaki Değerler çerçevesinin oldukça düşük düzeyde temsil edilmesi ise, medya içeriklerinde etik, manevi ve insani sorumluluklara dayalı bir söylemin sınırlı ölçüde yer bulduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuçlar, gazetelerin birincil haber üreticisi olmak yerine hazır ajans haberlerini kullanmayı tercih ettiğini göstermektedir. Tüm çerçevelerde kaynak olarak başvuru ajanslar, resmi ve devlet politikasını destekleyen haber ajanslarıdır. Uluslararası medyanın ve muhalif medyanın konuya ilişkin haberleri, araştırmaya dâhil olan gazeteler tarafından sınırlı şekilde kullanılmıştır. Çerçeveleme kuramına göre yaklaşıldığında, medya bir olayın hangi yönünün öne çıkarılacağına, nasıl sunulacağına ve hangi temalarla ilişkilendirileceğine karar verir. Bu durumda ise gazeteler, haberin çerçevesini doğrudan ajanslardan aldığı için Türkiye medyasında çerçeveyi belirleyen aktör ajanslardır, gazeteler değil. Bu da Türkiye medyasında tek yönlü ve resmi odaklı bir çerçevelemeye neden olur. Bu tez konusunun ana odak noktası olan barış gazeteciliği ve barış sürecinin Türkiye medyasında sunumu açısından da bir istisna değildir. Bu durum, medyada çerçevelemenin homojenleştiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, Türkiye medyasının, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki barış sürecine ilişkin haber sunumlarında, ağırlıklı olarak Azerbaycan'ın ve Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda bir çerçeve benimsediği görülmektedir. Bu bağlamda, haberlerde sadece iki ülkenin değil, bölgesel ve uluslararası aktörlerin tutum ve açıklamalarına da yer verilerek süreç evrensel bir bakış açısıyla sunulmuştur. Bununla birlikte, Ermenistan'ın barış sürecine ilişkin tutum ve açıklamaları, sınırlı düzeyde de olsa, medyada yer bulmuş; bu da Türkiye medyasının konuya tek taraflı yaklaşmadığını, ancak Ermenistan perspektifinin ikincil düzeyde temsil edildiğini göstermektedir.

Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda, barış sürecinin medyadaki sunumunun daha nitelikli ve yapıcı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için bazı öneriler geliştirilmiştir. Öncelikle, ajans haberlerine olan bağımlılığın azaltılması, saha muhabirliğinin teşvik edilmesi ve olayların gerçekleştiği bölgelerden doğrudan bilgi ve

kaynak teminine önem verilmesi gerekmektedir. Bu durum, haber içeriklerinin daha özgün ve derinlemesine olmasına katkı sağlayacaktır.

Bunun yanı sıra, barış süreciyle ilgili haberlerde yalnızca resmi açıklamalarla sınırlı kalınmamalı; sivil toplum temsilcileri, alan uzmanları ve halkın farklı kesimlerinden gelen görüşlere de yer verilerek çok sesli ve kapsayıcı bir haber dili benimsenmelidir.

Son olarak, medya içeriklerinde çatışma ve askeri hareketlilik gibi çatışma odaklı temalara ağırlık vermek yerine, barış gazeteciliği ilkelerine uygun, çözüm odaklı ve yapıcı bir yaklaşımın benimsenmesi önem taşımaktadır. Bu tutum, medyanın barış süreçlerine olumlu katkı sunma potansiyelini güçlendirecektir.

Bu tez çalışmasının, benzer konularda yapılacak karşılaştırmalı araştırmalara veri sağlaması ve ileride konuya ilişkin gerçekleştirilecek diğer akademik çalışmalara yol gösterici nitelikte katkılar sunması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdallı, H. (2009). Dağlıq Qarabağ: Azərbaycanca Erməni Təcavüzü Və Beynəlxalq Təşkilatların Mövqeyi. Bakı: Prezident Kitabxanası.
- Abdullayev, E. (2004). Dağlıq Qarabağ Problemləri Beynəlxalq Hüquq Müstəvisində. Bakı: Təhsil Nəşriyyatı.
- Ahmadov, E. (2012). Ermənistanın Azərbaycana Təcavüzü (1987-2011). Bakı: Letterpress.
- Alankuş, S. (2016). Barış Gazeteciliği Elkitabı. İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
- Aliyev, H. (2005). Dağlıq Qarabağ Həqiqətləri. Bakı: Renessans Yayınları.
- Aliyev, T. (2006). Dağlıq Karabağ Sorunu Ve Uluslararası Örgütler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altınalan, H. (2022). İkinci Karabağ Savaşında Ermeni Propagandası Ve Medya. Türkbilig, 0 (44), 153-176.
- Altınalan, H. (2023). II. Karabağ Muharebesi Sürecinde Fransız Medyası. Uluslararası Beşeri Bilimler Dergisi, 9 (19), 49-68.
- Arslanlı, A. (2015). Karabağ Sorunu Ve Türkiye-Ermenistan İlişkileri. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Atabek, N. (2012). Gündem belirleme yaklaşımı. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (7). <https://doi.org/10.17064/iuifhd.69007>
- Atabek, N., & Uztuğ, F. (1998). Haberlerde çerçeveleme ve öne çıkarma. Kurgu Dergisi, 15(15), 96–105.
- Atay, S. E. (2019). Çerçeveleme kuramı: 27 Nisan e-muhtıra haberlerinin Türk yazılı basında sunumu. Atatürk İletişim Dergisi, (18), 5–24.
- Ata Kuduban, D., & Kaya, M. (2018). Karabağ sorununa uluslararası güçlerin yaklaşımları üzerine tarihsel bir değerlendirme. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 7(21), 923–949.
- Bateson, G. (1955). A Theory Of Play And Fantasy. A. P. Psychiatric Research Reports, 2, 39-51.
- Bateson, G. (1972). Steps To An Ecology Of Mind: Collected Essays İn Anthropology, Psychiatry, Evolution, And Epistemology. Chicago: University Of Chicago Press.
- Bayramov, A. (2020). Ermenistan Devletinin Kurulması Ve Bölgeden Azerbaycan Türklerinin Zorunlu Göç Ettirilmesi (1906-1953). ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (2), 377-399.

- Bennett, W. L. (2012). The Personalization Of Politics: Political Identity, Social Media, And Changing Patterns Of Participation. The ANNALS Of The American Academy Of Political And Social Science, 644(1), 20-39.
- Bilgin, M. S. (2020). Karabağ Zaferine Giden Süreç Ve Jeopolitik Sonuçları. Karabağ Zaferi: Kafkasya’da Yeni Dengelerden Türk Ve İslam Dünyasında Yeni İşbirliği Modeline, ULİSA, 12 (8), 14-19.
- Bozkurt, G. (2019). “Barış Dili” Temelinde Gazetecilik. Uluslararası Kültürel Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(2), 547-557.
- Cafarova, E., Hüseyinov, V., Bağirov, O., Hacıyev, Ş. Ve Asgarova, R. (2021). 44 Günlük Qarabağ Müharibəsi: Müləhizə Və Nəticələr. Bakı: Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzi.
- Canar, B. (2012). Rusya Federasyonu’nun Azərbaycan İle İlişkileri. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1), 21-38.
- Çoban, B., & Yanıkkaya, B. (2013). Barış Medyası Olarak Alternatif Medyalar Ya Da Alternatif Medyanın Barış İle İmtihani. Making And Undoing Of Peace/Conflict: 3th International Conference In Communication And Media Studies. Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Danacı, Ö. (2005). Siyasi Kampanyalarda Medya: Yazılı Basın Haberlerinde "Çerçeveleme" Ve "Öne Çıkarma"Nın Politikacı Temsilindeki Rolü (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- D'Angelo, P. (2017). Framing: Media Frames. The International Encyclopedia Of Media Effects, 2, 634-644.
- Davis, D. K., & Kent, K. (2013). Journalism Ethics In A Global Communication Era: The Framing Journalism Perspective. China Media Research, 9(2).
- De Vaal, T. (2008). Qarabağ: Ermənistan Və Azərbaycan Sülh Və Savaş Yollarında. (Çev: Y. Axundov). Bakı: İlay MMC.
- Dennis, C. Ve Druckman, J. N. (2007). Framing Theory. Annual Review Of Political Science, 10, 103–126.
- Devreese, C. H. (2005). News Framing: Theory And Typology. Information Design Journal+Document Design, 13(1), 51-62.
- Dumlu, H., & Şahin, G. (2024). Zengezur Koridoru Ve Alternatif Çözümler: Türkiye İçin Riskler, Tehditler Ve Fırsatlar. Avrasya İncelemeleri Dergisi, 13(2), 169-194. <https://doi.org/10.26650/Jes.2024.1488591>
- Dursun, Ç. (2004). Haberde ‘Gerçekliğin İnşa Edilmesi’ Ne Demektir. Ç. Dursun (Der.), Haber Hakikat Ve İktidar İlişkisi İçinde (Ss. 37-65). Ankara: Elips Kitap.

- Durur, E. K. (2011). İnşacı Yaklaşım İçinde Çerçeveleme Kuramı Ve Haberin Çerçevenişi. *Atatürk İletişim Dergisi*, (2), 21-31.
- Edelman, M. (1993). Condestable Categories And Public Opinion. *Political Communication*, 10(3), 231-242.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Of A Fractured Paradigma. *Journal Of Communication*, 43(4), 51-58.
- Entman, R. M. (2007). Framing Bias: Media İn The Distribution Of Power. *Journal Of Communication*, 57(1), 163-173.
- Erbaysal Filibeli, T. (2017). Yeni Toplumsal Hareketler Ve Barış Gazeteciliği: Gezi Parkı Protestoları Sürecinde Gazetecilik Pratikleri. Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercan, M., Abbasov, S., & Gemici, E. (2023). Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Dağlık Karabağ Sorununun Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Politikasına Etkisi. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 6(2), 155-166. <https://doi.org/10.59886/Tsbder.1283029>
- Erdoğan, İ. (2008). Haber Çerçeveleme: Kuram Ve Tipoloji. *Marmara İletişim Dergisi*, 13(13), 35-52.
- Erdoğan, İ. (2011). Gündem Koyma Ve Saptama Yaklaşımında Bir Araştırma Geleneği Ve Tasarımı Olarak Çerçeveleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2(1), 48-62.
- Ertuna, C. (2022). İnsansız Hava Aracı Görüntüleri Ve Barış Gazeteciliği: İkinci Karabağ Savaşı Örneği. *Moment Dergi*, 9(1), 73-91. <https://doi.org/10.17572/Mj2022.1.7391>
- Fairhurst, G. T. (2005). Reframing The Art Of Framing: Problems And Prospects For Leadership. *SAGE Journals*, 1(2), 164-185.
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace, And Peace Research. *Journal Of Peace Research*, 6(3), 167-191. <https://www.jstor.org/stable/422690>
- Galtung, J., & Webel, C. (2007). *Handbook Of Peace And Conflict Journalism*. Routledge, London.
- Gamson, W. A. Ve Modigliani, A. (1989). Media Discourse And Public Opinion On Nuclear Power: A Constructionist Approach. *American Journal Of Sociology*, 95(1), 1-37.
- Geçer, E. (2018). Barış Gazeteciliğinin Sosyo-Politik İmkânı Üzerine Bir Değerlendirme. *Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi*, 1(1), 32-51.
- Geyik, K. (2021). Savaş Haberciliğinde Değişen Roller: 2. Karabağ Savaşı Örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, 0 (23), 53-71.

- Geyik, K. (2021). Savaş Haberciliğinde Değişen Roller: 2. Karabağ Savaşı Örneği. Atatürk İletişim Dergisi (21), 53-71. <https://doi.org/10.32952/Atauniiletisim.886017>
- Gitlin, T. (1980). The Whole World Is Watching: Mass Media In The Making And Unmaking Of The New Left. California: University Of California Press.
- Goffman, E. (1974). Frame Analysis. Philadelphia: University Of Pennsylvania Press.
- Gümüş, B. (2022) İkinci Karabağ Savaşı'nın FAZ.NET Gazetesine Yansımaları. Elektronik Siyaset Bilmi Araştırmaları Dergisi, 13 (2), 1-16.
- Güran, M. S. Ve Özarslan, H. (2023). Yeni Medyada Çerçeveleme Dinamikleri. Erciyes İletişim Dergisi, 10(1), 485-503.
- Güran, M. S., Ve Özarslan, H. (2022). Çerçeveleme Etiği Tartışmalarında Temel Kavramlar. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (E-Gifder), 10(2), 1224-1247.
- Güven, A. (2021). Uluslararası Medyada Sincan/Doğu Türkistan Haberlerinin Çerçevelemesi. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 9(1), 295-324.
- Hallahan, K. (1997). The Consequences Of Mass Communication: Cultural And Critical Perspectives On Mass Media And Society. United States: Mcgraw-Hill Primis Custom Publishing.
- Hallahan, K. (1999). Seven Models Of Framing: Implications For Public Relations. Journal Of Public Relations Research, 11(3).
- Hanitzsch, T. (2004). Journalists As Peacekeeping Force? Peace Journalism And Mass Communication Theory. Journalism Studies, 5(4), 483-495.
- Huang, K. (1995). A Comparison Between Media Frames And Audience Frames: The Case Of The Hill-Thomas Controversy (Order No. 9538560). Proquest Dissertations & Theses Global.
- Huiping, H. (2010). Frame-Rich, Frame-Poor: An Investigation Of The Contingent Effects Of Media Frame Diversity And Individual Differences On Audience Frame Diversity. International Journal Of Public Opinion Research, 22(1), 47-73. <https://doi.org/10.1093/ijpor/Edp024>
- Hüseynov, Y. (2019). Azərbaycan Qarabağ Bölgəsinin Tarixi. Bakı: Afpoliqraf.
- Işık, M. (2020). Çatışma Alanlarında Gazetecilik Pratiklerinin Dönüşümü Ve Dijital Çağda Savaş Gazeteciliği. Türk Savaş Çalışmaları Dergisi, 1(1), 35-52.
- Iyengar, S. (1991). Is Anyone Responsible?: How Television Frames Political Issues. Chicago: University Of Chicago Press.

- İbadoghlu, G. (2021). The Political Economy Of The Second Karabakh War. Economic Research Center (ERC), 1-6.
- İme, G. (2025). Azerbaycan'ın Yukarı Karabağ'da Gerçekleştirdiği Antiterör Operasyonu Üzerine Bazı Düşünceler (19-20 Eylül 2023). Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi, 7(13), 195-230. <https://doi.org/10.53718/Gttad.1598131>
- Jafarova, E. (2020, July). Armenia's Attack Against Tovuz Is Also An Attack Against Europe's Energy Security. https://D1wqtxts1xzle7.Cloudfront.Net/64079272/Armenia's_Attack_Against_Tovuz_Is_Also_Attack_Against_Europe's_Energy_Security-Libre.Pdf
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1984). Choices, Values, And Frames. American Psychologist, 39(4), 341-350.
- Kantürk, K. (2024). Medyada Şiddet Dili Bağlamında Barış Gazeteciliği: Türk Milli Takımı Konulu Haberler Örneği (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). İstanbul Üniversitesi.
- Kasımlı, C. Ve Efegil, E. (2016). Dağlık Karabağ Üzerine Yazılar. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Kazımlı, E. (2018). Azerbaycanın Jeopolitik Konumu Ve Karabağ Sorunu. Karadeniz Ve Kafkaslar: Riskler Ve Fırsatlar. İstanbul: Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Kılıç, D. (2022). Çerçeveleme Kuramı. Ö. Özer (Ed.), Anaakım Medya Kuramları İçinde (Ss. 143-167). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kocaoğlu, F., & Kuzu, M. (2023). The Impact Of The Second Karabakh War On The Armenian Economy And Financial Markets In The Framework Of Armenia's Foreign Relations. Review Of Armenian Studies, 47, 119-158.
- Korkmaz, G. (2015). Çerçeveleme Kuramı Açısından Türk Amerikan İlişkileri Ve Türkiye İmajı (The New York Times Örnek Olayı: 2001–2005). Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kosiuk, O. (2022). Propaganda And Journalism (In Context Of The Second Karabakh War). EJTS European Journal Of Transformation Studies, 10 (1), 78-96.
- Kuru, V., & Çümen, N. (2020). Tarihi Ve Güncel Boyutları İle Karabağ. Karabağ Zaferi: Kafkasya'da Yeni Dengelerden Türk Ve İslam Dünyasında Yeni İşbirliği Modeline, ULİSA, 12 (8), 20-33.
- Kuypers, J. A., & Jamieson, K. H. (2012). Presidential Campaigns And Presidential Accountability. J. A. Kuypers & K. H. Jamieson (Eds.), The Oxford Handbook Of Political Communication İçinde (Ss. 585-597). Oxford: Oxford University Press.

- Küçet, E. (2021). Rusya'nın Türkiye'ye Yönelik Enformasyon Operasyonlarında Haberlerin Araçsallaştırılması: Sputnik Türkiye Haberleri Üzerine Bir Çerçeveleme Analizi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Mehdiyev, E. (2003). Ekstremal Jurnalistika. Dinc Dünya Araştırma Merkezi.
- Najafli, M. (2023). İkinci Karabağ Savaşı İle İlgili Haberlerin Yazılı Basında İncelenmesi: Sözcü Ve Yeni Şafak Gazeteleri Örneği (Doktora Tezi). Eskişehir.
- Özarslan, H. (2007). Çerçeveleme Yaklaşımı Açısından Haber Çerçevelerinin İzler Kitle Düşünceleri Üzerindeki Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özarslan, H., & Güran, M. S. (2015). İletişim Araştırmalarında Çerçeveleme Paradigması: Son Döneme Ait Bir İnceleme. Selçuk İletişim, 8(4), 32-48.
- Özçetin, B. (2019). Kitle İletişim Kuramları-Kavramlar, Okullar-Modeller. İstanbul: İletişim.
- Özdaşlı, E. (2021). İkinci Karabağ Savaşı'nda Ermenilerin Sivillere Yönelik Saldırılarının Uluslararası İnsancıl Hukuk Açısından Değerlendirilmesi. Giresun Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 7(1), 51-83. <https://doi.org/10.46849/Guiibd.869018>
- Özdemir, U. (2022). Türkiye'de Yayın Yapan Yabancı Haber Sitelerinin Dağlık Karabağ Savaşı'na Bakış Açılarının Çerçeveleme Kuramı Kapsamında İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Özdemir, U. (2022). Türkiye'de Yayın Yapan Yabancı Haber Sitelerinin Dağlık Karabağ Savaşı'na Bakış Açılarının Çerçeveleme Kuramı Kapsamında İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Pan, Z., & Kosicki, G. (1993). Framing Analysis: An Approach To News Discourse. Political Communication, 10(1), 55-75.
- Paşayev, A. E. (2001). Açılmamış Səhifələrin İzi İlə. Bakü: Azərbaycan Neşriyatı.
- Pehlivan, Z. N. (2016). Rusya'nın Ermeni Devleti Kurma Politikasının Sonucu: Karabağ Sorunu, Asia Minor Studies – International Journal Of Social Science, 4(8):94-109.
- Polizada, F. (2022). Azərbaycan İle Ermenistan Arasında İkinci Karabağ Savaşı Ve Rusya'nın Bu Savaşa Etkisi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı, Karabük.
- Qarabağlı, A. (2008). Qarabağ: Onun Qədim Tayfaları Və Toponomiləri. Bakı: Mürtəcim Yayınları.

- QAT. (2008). Qarabağ: Dünən, Bu Gün, Sabah. Bakı: Qanun Nəşriyyat.
- Reese, S. D. (2007). The Framing Project: A Bridging Model For Media Research Revisited. *Journal Of Communication*, 57(1), 148–154. <https://doi.org/10.1111/J.1460-2466.2006.00334.X>
- Salimov, K. (2019). Barış Gazeteciliği Perspektifinden Türkiye Gazetelerinde Suriye Sorunu (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Samadbaylı, T. G., & Şeşen, E. (2023). İKİNCİ KARABAĞ SAVAŞI'NIN TÜRKİYE, ABD VE RUSYA MEDYASINA YANSIMASI. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 2(1), 1-19.
- Scheufele, D. A. (1999). Framing As A Theory Of Media Effects. *Journal Of Communication*, 49(1), 103-122.
- Seyidova, S. (2022). Ermənilərin İşğalçı Fəaliyyətlərinin Nəticəsi Olaraq Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Yaradılması. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 11(2), 241-255.
- Shinar, D. (2003). Peace Process In Cultural Conflict: The Role Of The Media. *Conflict And Communication Online*, 2(1).
- Shinar, D. (2007). Epilogue: Peace Journalism – The State Of The Art. *Conflict And Communication Online*, 6(1), 1-9. Erişim: 08 Nisan 2022, https://Regener-Online.De/Journalcco/2007_1/Pdf/Shinar_2007.Pdf.
- Shinar, D. (2009). Can Peace Journalism Make Progress? The Coverage Of The 2006 Lebanon War In Canadian And Israeli Media. *Vol. 71(6)*, 451–471.
- Söker, Ç. (2017). Dağlık Karabağ Sorununun Çatışmayı Çözme Perspektifinden İncelenmesi, *KAÜİİBFD* 8(16), 555-574.
- Süleymanlı, N. (2011). Dağlıq Qarabağ Münaqişəsinin İnformasiya Modeli. Bakı: Hərbi Nəşriyyat.
- Sümerinli, C. (2010). Hərbi Sahədə İnformasiya Əldə Etmək Mədəniyyəti: Azərbaycan Və Dünya Təcrübəsi. *Doktrina Jurnalistlərin Hərbi Araşdırmalar Mərkəzi*.
- Şen, A. F. (2013). Medyanın Savaş Söylemleri: Barış Gazeteciliği. *Selçuk İletişim*, 8(1), 164-175.
- Şeyban, S. (2022). Etki Ve Sonuçları Bakımından İkinci Karabağ Savaşı'nı Farklı Açidan Okumak: Türk Dünyası Ve Dönüşen İş Birliği. *Demokrasi Platformu Dergisi*, 11 (36), 32-62.
- Tankard, J. (2001). The Empirical Approach To The Study Of Media Framing. *Framing Public Life: Perspective On Media And Our Understanding Of The Social World*.
- Tewksbury, D., & Scheufele, D. A. (2019). News Framing Theory And Research. In *Media Effects* (Pp. 51-68). Routledge.

- Tuchman, G. (1972). Objectivity As Strategic Ritual: An Examination Of Newsmen's Notions Of Objectivity. *American Journal Of Sociology*, 77(4), 660-679.
- Tuncel, K. T. (2016). Güney Kafkasya'da 2-5 Nisan 2016'da Yaşanan 4 Gün Savaşı. *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Cilt 53, 301-338.
- Türkkol, F. (2012). Habercilikte İdeal Arayışı: Barış Gazeteciliği. *Mukaddime*, 5, 89-120. <https://doi.org/10.19059/Mukaddime.80861>
- Vardarlier, P., & Zafer, C. (2019). Medya Ve Toplum. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 355-361. <https://doi.org/10.29249/Selcuksbmyd.472210>
- Veliyev, İ. Ö., Muhtarov, K. Ve Hüseyinov, F. (1998). (1998). Deportasiya: Azərbaycanlıların Ermənistan Ərazisindəki Tarixi-Etnik Torpaqlarından Deportasiyası. Bakı: Azərbaycan Ensiklopediyası NPB.
- Yeşilot, O. (2010). TÜRKMENÇAY ANTLAŞMASI VE SONUÇLARI. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14(36), 187-199.
- Yıldız, G. (2011). Dünya'da Ve Türkiye'de Barış Gazeteciliği Kavramının Değişimi Ve Dönüşümü. İstanbul Üniversitesi Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Yılmaz, S. (2020). Ermenistan-Azerbaycan Barış Anlaşmasının Değerlendirilmesi. Karabağ Zaferi: Kafkasya'da Yeni Dengelerden Türk Ve İslam Dünyasında Yeni İşbirliği Modeline, *ULİSA*, 12 (8), 34-39.
- Yılmaz, S. (2020). Ermenistan-Azerbaycan Barış Anlaşmasının Değerlendirilmesi. Karabağ Zaferi: Kafkasya'da Yeni Dengelerden Türk Ve İslam Dünyasında Yeni İşbirliği Modeline, *ULİSA*, 12 (8), 34-39.
- Youngblood, S. (2024). Peace Journalism: An Introduction To Peace Journalism, The Center For Global Peace Journalism, And The Peace Journalist Magazine. *Kronotop İletişim Dergisi*, 1(2), 210-222.

İnternet Kaynakları

- Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı. (2020, kasım 10). Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ermənistan Respublikasının baş naziri və Rusiya Federasiyasının Prezidentinin Bəyanatı. [Prezident.az](http://president.az). Erişim 4 Şubat 2025, <https://president.az/az/articles/view/45923>
- Cumhuriyet. (2023, Eylül 24). Ermenistan'dan BM'ye çağrı: 'Derhal heyet göndermeli'. Erişim 10 Mart 2025, <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistandan-bmye-cagri-derhal-heyet-gondermeli-2122789>
- Cumhuriyet. (2024a, Ağustos 16). Azerbaycan Resmi Gazetesi'nden Erdoğan'a sert yanıt: "Zaferin mimarı Azerbaycan ordusudur". Erişim 20 Mayıs 2025, <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-resmi-gazetesinden-erdogana-sert-yanit-zaferin-mimari-2238448>

- Cumhuriyet. (2024b, Eylül 6). İran'dan Zengezur Koridoru açıklaması: 'Komşularımızın sınırlarının yeniden çizilmesi kırmızı çizgimizdir'. Erişim 10 Mart 2025, <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/irandan-zengezur-koridoru-aciklamasi-komsularimizin-sinirlarinin-2244860>
- Hürriyet. (2023, Ağustos 1). Zengezur bir an önce açılmalı. Erişim 20 Mayıs 2025, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/zengezur-bir-an-once-acilmali-42307685>
- Milliyet. (2023a, Mayıs 4). Ermenistan'dan flaş açıklama: Bölgede barış Türkiye olmadan mümkün değil. Erişim 13 Mart 2025, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/ermenistan-flas-aciklama-bolgede-baris-turkiye-olmadan-mumkun-degil-6941967>
- Milliyet. (2023b, Ocak 10). Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev: Ermeni tarafı müzakere sürecini aksatıyor. Erişim 13 Mart 2025, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-ermeni-tarafi-muzakere-surecini-aksatiyor-6885857>
- Milliyet. (2024, Şubat 17). Aliyev, ABD Dışişleri Bakanı Blinken ile bir araya geldi: Azerbaycan barış sürecine kararlıdır. (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2025) Milliyet. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/aliev-abd-disisleri-bakani-blinken-ile-bir-araya-geldi-azerbaycan-baris-surecine-kararlidir-7080549>
- Sabah. (2023a, Eylül 19). Son dakika: Karabağ'da antiterör operasyonu ne zaman sona erecek? Aliyev, Ermeni güçlerine tek şartını açıkladı. Erişim 16 Mart 2025, <https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/son-dakika-karabagda-antiteror-operasyonu-ne-zaman-sona-erecek-aliev-ermeni-guclerine-tek-sartini-acikladi>
- Sabah. (2023b, Eylül 23). Azerbaycan Ermeni halkı için çalışıyor: Cumhurbaşkanı Aliyev'in talimatıyla harekete geçildi. Erişim 20 Mayıs 2025, <https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-ermeni-halki-icin-calisiyor-cumhurbaskani-alievin-talimatiyla-harekete-gecildi-6635966>
- Sözcü. (2024, Mayıs 11). Azerbaycan'la barış planı Ermenistan'ı karıştırdı. Erişim, 20 Mayıs 2025, <https://www.sozcu.com.tr/azerbaycan-la-baris-plani-ermenistan-i-karistirdi-p46647>
- Türk Dil Kurumu. (t.y.) Barış. Türk Dil Kurumu Sözlük. Erişim 6 Şubat 2025, <https://sozluk.gov.tr/?ara=bar%C4%B1%C5%9F>

EK

Ek 1: Analiz Kapsamına Alınan Haberlerin Link Listesi

<http://cumhuriyet.com.tr/dunya/aliyev-michel-ve-pasinyandan-brukselde-uclu-zirve-2081296>

<http://cumhuriyet.com.tr/turkiye/erdogan-ermenistan-basbakani-pasinyan-ile-gorustu-2251080>

<http://milliyet.com.tr/dunya/aliyev-ermeni-nufusunun-entegrasyon-surecinin-basarili-olacagina-eminim-7010658>

<https://m.sabah.com.tr/galeri/dunya/ermenistandan-barisa-dinamit-lacin-iddialarinin-perde-arkasini-sabah-acikliyor/7>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/abd-azerbaycanin-lacin-koridoruna-kontrol-noktasi-kurmasindan-endise-ediyoruz-2074410>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/abdden-azerbaycan-ermenistan-aciklamasi-yapici-diyalog-baris-yaratabilir-2086318>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/adalet-divanindan-lacin-koridoru-uyarisi-2054743>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/aliyev-abd-yeni-gercekleri-dikkate-alarak-bu-surece-katki-sunabilir-2148858>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/aliyevden-baris-mesaji-2128012>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/aliyevden-carpici-aciklamalar-ermenistan-kasitli-olarak-sureyi-2242782>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/aliyevden-operasyon-aciklamasi-2121246>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/aliyevden-zengezur-koridoru-vurgusu-2161582>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/aliyev-ermenistan-ile-baris-anlasmasi-metninin-yuzde-80inde-2244910>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/aliyev-ermenistan-ile-baris-anlasmasinin-imzalanmasi-kacinilmaz-2083661>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/aliyev-tarih-verdi-yuz-binlerce-kisi-karabag-ve-dogu-zengezura-2137056>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycana-cagri-yapti-esir-takasina-haziriz-2144661>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycana-mesaj-gonderdi-askeri-ve-diger-yardimlar-askiya-alindi-2141582>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-askerleri-ile-ermeni-gucleri-arasinda-catisma-cikti-2057888>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-basini-ab-gozlemcileri-ve-ermeni-ordusu-birlikte-2256232>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-aciklama-barisin-saglanmasinin-tek-yolu-2121042>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-ermenistana-cagri-bizim-beklentilerimize-uygun-ve-2206574>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-ermenistan-aciklamasi-muzakerelerde-bir-adim-ilerledik-2079673>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-ermenistana-dogrudan-ikili-muzakere-cagrisi-2143520>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-ermenistana-egemenligimizi-savunma-hakimizi-sakli-tutuyoruz-2108717>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-ermenistana-maskeler-yirtiliyor-gercekler-kaliyor-2120380>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-ermenistana-tepki-yollarin-acilmasini-engelliyor-2118922>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-ermenistana-yolcu-ucaklarina-frekans-saldirilari-duzenliyor-2103420>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-fransaya-ermenistan-tepkisi-oumcul-silahlar-2218628>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-fransaya-karabag-tepkisi-kiskirtici-beyanlara-son-verin-2113906>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-macrona-sert-sozler-iki-yuzluluk-2127217>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-uada-cagri-karabagdaki-suclar-incelesin-2200294>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-disisleri-bakani-bayramovdan-baris-muzakereleri-aciklamasi-2221397>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-disisleri-bakani-bayramov-ermenistanin-yapici-tavir-almadi-2116610>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ele-gecirdigi-silahlari-yayimladi-2122857>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ermenistan-geriliminde-son-perde-siddetin-golgesinde-2175392>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ermenistan-sinirinda-catisma-bir-azerbaycan-askeri-sehit-oldu-2080722>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ermenistan-sinirinda-catisma-2070558>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ermenistan-sonuclari-agir-olabilecek-provokatif-adimlardan-kacinmali-2070768>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ile-ermenistan-arasinda-esir-degisimi-2151210>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ile-ermenistan-arasinda-baris-icin-onemli-adimlar-2149286>

https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ile-ermenistan-muzakerelerinin-nerede-yapilacagi-belli-oldu-2202016#google_vignette

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycanin-karabagdaki-ermenilere-gonderdigi-insani-yardim-yola-cikti-2122049>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycanin-sartlari-kabul-edildi-2121343>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycanin-turkiye-ile-ticaretini-kolaylastiracakti-taraflar-o-2235795>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-lacin-sinir-kontrol-noktasindaki-gecisleri-gecici-olarak-durdurdu-2098392>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycanli-bakan-bayramov-ermenistanla-baris-gorusmelerinde-onemli-2221444>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-macronun-ermenistan-yanlisi-aciklamalarina-tepki-gosterdi-2123236>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ordusu-ermenilere-ait-radar-istasyonunu-vurdu-2121055>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-resmi-gazetesinden-erdogana-sert-yanit-zaferin-mimari-2238448>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-turkleri-karabaga-donuyor-2213479>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-vatandaslik-icin-basvuranlar-var-2122719>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistana-dikkat-cekti-bir-firsat-goruyoruz-2145644>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistana-seslendi-baris-anlasmasini-imzalayin-2219266>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-baris-metninde-anlasti-2309002>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-baris-anlasmasi-icin-ilerleme-kaydetti-2094984>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-duyurdu-anlasmaya-varildi-2117750>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/bmden-azerbaycan-vurgusu-egemenligini-ve-toprak-butunlugunu-teyit-etti-2118740>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/bolgede-gerginligi-arttirmaya-hizmet-eden-bir-adim-azerbaycandan-2230724>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/cavusoglu-ve-bayramov-azerbaycan-ermenistan-muzakerelerini-gorustu-2078168>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/disisleri-bakanligindan-ermenistan-aciklamasi-onemli-bir-adim-2198236>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/erdogan-nahcivana-gidiyor-2122994>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermeniler-ayrildiklari-evlerini-toplu-halde-atese-veriyor-2122840>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermeni-nufusun-yasadigi-kente-azerbaycan-elektrigi-2123054>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermeni-ordusundan-provokasyon-azerbaycan-sinirinda-catisma-cikti-2114896>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistana-askeri-destek-cok-sayida-zirhli-arac-gonderdi-2147908>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistana-baris-yaniti-anayasayi-degistirdiginde-imzalanacak-2170469>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistan-askerleri-bir-kez-daha-azerbaycan-mevzilerine-ates-acti-2217314>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistana-yanit-verdi-konuya-gercekci-bakiyoruz-2155512>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistan-azerbaycanin-nahcivan-bolgesindeki-mevzilerine-ates-acti-2246740>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistan-azerbaycan-mevzilerine-ates-acti-1-yarali-2062877>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistan-basbakani-pasinyan-ermenistan-uzun-sure-catisma-duzeni-icinde-yasayamaz-2102564>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistan-basbakani-pasinyan-karabagdan-40-bin-aileyi-agirlamaya-haziriz-2122053>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistan-basbakani-pasinyan-azerbaycanla-baris-mumkun-ve-2252030>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistanda-azerbaycana-koy-iadesi-karari-protesto-edildi-2200693>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistandan-azerbaycana-baris-teklifi-2052319>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistandan-azerbaycana-cagri-garanti-bekliyoruz-2165447>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistandan-azerbaycana-cagri-baris-sansini-yok-ediyor-2107897>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistandan-azerbaycan-sinirinda-provokasyon-2244596>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistandan-azerbaycan-sinirinda-provokasyon-2179069>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistandan-bmye-cagri-derhal-heyet-gondermeli-2122789>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistandan-sinirda-provokasyon-azerbaycan-mevzilerine-ates-acti-2115186>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistandan-turkiye-aciklamasi-normallesme-surecini-baku-erivan-iliskilerine-baglamiyoruz-2115774>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistandan-turkiye-aciklamasi-sinirlarin-acilmasini-istiyoruz-2183116>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistanda-protestolar-patlak-verdi-2216925>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistan-ile-azerbaycan-anlasti-demir-yollari-aciliyor-2087350>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistanin-baris-teklifine-alievden-yanit-2053198>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistan-iskal-altinda-tuttugu-4-koyu-azerbaycana-iade-etti-2210032>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistani-silahlandiran-ulkeleri-uyardi-her-turlu-yaniti-vermeye-2250539>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistan-sinirda-azerbaycan-mevzilerine-ates-acti-2178669>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ermenistan-tarih-verdi-baris-anlasmasi-imzalanabilir-2145849>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/gorusme-sonrasi-ilk-aciklama-karabag-2121844>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/guney-kafkasyada-cozumun-anahtari-bolgesel-is-birligi-2158884>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/hulusi-akar-azerbaycan-buyukelcisini-agirladi-2112520>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/iha-goruntuleri-ermenistani-yananladi-2121383>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ilham-aliev-ermenistani-azerbaycana-karsi-silahlandiran-3-ulkeyi-2199470>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/irandan-zengezur-koridoru-aciklamasi-komsularimizin-sinirlarinin-2244860>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/irandan-zengezur-koridoru-mesaji-refah-getirecek-sekilde-gelistirilmesine-katiliyoruz-2125733>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/iran-kafkasyada-kalici-barisin-en-etkili-yolunu-acikladi-2119231>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/ispanyadan-azerbaycana-ateskes-cagrisi-diyalog-yeniden-baslasin-2121217>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/kafkasyada-gerilim-tirmaniyor-azerbaycan-mevzilerine-ates-acti-2119204>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/karabagda-provokasyon-girisimi-hendek-kazilmasi-engellendi-2117179>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/karabagda-yuzlerce-cesedin-kalintilari-bulundu-2124983>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/karabag-ermenilerinin-temsilcileri-azerbaycanda-2121712>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/kilise-mitinginde-pasinyana-istifa-cagrisi-2204977>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/kremlinden-arabuluculuk-aciklamasi-kapasitesi-2123281>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/moskovada-uclu-toplanti-putin-aliev-ve-pasinyan-bir-araya-geldi-2084845>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/natodan-azerbaycan-ve-ermenistana-cagri-baris-anlasmasi-imzalayin-2187406>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-anayasa-cikisi-yeniden-degerlendirilmesi-gerekiyor-2170664>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-anlasma-aciklamasi-dahil-olmadik-2121452>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-azerbaycana-baris-anlasmasi-cagrisi-2134317>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-azerbaycan-aciklamasi-temel-ilkeler-uzerinde-anlastik-2142387>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-baris-aciklamasi-2121910>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-baris-anlasmasi-cikisi-buyuk-bolumunde-anlasildi-2261416>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-carpici-baris-mesaji-azerbaycan-nahcivan-iletisini-2246113>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-rus-baris-gucune-karabag-cagrisi-istikrar-icin-onlem-almali-2121066>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/pasinyan-karabagi-azerbaycan-topragi-olarak-tanimaya-haziriz-2083633>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/putin-ve-pasinyandan-karabag-gorusmesi-2060605>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/rusya-azerbaycan-ve-ermenistan-arasindaki-gorusme-basladi-2102482>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/rusyadan-azerbaycan-ermenistan-aciklamasi-ihtilaf-buyuk-olcude-cozuldu-2133380>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/rusyadan-azerbaycan-ve-ermenistana-cagri-kan-dokulmesini-durdurmaya-cagiriyoruz-2121000>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/rusya-iran-arasinda-zengezur-koridoru-krizi-buyukelci-disisleri-2244028>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/son-dakika-azerbaycandan-karabaga-operasyon-2120943>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/son-dakika-ikinci-gorusme-hocalida-basladi-2123166>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/topraklarimizda-katliam-gerceklestirdiler-aliyev-ermenistandan-2253808>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/turkiyenin-bm-daimi-temsalcisi-baku-erivan-arasindaki-gorusmeleri-destekliyoruz-2109473>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/turkiye-normallesme-surecine-hazirlaniyor-azerbaycan-ve-ermenistan-o-2241688>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/azerbaycan-ermenistan-sinirinda-yeni-gelisme-ilk-sinir-tasi-2199307>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/disisleri-bakanligindan-karabag-aciklamasi-azerbaycan-gerekli-tedbirleri-almak-durumunda-kalmistir-2121129>

https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/disislerinden-apnin-karabag-kararina-tepki-2126995#google_vignette

<https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/erdogan-aliyev-ile-telefonda-gorustu-2287434>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/erdogan-ve-alievden-dunyaya-ortak-mesaj-kalici-baris-icin-tarihi-2177258>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/son-dakika-erdogan-bmde-ermenistana-seslendi-karabag-azerbaycan-topragidir-2121134>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/erdogan-dort-ulkenin-disisleri-bakani-ile-gorustu-2259316>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/abd-atese-benzin-doktu-rusyanin-pasinyana-cevabi-sert-oldu-tek-sorumlu-sensin-42336155>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/abdden-azerbaycan-ve-ermenistana-baris-anlasmasi-cagrisi-42479430>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-abd-disisleri-bakanliginin-kafkasya-muzakereleri-basdanismani-reekeri-kabul-etti-42178556>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-abd-disisleri-bakan-yardimcisi-obrienla-gorustu-42482506>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-agit-minsk-grubunun-feshedilmesinin-zamani-geldi-42461745>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-azerbaycan-dusmanligi-nefreti-sona-erdirmek-ve-yeni-bir-baris-sayfasi-acmak-istiyor-42148593>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-azerbaycanin-mayin-sorununu-cozmek-icin-yaklasik-30-yila-ihtiyaci-var-42152590>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-baris-anlasmasi-uzerinde-calisiyoruz-42222476>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-barisin-sartini-acikladi-ermenistan-silahli-guclerini-karabagdan-tamamen-cekmeli-42293901>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyevden-baris-mesaji-42423958>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyevden-dikkat-ceken-aciklama-baris-yakin-42338180>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyevden-dikkat-ceken-baris-mesaji-42308472>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyevden-dikkat-ceken-ermenistan-aciklamasi-42333845>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyevden-ermenistan-aciklamasi-baris-anlasmasiyla-ilgilenmiyorlar-42515776>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-ile-pasinyan-munihte-bulustu-42407267>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-onlem-aliriz-dedi-fransa-hindistan-ve-yunanistan-ermenistani-silahlandiriyor-42451494>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-pasinyani-uyardi-hesabini-vereceksiniz-42328111>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-ve-pasinyandan-muzakere-talimati-42570645>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aliyev-ve-putin-socide-gorustu-42162917>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliyev-abd-disisleri-bakan-yardimcisi-obrieni-kabul-etti-42372286>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliyevden-ermenistan-uyarisi-42541082>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-ab-aciklamasi-42479516>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-flas-ermenistan-aciklamasi-santaj-kampanyasi-icin-bmgkyi-kullanma-girisimi-bir-kez-daha-basarisiz-oldu-42316481>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-fransaya-sert-cevap-42334043>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-silah-birakan-ermeniler-icin-flas-karar-fransiz-medyasi-turkiyeye-dikkat-cekti-42334365>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-uclu-zirveye-iliskin-aciklama-42434289>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-yabanci-diplomatlara-brifing-ermenistanin-sorumsuz-davranislarinin-onlenmesi-icin-gerekli-tedbirlerin-alinmasi-gerek-42327597>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-duyurdu-ermenistanin-provokasyonu-onlendi-42327285>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ermenistan-baris-anlasmasinda-uzlasi-saglandi-42727333>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-goruntuleri-paylasti-karabagdaki-ermeni-sivillerin- ihtiyaclarini-karsiliyor-42336326>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycanin-karabagdaki-ermenilere-gonderdigi-40-ton-yardim-gecis-izni-bekliyor-42323507>
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-arasindaki-gorushmeler-sona-erdi-42460043>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-baris-anlasmasi-ilkeleri-uzerinde-anlasti-42363156>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-baris-anlasmasi-icin-ilerleme-kaydetti-42291769>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-baris-anlasmagini-gorusmek-uzere-cenevrede-bir-araya-geldi-42146964>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/baku-moskovayi-sucladi-anlasmaya-uyulmuyor-42299840>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/baris-anlasmasinin-esas-maddeleri-hazirlanip-ermenistana-gonderildi-42372171>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/berlinde-kritik-zirve-azerbaycan-ve-ermenistan-disisleri-bakanlari-muzakere-masasinda-42412794>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/blinkendan-aliyeye-karabag-telefonu-42326461>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/bmgkda-ilginc-lacin-polemigi-42316666>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/disisleri-bakani-fidan-ev-sahipligi-yapti-42565620>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/disisleri-bakanligindan-lacin-yolu-aciklamasi-42314913>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/disislerinden-cagri-azerbaycan-ermenistan-barisi-icin-tarafsiz-olun-42441983>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/erivandan-bakuye-saldirmazlik-anlasmasi-teklifi-42398343>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ermeni-silahli-gruplarin-terk-ettigi-mevzi-goruntulendi-azerbaycandan-ermeniler-icin-dikkat-ceken-adim-42334983>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ermenistanda-azerbaycan-siniri-oy-birligi-ile-kabul-edildi-42569292>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ermenistan-dort-koyu-azerbaycana-iade-etti-42467324>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ermenistan-karabagdaki-provokasyonlarına-bir-yenisini-daha-ekledi-42331819>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ermenistan-meclis-baskani-simonyan-dunyaya-duyurdu-azerbaycan-ile-15-gun-icinde-baris-anlasmasi-imzalanabilir-42368165>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/hurriyet-gerilimin-tirmandigi-lacin-koridorunda-kacakciliga-gecit-verilmiyor-42315643>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ilham-aliev-ermenistan-ile-barisa-dogru-ilerliyoruz-42454660>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/karabagdaki-sozde-rejimin-komutani-manukyan-sinirda-yakalandi-42338191>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/karabagdan-son-otobus-ermeniler-bolgeyi-bosaltti-42339713>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/karabagda-son-durum-ermeni-halkin-temsilcileri-azerbaycanda-42333721>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/kazakistanda-kritik-zirve-azerbaycan-ve-ermenistan-disisleri-bakanlari-bir-araya-geldi-42459619>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/lavrov-bayramov-ve-mirzoyan-ermenistan-azerbaycan-baris-anlasmasi-taslagini-gorustu-42153450>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/lavrov-karabagdaki-maden-yataklari-konusunda-anlasmazliklarin-cozulmesinden-yanayiz-42192558>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/lavrov-ve-bayramov-arasinda-kritik-gorusme-42337286>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/mirzoyan-baris-anlasmasi-icin-tarih-verdi-bir-aylik-yogun-calismayla-imzalayabiliriz-42484792>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyan-acikladi-baku-ile-baris-anlasmasi-yakin-42376790>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyana-soguk-dus-rusyadan-cok-net-mesaj-bakalim-onu-nasil-bir-kader-bekliyor-42333093>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyan-baris-anlasmasi-imzalanmadikca-azerbaycan-ile-yeni-bir-savas-cok-muhtemel-42302572>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-bakuye-baris-teklifi-anlasilan-maddelerle-imzalayalim-42518076>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-baris-aciklamasi-buyuk-olcude-anlasildi-42570709>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-baris-aciklamasi-diplomatik-cabalari-yogunlastiracagiz-42362150>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-baris-aciklamasi-temel-ilkelerde-anlastik-42363709>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-baris-kavsagi-aciklamasi-42527026>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-baris-kavsagi-onerisi-42352096>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyandan-dikkat-ceken-cikis-kendimizi-sorgulamaliyiz-42400502>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyan-dikkat-ceken-cikis-bu-hafta-sonu-savas-anlamina-gelir-42427888>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pasinyan-iyimser-konustu-baris-anlasmasi-bu-yil-imzalanabilir-42331992>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/putinden-azerbaycan-ve-ermenistan-arasindaki-baris-surecine-destek-42514198>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/putinden-azerbaycan-ve-ermenistana-moskova-onerisi-42345407>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/putinden-azerbaycan-ve-ermenistan-aciklamasi-42175917>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/putin-ile-gorusen-alievden-guney-kafkasya-aciklamasi-42507981>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/putin-ve-pasinyan-socide-bir-araya-geldi-42162823>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ruben-vardanyan-tutuklandi-42337546>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/rus-baris-gucu-karabagdan-cekiliyor-42462440>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-azerbaycan-karabagda-antiteror-operasyonu-baslatti-42332746>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/tahranda-3-3-formatiyla-toplanti-yapilacak-42349904>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/tum-gozler-uadda-ermenistan-azerbaycan-davasi-basladi-42446464>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/yine-provokasyon-ermenistan-azerbaycan-mevzilerine-ates-acti-42330222>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/zengezur-koridoruna-rotar-aciklamasi-42500788>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/akar-azerbaycan-buyukelcisini-mecliste-kabul-etti-baris-elini-ermenistanin-tutmasini-bekliyoruz-42320694>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-ermeni-tarafi-muzakere-surecini-aksatiyor-42201923>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-alievi-bestepede-kabul-etti-42407997>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-erdogandan-nahcivan-donusu-ucakta-onemli-aciklamalar-42336262>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-yardimcisi-oktaydan-ermenistan-ile-normallesme-aciklamasi-42165484>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/mgkdan-azerbaycan-vurgusu-barisin-yolu-toprak-butunlugu-42337828>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/zengezur-bir-an-once-acilmali-42307685>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/8inci-toplanti-sona-erdi-ermenistan-iscalindeki-4-koy-azerbaycana-geri-verilecek-7114850>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/ab-azerbaycan-ve-ermenistani-baris-anlasmasi-metninde-uzlasmalari-dolayisiyla-tebrik-etti-7329690>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/ab-daglik-karabaga-gozlemci-gonderiyor-6893185>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/afp-dunyaya-duyurdu-turkiye-varken-gercekci-degil-7009067>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/aliev-abd-disisleri-bakani-blinken-ile-bir-araya-geldi-azerbaycan-baris-surecine-kararlidir-7080549>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/alievden-ermenistan-aciklamasi-her-seferinde-barisa-biraz-daha-yaklasiyoruz-6836938>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/alievden-ermenistan-iliskileriyle-ilgili-aciklama-baris-icin-temel-sart-7149495>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/alievden-mayin-sorunu-aciklamasi-30-yila-ihtiyac-var-6840330>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/alievden-ulusa-seslenis-ermenistana-gerekli-cevap-verildi-7008395>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/aliev-karabagda-yeniden-yerlestirme-eylulde-baslayacak-7134629>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/aliev-karabag-sorunu-tarihte-kaldi-iki-yil-once-cozuldu-6849803>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/aliyev-macron-borrell-ve-onlar-gibiler-tarafindan-suclaniyoruz-7085877>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/aliyev-putin-ve-pasinyan-rusyada-bir-araya-geliyor-6849622>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-bruksel-toplantisini-faydali-ve-sonuc-odakli-buluyoruz-6948299>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliyev-ermen-i-erfeni-tarafi-muzakere-surecini-aksatiyor-6885857>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliyev-ermenistanla-bir-baris-anlasmasi-imzalama-zamaninin-geldigine-inaniyoruz-6846105>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliyevden-zengezur-koridoru-aciklamasi-7293821>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycandan-fransa-cumhurbaskani-macrona-tepki-7015989>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-duyurdu-ermenistan-ateskesi-yine-ihlal-etti-7145192>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycanin-zaferi-sonrasi-turkiyeyi-sucladi-macron-dan-skandal-sozler-7010524>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-tek-tek-acikladi-hepsi-karabagda-ele-gecirildi-7009807>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-arasinda-cenevrede-kritik-gorusme-6834464>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-bakanlari-abd-de-bir-araya-geldi-7154122>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-baris-anlasmasi-icin-ilerleme-kaydetti-6969742>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-baris-anlasmasi-taslaginin-bazi-maddelerinde-uzlasti-6942054>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/bakan-fidandan-guney-kafkasya-vurgusu-3-ulke-icin-de-ortak-refah-alani-olabilir-7094910>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/baku-ile-erivan-bu-kez-berlinde-gorustu-7086022>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/baris-anlasmasi-icin-muzakerelere-devam-7080682>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/daglik-karabagda-ateskes-saglandi-7008482>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/daglik-karabagda-gerilim-suruyor-7005123>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/daglik-karabagi-terk-ediyorlar-7011331>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/erivandan-bakuye-baris-onerisi-6905008>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/ermenistan-azerbaycan-ordusunun-atesinde-dort-ermen-asker-oldu-bir-asker-yaralandi-7078541>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/ermenistan-disisleri-bakanindan-bmde-karabag-aciklamasi-7009386>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/fransa-bardagi-tasirdi-ermenistana-silah-veriyorlar-turkiyenin-adi-gecti-7014772>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/guney-kafkasyada-baris-adimina-destek-7046727>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/ilham-aliyev-yeni-bir-savas-cikarsa-musebbibi-fransadir-7017147>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/karabagda-baris-icin-ilk-adimlar-7009012>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/karabagdaki-ayrilikli-rejim-paramparca-dunya-medyasi-ani-bir-son-7012175>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/kremlin-noktayi-koydu-azerbaycanin-kendi-topragi-7008242>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/lavrov-ermenistan-sunik-bolgesine-iliskin-anlasmayi-sabote-ediyor-7174536>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/live-son-dakika-erdogan-tusk-gorusmesi-dunya-basininda-turkiye-olmadan-imkansiz-7328623>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/macrondan-normallesmeye-destek-azerbaycan-ve-ermenistan-adimi-7304478>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/natodan-kritik-kafkasya-ziyareti-catisma-askeri-politik-yollarla-cozuldu-7096300>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/pasinyan-azerbaycan-ile-bu-yilin-sonuna-kadar-baris-anlasmasinin-imzalanmasini-diliyorum-6847286>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/pasinyandan-baris-anlasmasi-aciklamasi-6979750>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/putin-aliyev-ile-gorustu-7174688>
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/putinden-azerbaycan-ve-ermenistanin-baris-anlasmagina-guclu-destek-7174384>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/putin-lavrov-ve-pasinyan-25-mayista-moskovada-bir-araya-gelecek-6949995>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/putin-ve-pasinyan-socide-bir-araya-geldi-6849753>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/rusya-devlet-baskani-putin-baku-ve-erivan-arasinda-baris-anlasmasi-imzalanmasini-umuyoruz-6861948>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/rusya-duyurdu-karabagdaki-ermeniler-gucleri-silahlarini-teslim-ediyor-7009405>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/savastan-sonra-bir-ilk-goruntu-azerbaycan-ermenistan-sinirindan-iki-asker-evine-donuyor-7048751>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/sinirlari-acmaya-haziriz-7137924>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/skandal-ihya-kamerasinda-ermeniler-agdereden-boyle-ayrildi-7010053>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/son-dakika-azerbaycan-ve-ermenistan-barisa-yakin-esir-tutulan-askerler-serbest-birakilacak-7046113>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/son-dakika-azerbaycan-ve-ermenistan-baris-atlasmasi-icin-uzlasiya-vardi-7036464>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/son-dakika-hafta-sonu-savas-cikacak-pasinyan-azerbaycani-isaret-etti-diyelim-ki-onlara-hayir-dedik-7097367>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/son-dakika-karabagda-operasyon-basladi-erivanda-darbe-sesleri-7008010>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/temel-prensiplerde-anlastik-7036691>

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/tuyler-urpeticisi-sessizlik-bozuldu-karabagda-sniper-atesi-dunyada-son-dakika-7014273>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/3-3-guney-kafkasya-bolgesel-isbirligi-toplantisi-sonrasi-yazili-aciklama-7213169>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/azerbaycanin-karabag-operasyonuna-erdogandan-carpici-yorum-gobegini-kendi-kesti-isi-bitirdi-7010986>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/azerbaycanli-bakan-ankarada-bakan-fidan-yakin-calismaya-devam-edecegiz-7179697>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/bakan-fidan-bugun-azerbaycanda-kafkasyada-barisa-tam-destek-7285618>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/bakan-fidan-ermenistanin-karabagi-azerbaycan-topragi-olarak-tanimasi-baris-icin-onemli-7024135>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/bakan-fidan-lavrov-ile-gorustu-gorusmenin-gundemi-guney-kafkasyada-baris-7053455>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/bakan-guler-azerbaycan-ve-ermenistan-arasinda-kalici-baris-icin-firsat-kapisi-acildi-7229634>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/baris-anlasmasi-imzalanmali-7124118>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-aliev-ile-gorustu-7266199>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/disisleri-bakani-fidan-bakude-aliev-ile-gorustu-7049547>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/disisleri-siddet-eylemine-donusmesi-endise-verici-7013334>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/ermenistan-firsati-degerlendiremedi-7041057>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/ermenistan-flas-aciklama-bolgede-baris-turkiye-olmadan-mumkun-degil-6941967>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/gelin-zengezur-ve-lacini-baris-koridoru-yapalim-7011313>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/kafkasyada-baris-toplantisi-duzenlendi-7024215>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/mgkdan-guney-kafkasya-mesaji-7012389>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/orta-koridor-is-birligini-guclendirecek-7152280>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/son-dakika-bakan-fidan-ermenistan-disisleri-bakani-ile-gorustu-7011753>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/son-dakika-cumhurbaskani-erdogan-ve-alievden-ortak-aciklama-7081324>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/son-dakika-erdogan-ve-alievden-nahcivanda-ortak-aciklama-7010595>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/tarihi-bir-firsat-penceresi-acildi-7081523>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/turkiyeden-apnin-karabag-kararina-tepki-ciddiye-almiyoruz-7015662>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/turkiyeden-azerbaycansiz-uclu-ermenistan-toplantisina-sert-tepki-barisa-hizmet-etmez-7108432>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/turkiyeden-karabag-aciklamasi-azerbaycan-gerekli-gordugu-tedbirleri-almak-durumunda-kalmistir-7007904>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/uzatilan-baris-elini-artik-tutun-7010762>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/abdde-kritik-gorusme-azerbaycan-ermenistan-bakanlari-bulustu-6165525>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/abdden-azerbaycan-ile-ermenistan-arasindaki-baris-surecine-destek-6835822>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/abdden-azerbaycan-ile-ermenistan-arasindaki-baris-surecine-destek-6835822>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/abd-disisleri-bakani-blinken-azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-ile-gorustu-6614708>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/abdli-bakan-blinkendan-azerbaycanin-toprak-butunlugu-konusunda-abdnin-pozisyonuna-iliskin-aciklama-6635429>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/alievden-ermenistanla-baris-sureci-aciklamasi-sureci-hizlandirdik-6188321>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/aliev-ermenistan-beklenmedik-bir-sekilde-takdir-ettigimiz-siyasi-yeterlilik-gosterdi-6633220>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/aliev-pasinyanin-baris-anlasmasi-onerisinin-gercekci-olmadigini-soyledi-7120890>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/astanada-kritik-gorusme-rusya-azerbaycan-ve-ermenistan-disisleri-bakanlari-bir-araya-geldi-6198419>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-alievden-ermenistana-net-mesaj-6211245>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-alievden-ermenistan-aciklamasi-dusmanligi-nefreti-sona-erdirmek-istiyoruz-6186811>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-ermenistana-ates-puskurdu-7067352>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-ermenistan-fasist-bir-devlet-7221700>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-karabag-sorunu-ebediyen-kapandi-6666910>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-ilham-aliev-kafkasyada-baris-ve-istikrar-istiyoruz-6644385>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-ilham-alievden-mayin-aciklamasi-30-yil-ve-25-milyar-dolar-gerekiyor-6196633>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycanda-mayin-patlamasi-3-kisi-yasamini-yitirdi-6452825>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycandan-ermenistan-raporu-isledigi-suclar-tek-tek-anlatildi-6187786>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycandan-fransaya-karabag-misillemesi-6790666>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycandan-fransiz-bakana-sert-tepki-kabul-edilemez-6604753>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-ermeni-halki-icin-calisiyor-cumhurbaskani-alievin-talimatiyla-harekete-gecildi-6635966>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-ermenistan-ile-zengezur-koridoru-konusunda-anlasti-6004759>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-ermenistani-manipulasyon-yapmakla-sucladi-6564616>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-ile-ermenistanin-4-koyun-iadesi-uzlasmasina-turkiye-yorumu-6909423>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-karabagda-acilan-ates-sonucu-rus-askerleri-oldu-6632573>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-karabagdaki-ermenilere-yardim-eli-uzatti-insani-yardimlar-saglanacak-6633679>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycanla-baris-mumkun-7100626>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-ordusu-yasa-disi-silah-ve-muhimmat-ele-gecirdi-6638039>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-topraklarindaki-buyuk-tehlike-yuz-binlercesi-hala-tehdit-barindiriyor-6421598>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/azerbaycan-ve-rusya-disisleri-bakanlarindan-karabag-gorusmesi-6641669>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/baris-anlasmasi-imzalamak-istiyoruz-5865456>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/batinin-etnik-temizlik-yalani-tutmadi-6641588>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/birlesmis-milletler-karabaga-heyet-gonderecek-6644480>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/blinden-pasinyani-azerbaycan-ile-calismaya-devam-etmeye-cagirdi-6193279>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/blinden-pasinyani-azerbaycan-ile-calismaya-devam-etmeye-cagirdi-6193279>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/blinden-ve-aliev-karabagdaki-durumu-telefonda-gorustu-6641112>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/emmanuel-macron-ile-ilham-alievden-karabag-gorusmesi-6605032>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/ermenilerin-entegrasyon-detaylari-aciklandi-6647836>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/ermeni-militanlar-hendek-kaziyor-6619599>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/ermeni-provokasyonlari-son-iki-ayda-zirve-yapti-6629689>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/ermenistan-baris-masasina-oturmadi-6288340>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/ermenistan-basbakani-nikol-pasinyandan-daglik-karabag-cagrisi-6223389>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/ermenistandan-mayin-provokasyonu-3-bin-385-azerbaycan-askeri-sehit-oldu-6621222>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/ermenistandan-provokasyon-7303901>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/ermenistandan-yine-provokasyon-azerbaycan-mevzilerine-ates-actilar-7305141>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/ermenistanla-baris-kacinilmaz-6483158>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/ermenistan-resmen-kabul-etti-karabag-azerbaycanindir-6477564>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/karabagda-ermeni-provokasyonu-bir-azerbaycan-askeri-yaralandi-6619260>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/karabagdaki-antiteror-harekati-fransayi-rahatsiz-etti-azerbaycana-alcak-iftira-6631043>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/karabagdan-erdogana-selam-6451297>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/karabagin-sembol-sehri-susaya-azerbaycanli-aileler-yerlesmeye-basladi-6935183>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/karabag-yeniden-doguyor-6637237>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/muzakereler-tamamlandi-ermenistan-azerbaycanin-onerilerini-kabul-etti-7299844>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/nato-genel-sekreteri-stoltenberg-aliev-ile-gorustu-6868569>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/pasinyan-azerbaycan-ile-yeni-bir-savas-cok-muhtemel-6557845>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/putin-pasinyan-ile-gorustu-6220535>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/putin-ve-alievden-yeni-gorusme-uclu-mutabakatlar-masada-6275141>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/rusya-karabagdan-cekilmeye-basladi-6653591>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/rusya-zengezuru-isaret-etti-her-seyi-dikkate-alacagiz-6650397>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/son-dakika-azerbaycan-cumhurbaskani-ilham-alievden-onemli-aciklamalar-6632449>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/son-dakika-azerbaycandan-flas-aciklama-antiteror-operasyonunda-192-askerimiz-hayatini-kaybetti-6640566>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/son-dakika-azerbaycandan-yeni-karar-antiteror-operasyonu-basladi-6630429>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/son-dakika-azerbaycanli-yetkililer-ile-karabagdaki-ermeni-nufusun-temsalcileri-arasindaki-ateskes-gorusmesi-basladi-6633060>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/son-dakika-azerbaycan-ve-ermenistan-baris-antlasmasinin-ilkeleri-uzerinde-anlasti-6709750>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/son-dakika-bm-heyeti-acikladi-karabagda-ermeni-siviller-hedef-alinmiyor-6647792>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/son-dakika-disislerinden-flas-ermenistan-aciklamasi-6618201>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/son-dakika-hakan-fidandan-karabag-aciklamasi-ermenistanin-oyalamalarina-dur-dediler-6643751>
<https://www.sabah.com.tr/dunya/sozde-cumhuriyetin-kilit-isimleri-icin-flas-karar-6651930>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/vladimir-putin-ile-pasinyandan-karabag-gorusmesi-6632609>

<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/24-saatlik-harekatta-zafer-azerbaycanin-iste-ermenistanin-kabul-ettigi-3-talep>

<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/azerbaycan-goruntuleri-paylasti-karabagda-alcak-provokasyon-bakin-evlerini-terk-eden-ermeniler-ne-yapmis>

<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/karabagda-bir-devrin-sonu-son-otobus-de-bolgeyi-terk-etti-iste-tarihi-kare>

<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/karabagda-ermeni-guclerinden-skandal-saldiri-azerbaycan-arsivlerini-yakip-yok-ediyorlar>

<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/karabag-meger-barut-ficisiymis-azerbaycan-el-konulan-silahlarin-listesini-yayimladi>

<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/rusyadan-oteki-ulkelere-karabag-uyarisi-yeteneksizseniz-araya-girmeyin-turkiyenin-rolune-vurgu>

<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/son-dakika-karabagda-antiteror-operasyonu-ne-zaman-sona-erecek-aliev-ermeni-guclerine-tek-sartini-acikladi>

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/10/31/karabag-icin-baris-umudu-aliev-ve-pasinyan-socide-bir-araya-geldi>

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/11/07/bakan-akardan-azerbaycan-ve-ermenistan-aciklamasi>

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2023/09/26/baskan-erdogandan-dunyaya-cok-net-zengezur-koridoru-mesaji-muhakkak-tamamlanmali?paging=2>

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2023/10/23/disisleri-bakani-fidan-kafkasyada-cozumun-yolu-baris-antlasmasi>

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2024/05/08/baskan-erdogan-azerbaycan-basbakani-asodovu-kabul-etti-turk-devletine-gazze-cagrisi?paging=3>

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2024/05/20/son-dakika-baskan-erdogan-azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-ile-gorustu>

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2024/08/27/bakan-fidan-azerbaycanli-mevkidasi-bayramov-ile-gorustu>

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2025/01/18/disisleri-bakani-hakan-fidan-turkiye-ve-azerbaycan-kader-birligine-devam-edecek>

<https://www.sabah.com.tr/video/dunya/stoltenberg-ermenistan-ve-azerbaycan-savasin-ardindan-kalici-bir-barisa-ulasma-firsatina-sahip-video>

<https://www.sozcu.com.tr/abd-den-azerbaycan-ile-ermenistan-a-destek-p24385>

<https://www.sozcu.com.tr/aliyev-ermenistan-barisla-ilgilenmiyor-p79188>

<https://www.sozcu.com.tr/aliyev-ermenistan-ile-baris-anlasmasin-yuzde-80-i-tamam-p81935>

<https://www.sozcu.com.tr/aliyev-ermenistan-la-anlasma-sartini-acikladi-p62630>

<https://www.sozcu.com.tr/aliyev-uc-ulke-ermenistan-i-bize-karsi-silahlandiriyor-p41543>

<https://www.sozcu.com.tr/azerbaycan-ile-ermenistan-arasinda-baris-ruzgarlari-p6224>

<https://www.sozcu.com.tr/azerbaycan-la-baris-plani-ermenistan-i-karistirdi-p46647>

<https://www.sozcu.com.tr/azerbaycan-ve-ermenistan-arasinda-esir-takasi-p8405>

<https://www.sozcu.com.tr/azerbaycan-ve-ermenistan-baris-icin-masaya-oturuyor-p43400>

<https://www.sozcu.com.tr/cumhurbaskani-duyurdu-ermenistan-ve-azerbaycan-arasindaki-baris-yakin-p103169>

<https://www.sozcu.com.tr/disisleri-nden-azerbaycan-ermenistan-aciklamasi-p6271>

<https://www.sozcu.com.tr/erdogan-bolgemizde-sadece-baris-istiyoruz-p147758>

<https://www.sozcu.com.tr/ermeni-kiliseleri-azerbaycan-la-olasi-barisa-karsi-ayaklandi-p45025>

<https://www.sozcu.com.tr/ermenistan-dan-azerbaycan-a-baris-teklifi-p79471>

<https://www.sozcu.com.tr/ermenistan-in-iddialarina-azerbaycan-dan-sert-yanit-p27914>

<https://www.sozcu.com.tr/ermenistan-lideri-duyurdu-azerbaycan-ile-baris-geliyor-p97446>

<https://www.sozcu.com.tr/ermenistan-ve-azerbaycan-baris-anlasmasin-temelini-atti-p150450>

<https://www.sozcu.com.tr/istanbul-da-kafkasya-zirvesi-iran-ve-rus-disisleri-bakanlari-da-turkiye-de-p95705>

<https://www.sozcu.com.tr/karabag-daki-turk-rus-ortak-merkezi-gorevini-tamamladi-p42194>

<https://www.sozcu.com.tr/pasinyan-dikkat-ceken-cikis-baris-degil-savas-cikar-p19671>

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Ruslan ALASGAROV	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Bakü Devlet Üniversitesi
Fakülte	Gazetecilik
Bölümü	Gazetecilik
Makale ve Bildiriler	
1. Alasgarov, R. (2024, Ekim). Büyükelçiliklerin X (Twitter) kullanımı: Azerbaycan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği ve Türkiye Cumhuriyeti Bakü Büyükelçiliği hesapları üzerine inceleme [Bildiri sunumu]. 4. Uluslararası İletişim Bilimleri Sempozyumu (ICOMS), Sakarya, Türkiye, (s. 277-286).	